

Яр СЛАВУТИЧ

УКРАЇНЬКА ПОЕЗІЯ В КАНАДІ

ЕДМОНТОН

1976

diasporiana.org.ua

Без Ворскли
не було б і Савури
Ір С

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ В КАНАДІ

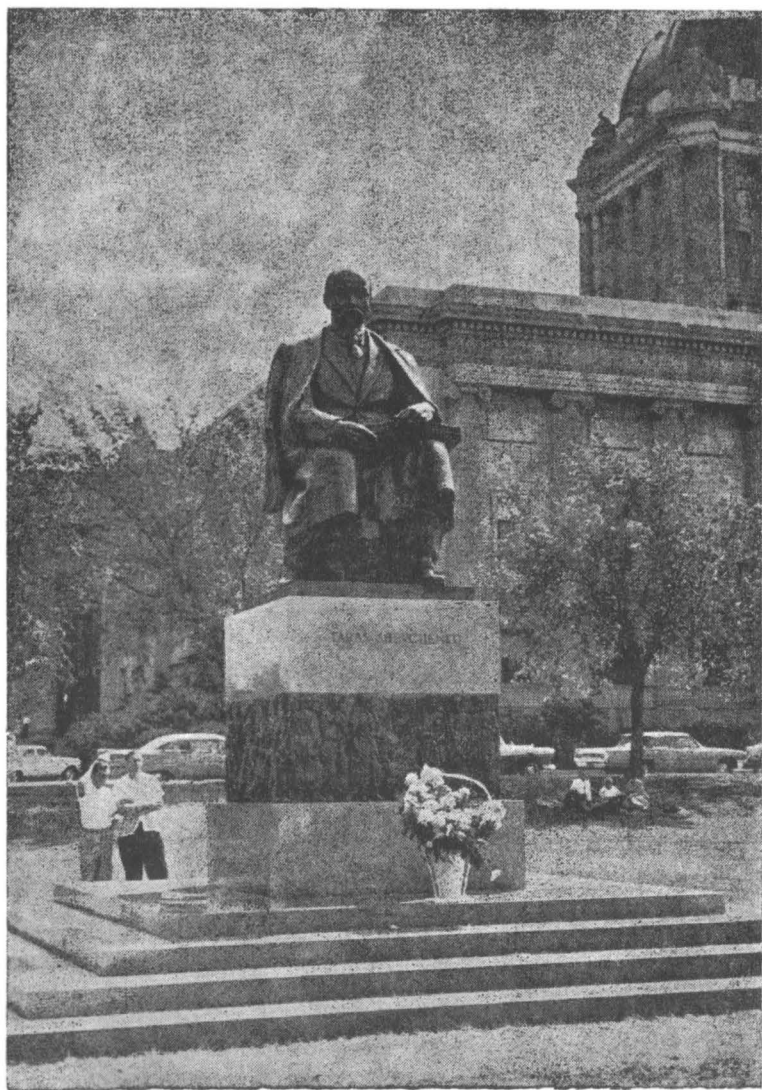
Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

Пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпезі.

ЯР СЛАВУТИЧ

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ В КАНАДІ

СЛАВУТА

ЕДМОНТОН

1976

The work on this survey was made possible
by a grant-in-aid from the Immigration History
Research Center, the University of Minnesota,
U.S.A. Published with the help of a grant from
the Ministry of Culture, Province of Alberta.

Slavuta Publishers
72 Westbrook Drive, Edmonton. T6J 2E1.

Наприкінці грудня 1973 р. сповнилося 75-річчя української поезії в Канаді. З такої нагоди варто зробити підсумки цій рясній вітці українського письменства, що далеко поза Україною — на привласненій канадській землі — живе повним, багатограним життям.

Автор цього огляду, складаючи *Антологію української поезії в Канаді*, підраховував, що протягом останніх 75 років тут писали й друкували свої вірші щонайменше 300 поетів чи віршувальників, зокрема такі (для зручного установлення особи подаємо прізвища за абеткою):

Марія Адамовська, Василь Бабієнко, Кузьма Бажан, Степан Бахталовський, І. Бачинський, Григорій Бегар, О. Березницька, К. Біда (перекладач), Іван Білич, Марія Бзова, Пантелеймон Божик, Василь Бойцун, Микола Борецький, Микола Брич, Василь Босович, Мирослава Бродович, Яків Бубнюк, Гр. Бурак, Вольфрам Бургардт (перекладач), Марія Вакалюк, Ростислав Василенко, Христина Велигорська, Петро (Павло?) Вербицький, Марія Верига, Н. Вовчина, Тарас Д. Волохатюк, Віра Ворскло, І. В. Ворян-Карпатський, Володимир Гаврилук, Олекса Гай-Головко, Василь Гайдаш, М. (Н.?) Гакман, Гайда-Гамалія (псевд.), Зенон Гарасимович, Михайло Гарасимчук, А. Т. Гарах, І. Гладченко, Р. Граб (Березовський), П. Гнатів, А. Гняздовська, Володимир Головацький, Василь К. Головацький, Андрій Господин, Онуфрій Г. Гикавий (іноді під псевд. О. Онуфренко, О. Г. Говорливий та інш.), Максим Гринчак-Гайдамака, Теодор Гуменюк, Дмитро Гунькевич (писав більше прозою), Стефанія Гурко, В.

Гуцуляк, Никола Гавінчук, С. Генік, Михайло Говда, Г. Дем'ян, І. Данильчук, Михайло Даркович, О. Даркович, І. Денис, Петро Джала, Йосафат Дзьобко, А. Динський, Степан Дідуж, Михайло Додяк, Г. Домашовець, Степан М. Дорошук, Іван Дрогомирецький, Іван Думин, Е. Думка, Теофіля Дяковська, Богдан Жарський, К. Желішкевич, М. Журавель, І. Журливий, Атанасій Загарія, Гриць Загоренко, Дмитро Захарук (псевд.: Дмитро Дубина), Іван Збура, Петро Зварич, Филип Згурський, Іван Зелез (писав також прозу), О. Зінь, Олег Зуєвський, Онуфрій Івах, М. Іванишин, Митрополит Іларіон (Іван Огієнко), Қарпо Іськів, Мирослав Ічнянський (І. Кмета-Єфимович), Микола Кайрез, Адам Калавський, Г. Калывський, Марія Канджир, Василь Капій, Петро Карманський (був коротко в Канаді), Р. Кедр, Ілля Кириак (писав більше прозою), А. Т. Кібзей, Д. Кібзуй, І. Ковалів, Іван Ковальський, Семен Ковбель, Іван Козак, Андрій Козара, Іван О. Колесников, С. Котик, Дмитро Кордюк, Теодор Кохан, Андрій Коцан, Д. Кос, І. Кравець, Павло Крат (також під псевд. П. Терненко), Михайло Крип'якевич, В. Криса, Наталій Кричирчук, Ілля Кубрин, Василь Кудрик, Петро Кузик, Михайло Кузич, Світлана Кузьменко, М. Кузьмиха, М. Кулачковський, Іван Кулик (був коротко в Канаді), Михайло Кумка, Віктор Купченко, Володимир Купченко, Іван Купчик, П. Кухта, Анатоль Курдидик, Стефан Кушнір, Всеволод Лагідний, Дарія Лада, Іван Леськів, І. Летавський, Олександр Луговий (писав більше прозою), Богдан Мазепа, Гр. Мазурик, І. Макарик, Дмитро Макогон, Олекса Максимчук, Ольга Манастирська, Микита І. Мандрика, Яків Манчурак, Іван Марик, Теодор Матвієнко, Іван Микитин, Іван Мисько, Архiepіскоп Михайл (Хорошій), Дарія Могилянка, Олександр М. Мож, Ніна Мудрик-Мриц, І. Мулярчик (був коротко в Канаді), Дан Мур, Лариса Мурович, Д. Напоминайко, Іван Новосад, Катря Новосад, Микола Оверкович (Битинський), В. Овчар, Борис Олександрів, Дмитро Олійник, Зоря Оріонна, Лев Орлігора (Силенко), Іван Осьмак, Тодось Осьмачка (був коротко в Канаді), Тиміш К. Павличенко, Іван Павчук, В. Паладійчук, Симон Паладійчук, Симон (Симеон) Паламарюк, Д. Пелешок, Л. Палій, Гриць Паскарик, Василь Петрик,

Іван Петрук, Петро Пігічин, Семко Подільський, Андрій Понур, Матвій Попович (писав більше прозою), Григорій Притродський, Василь Протас, Анна Пруська (іноді під псевд. Подолянка), Іван Равлюк, Дмитро Рараговський (іноді Рараговський), А. Рибчинський, Йосиф Рихлицький, Нестор Ріпецький, Марія Романова, Дмитро Романович, Василь Романюк, Н. Романюк, Левко Ромен, Ф. Рубльовський, Іван Рудевський, І. Руснак, Семен В. Савчук, Йосиф Саїк, Й. Сверига, Антон Семчишин, Степан Семчук, Петро Сеньків, Теодор Сеньків. Іван Сирник, Ю. Сиротюк, Д. Сікора, Тома Скобель, Володимир Скорупський, Яр Слаутич, Михайло Срібняк, Василь Ставничка, В. Стандрук, Павло Степ (Гавриш), Михайло Стечишин, Сергій Стороженко, Кирило Стromeцький, Данило Струк, Дмитро Сувера, Іларій Тарасюк, Н. (Т.?) Томашевський (лише зрідка), Ольга Третьак, Андрій Трух, Василь Д. Тулевітрів (Лисенко), Аскольд Турія, Іван Угрин, Василь Ухач, Теодор Федик, Т. Федорів, Павло Федорків, Богдан Федчук, Василь Фекула, І. Фендрикевич, Петро Форемський, Фред Хомут, Анна Хруник, Іван Хруставка, Марко Царинник, Петро Цимбалаяк, Петро Василь Чайківський, А. Чарах, Марта Чиж, Ів. Чирмикора, Олександра Черненко, Сава Чернецький (також під псевд. Чалий і Далешівський), Михайло Чорнейко, Р. Д. Чорнейко, Параска Чорногуз, Ігор Шанковський (був коротко в Канаді), Михайло Шариш, Матвій Шатувський (писав більше прозою), Тетяна Шевчук (Кройтер чи Кройтор), П. Шевчук, Іван Шимчишин, Мирослав Шкавритко, Юрко Шкварок, Аріядна Шум, Магда Щерба, Петро Щерба, Гриць Щипавка (псевд.), Іван Юсипок, Д. Явір, М. Явот, Дмитро Ярема, Йосиф Ясенчук, Прокіп Яць; Василь Карачко, Яким Кравець, О. Короліс, П. Пурич, А. Ганушевська, Д. Шувера, А. Руда, І. Лобода.

До цього списку,¹⁾ мабуть неповного, вносимо лише тих канадців, що писали й друкувались українською мовою — спершу в американській *Свободі*, після 1903 р., коли почав з'являтися *Канадійський фармер*, по різних українсько-канадських часописах, календарях-аль-

1 Складено цей список протягом останньої декади підчас перегляду українсько-канадської преси.

манахах, літературних журналах, у власних збірках то-
що. Свідомо не включаємо до списку англомовних по-
етів українського походження: Мира Лазечко (Гасс), Джон
Вір (Іван Вивюрський), Марія Скрипник та інші. Із за-
гальної кількості 300 лише яких 50 поетів (також вір-
шувальників!) мають свої власні друковані книжки (див.
додану бібліографію). Решта завантажувала часописи й
т. п. Майже всі „безкнижні” — це фолкльорні приміти-
ви. Були й такі, що принагідно надруковували один чи два
вірші.

Стан дослідів українського письменства в Канаді до
недавнього часу був дуже незадовільний. Журналісти
чи й самі письменники, що писали про тутешню літера-
туру, не документували своїх статей, часто подавали
окремі дані з пам'яті, таким чином перекручували наз-
ви книжок і дати, навіть імена й прізвища. Внаслідок
цього невідрадного стану трапляються тепер дивовижні
речі: дві дати народження І. Данильчука, дві дати його
смерти, дві дати виходу його книжки в світ. Ще гірше
бувало, коли, не моргнувши оком, писали про неіснуючі
видання та ще й подавали їхній нібито точний опис.²⁾

2 М. Марунчак у третьому томі своїх *Студій до історії україн-
ців Канади* (Вінніпег, УВАН, 1969), на стор. 143 подає таке:
„В 1910 р. появилася в Вінніпегу накладом „Руської Кни-
гарні” 49 сторінкова збірка віршів малого формату п. н.
„Рицар і смерть”. В цій збірці не подано авторів віршів,
як також не знаємо автора єдиного там оповідання п. н.
„Чортик друкарський”. Серед циклю поміщених сатирич-
них віршів є вірш пера Сави Чалого; пр. „Донька Ізраїля”...,
„Тяжко догодити”..., „Спаношені”..., „Думи мої”..., „На-
гробна напись” — це типовий вірш-сатира С. Чалого. Подібно
„З теки Мошка Цможелес”...” Ми спеціально перевіряли
ці дані, шукаючи „49 сторінкову збілочку”. Знайшли, але
нічого того, що подає шановний дослідник, у збірці немає.
Насправді, книжечка має не 49 стор., а лише 12. У ній —
оповідання „Рицар і смерть”, без зазначення автора, прав-
доподібно переклад, займає 8 сторінок; титульна і зворотня;
наприкінці, щоб заповнити порожні дві сторінки, уміщено
С. Руданського „Циган з хроном” і „Циганський похорон”.
Невже наявна в нас книжечка, на 12 стор., і описана М. Ма-
рунчаком, на 49 стор., — це різні видання під тією самою
назвою, того самого року і з тієї самої „Руської книгарні”?
Дуже сумніваємось. Наш сумнів підсилений ще й тим, що

Навіть першоджерельні, цінні факти засвідчувались хаотично, безпляново, безстильно, невиразною мовою,³ що виглядає — наче хаші Канади, через які пробирались перші прибульці.

Щоправда, серед нечисленних критичних статей про українсько-канадське письменство треба вирізнити англomовні огляди проф. Ватсона Кіркконелла (іноді з його добрими перекладами), що з'являлися щороку в *University of Toronto Quarterly* від початку заснування, а також його *Canadian Overtones* (Вінніпег, 1935), де вміщено вступ до українського розділу, що складається з перекладів і життєписних приміток. Варто згадати і його стислу статтю "Ukrainian Literature in Canada" поміщену в *Ukrainian Year Book* (Вінніпег, 1954), передрук із *Opinion*, річник 3, ч. 5 (1947). Від 1967 р. Кіркконеллові огляди продовжує проф. К. Андрусишин із Саскачеванського університету.

По-фаховому підійшов до тутешнього письменства д-р Микита І. Мандрика у своїй *History of Ukrainian Literature in Canada* (Вінніпег, 1968). Але, на жаль, без потреби залучив до літератури кількох зовсім непричєтних до неї людей, таким чином применшуючи значення своєї цінної наукової праці, в якій документація не завжди першоджерельна — тому й трапляються помилки в датах, назвах і т. п.

в академічній праці М. Марунчака, яку ми щойно цитували, на жаль, виявили десятки невірних дат і багато інших неточностей.

- 3 У нашому „Огляді українських видань у Канаді, I", *Північне сяйво*, книга IV (Едмонтон, „Славути", 1969) ми вже дали суворий осуд мовостилеві М. Марунчака, хоч і підкреслили його велику заслугу у відшукуванні джерел, вартість яких незаперечна. Тепер, виявляється, ті джерела треба перевіряти. Не відповідають науковим вимогам і праці інших дослідників. Так, написані грамотно, але без належної документації суто-газетні нариси О. Гай-Головка, що друкувалися в *Канадійському фармері*. Дуже загальні, з фактичними помилками, статті С. Ковбля у *Пропам'ятній книзі Українського Народного Дому в Вінніпегу* (1949) і *Нових днях* (ч. 9, 1950), О. Іваха в *Ювілейному альманасі Українського голосу* (1960), С. Волинця в *Ювілейному календарі-альманасі Українського голосу* (1966) та інші.

I

Питання, кому з поетів надати хронологічну першість, уже було порушене в українській пресі по обох берегах океану. Петро Кравчук, той самий, що нелюбих для радянської влади письменників пише з малої літери в множині, в одному київському виданні помилково твердив:

Першим канадсько-українським твором, що був надрукований, слід вважати „Пісню про Канаду”. Її написав С. Паламарюк. Цей твір опубліковано у збірці „Журавлі”, яку видала газета „Свобода” в Сполучених Штатах Америки 1903 р.⁴⁾ . .

М. Марунчак також помилково вважав, що першим українським поетом у Канаді був Михайло Говда з Едмонтону, який надрукував свій вірш в американській *Свободі* „3 серпня 1899 р.”⁵⁾ Бувало, що цей дослідник уважав за першого тутешнього поета Саву Чернецького.

Авторові цього огляду, після довгого копання по архівах, пощастило виявити, що першим українським поетом у Канаді був ІВАН ЗБУРА (1860-1940), який народився в с. Звиняч Чортківського повіту, приїхав із Галичини до Альберти і тут незабаром написав „Канадійських емігрантів” на фермі в Бівер Крік 30 грудня 1898 р. (така дата стоїть під віршем!). Надруковано його в американському тижневику *Свобода* (ч. 5, 2 лютого 1899

4 Петро Кравчук, *Українська література в Канаді* (Київ, „Дніпро”, 1964), стор. 10. Автор допустився помилки і в датуванні книжки *Журавлі*. Має бути 1904 (така дата стоїть на обкладинці), а не 1903, як подано у Кравчука. До речі, праця цього комуністичного дослідника дуже тенденційна, повна лайок — замовлення радянського видавництва! Про „науковий” рівень свідчить хочби таке: „Новоприбулі письменники видають свої газети і журнали. Всі вони переповнені опусами осьмачок, маланюків, мохів, гумених, самчуків, волиняків, славутичів, огієнків, луцьких...” (стор 146).

5 Насправді це було не 3, а 31 серпня 1899 р., коли у *Свободі* надруковано вірш „Руському народу” М. Говди. Передруковано уривок у *Північному сяйві*, IV (1969), стор. 102.

р.).⁶ Оскільки розшуки не виявили ранніших поетів, першість за І. Збурую закріплена, мабуть, назавжди.

Фолкльорний вірш „Канадійські емігранти” Збури, самоука, як свідчать його дочки, що живуть в Едмонтоні, з погляду поетики дуже примітивний, але окремі рядки не позбавлені хисту, що й видно з наступних двох уривків:

Пречистая Діво-мати,
Не дай же нам погирати,
Бідним русинам!
Через море переплисти
Допоможи нам!
.....
Там нещасний чоловік,
Гіркий, як хрін, его вік,
А нам милий тут
Бівер Крік.⁷

Так почалась українська література в Канаді — на восьмому році перебування тут перших наших поселен-

6 Уперше про це повідомлено в *Північному сяїві*, IV (1969), стор. 150; уривок із „Канадійських емігрантів” — на стор. 102. Цей том альманаху вийшов у світ на початку січня 1969 р. Марунчаків третій том *Студій*... з'явився, здається, наприкінці березня, але про І. Збуру, відкритого нами, — ані згадки! Для автора *Студій*... першим поетом і далі залишався не то Говда, не то Чернецький. Ще один промовистий приклад, як деякі наші дослідники трактують працю своїх колег: О. Гай-Головка у статті „Сава Чернецький” (*Канадійський фермер*, 25 лютого 1974 р.), п'ять років після нашого відкриття забутого І. Збури, далі чомусь уважає, що „ця справа недосліджена”. І це в той час, коли саме цю справу і досліджено, й задокументовано — зовсім не так, як у його статтях без точних посилань на джерела. Між іншим, у Гай-Головка рік народження С. Чернецького подано помилково: має бути 1873, а не 1874. Цю справу дослідив М. Марунчак і подав, у даному випадку, переконливі докази в четвертому томі своїх *Студій*... (1972) на стор. 230, — за два роки до появи статті Гай-Головка в *Канадському фермері* (лютий-березень, 1974). А цей останній знехтував найновіші дослідження.

7 Див. нашу статтю „Іван Збура — перший український поет у Канаді”, *Західноканадський збірник*, II (1975), де передруковано цей вірш повністю.

ців, що прибули з Небилова в Галичині, а згодом і з інших країв Західньої України.

Другим українським поетом у Канаді був МИХАЙЛО ГОВДА (1874-1953), що приїхав 1898 р. з Галичини до Едмонтону, автор вірша „Руському народу”, надрукованого, як згадано, у Свободі 31 серпня 1899 р., сім місяців пізніше за твір Збури. Перша строфа починається розпачливо:

Пишуть із краю, що мучать нас люто,
Що і дихнути несила,
Із усіх боків так нам вже круто,
Що і страва нам вже не мила.⁸⁾

Але Говда не з тих, що лише сумують — він вірить у майбутнє українського (в оригіналі „руського”) народу, тому й кінчає свій твір оптимістично:

Будеш, нещасний, ще панувати
По всій землі України,
Перейдеш з підлих (бідних — ЯС) хат у палати,
Лиш не віддайся ти ліні!⁹⁾

Цікаво, що Говда і в інших віршах, зокрема в надрукованих чернетках, що зберігалися в його сина, д-ра Фавста Говди в Едмонтоні, не використовує пісенно-фолкльорних елементів, таких наявних у його попередника й багатьох сучасників, а тримається суто-літературного стилю, дарма що має перебої в ритмах, неправильні наголоси тощо. Цитуємо уривок із вірша „Зламане серце”, який ми надрукували, з нечіткого рукопису, в другій книзі *Північного саява*:

Туга обвила, мов гадюка корінь,
Моє до смерти зламане серце.
Зловіщо несесь мутная повінь.
...годі й годі вільного сонця
Дождатись; думаю, що ніколи й не буде.¹⁰⁾

Хоч і були занепадницькі настрої в Говди, поширені на початку цього сторіччя, зокрема серед наддніпрянських хатян і галицьких молодомузців, наш поет поринав

8 М. Говда, „Руському народу”, Свобода, 31 серпня 1899 р.

9 Там же.

10 *Північне саяво*, II (1965), стор. 135.

у громадську роботу, працюючи перекладачем серед русинів, дбаючи про добро громади. Його вірш „До Канади”, оригінал якого нам не вдалося знайти, перекладено на англійську мову й надруковано в Бостоні 1905 р. Цей нібито перший у світі англійський переклад української поезії свідчить, що Говда свідомо вростав у канадський ґрунт, уважаючи себе не емігрантом, а поселенцем у Новому Світі:

O free and fresh home, Canada...
We were not reared within thy broad domains,
Our fathers' graves and corpses lie afar,
They did not fall for freedom on thy plains
Nor we pour our blood beneath thy star...
But, Canada, in Liberty we work till death,
Our children shall be free to call thee theirs,
Their own dear land...¹¹⁾

ІВАН ДРОГОМИРЕЦЬКИЙ, третій тутешній український віршувальник, звертається до Канади „Русе Канадійська” і закликає поселенців до поширення освіти, бо лише за таких обставин можна, як він гадає, покращити життєві умови:

Де просвіта завітає,
Там щастя і доля...
Отже, браття-канадійці,
О просвіту дбаймо
І читальні закладаймо,
Книжочки читаймо.¹²⁾

Одночасно з Дрогомирецьким виступили зі своїми віршами у Свободі С. ГЕНИК із Давфіну, ГРИЦЬ ПАСКАРИК та ГРИГОРІЙ ПРИГОРОДСЬКИЙ із Стюартбурґу, ВАСИЛЬ КАПІЙ з Гімлі та інші.

Прибувши до Канади 1899 р., САВА ЧЕРНЕЦЬКИЙ (1873-1934) був щонайменше шостим, якщо не сьомим, українським поетом у цій країні, зате залишив тут найглибший слід серед перших наших віршувальників, не зважаючи на те, що прожив у Вінніпезі лише рік чи трохи більше. Звідси він виїхав до США, повернувся на

11 Michael Cowda, "To Canada," translated by E. W. Thompson, M. I. Mandryka, *History of Ukrainian Literature in Canada* (Winnipeg: UVAN, 1968), p. 42.

12 *Свобода*, 14 вересня 1899 р.

Україну, але був змушений знову тікати звідти. Жив у Нью-Йорку, фармував у Дакоті й Монтані.

Почав Чернецький друкуватися у Свободі 1900 р., незабаром став співредактором. О. Гай-Головко слухно вважає його за „одного з найвидатніших українських поетів у Канаді”.¹³⁾ Ми називаємо його просто найвизначнішим у той час, на переломі сторіччя. Це був поет з освітою, переважно вправний, писав навіть сонети, подібні до Франкових, але іноді силабічними віршами. М. Марунчак десь віднайшов, що його ще в Україні називали „професором”.¹⁴⁾ На жаль, оцей плодovitий дослідник українського життя в Канаді подає дуже цінні й першоджерельні дані так хаотично й безп'яново, з помилками, що виходить справжня саламаха з приводу життєпису Чернецького, який підписувався також псевдонімом Далешівський і Чалий.

Багатогранна творчість Чернецького включає прозу, зокрема зворушливе оповідання „З глибини пропасти” (1900), віршований гумор і сатиру, але нам здаються найкращими його „серйозні” вірші, зокрема „Одна лиш калина”. У тяжкий час туги за Україною, за рідною пригородою, новоприбулець почуває, що йому

Сумно й чужо, як ще ніколи,
Серденько своє щось прагне.
Тоді до лісу чимдуж прямую,
Там ся калинов хоть налюбую...
О любко пісней народу мого!
І тебе біда тута загнала,
Щоб на час суму, суму важкого,
Витнанцям сили додала?
Прийми ж подяку, калино мила,
Бо лиш ти в горю нас не лишила.¹⁵⁾

Подібно до Говди, Чернецький не піддався пісенно-фолкльорній стихії. Лише зрідка, у віршованому гуморі, з-під його пера виходили забарвлені фолкльором жарти,

13 О. Гай-Головко, „Сава Чернецький”, *Канадійський фермер*, 25 лютого 1974 р.

14 Марунчак, *Студії...* III, стор. 148.

15 Із *Свободи* (1900) вірш передруковано в *Північному сяйві*, III (1967), стор. 140. При цій нагоді виправляємо нашу друкарську помилку: має бути Чернецький, а не Чарнецький.

подібні до співомовок С. Руданського („Жонатий” та інші). СИМОН ПАЛАМАРЮК, навпаки, — яскравий приклад фолкльорної стихії, як це видно з його єдиного вірша „Піснь про Канаду”, що була вперше надрукована у Свободі (1 жовтня 1903 р.) та збірці *Журавлі*. Паламарюкові коломийки стали такі популярні, що ходили з уст до уст, геретворюючись у властивий фолкльор:

Ой, Канадо, Канадочко,
Яка ж ти зрадлива,
Не з одного господаря
Тут раба зробила.

У нас в краю по садочках
Скрізь пташки співають,
А в Канаді лиш комарі,
Як гади, кусають...

Ой, Канадо. Канадочко,
Та й ти Манітобо,
Жие в тобі руський нарід,
Як тая худоба.

Ой тут влітку дні гарячі
І сонечко гріє,
На другий день мороз свисне,
Аж земля біліє.¹⁶⁾

ТЕОДОР ФЕДИК (1873-1949), малописьменний дяк, що прибув до Канади 1905 р. і тут складав коломийки, може й не знав про автора щойно наведених строф, коли повкладав їх у свою „Другу пісню”. Здається, тут не було свідомого плагіату (див. про це далі) — Федик співав, як пташка, перехоплював, що почув, — лилася в нього справжня непідроблена стихія, дарма що примітивно-фолкльорна, без найменшого втручання особовости.

Федикові коломийки промовляли до мас, набуваючи популярности, і видавець *Канадійського фермера* доручив йому скласти збірник. Так вийшли в світ *Пісні про Канаду і Австрію* (Вінніпег, 1908) — перше видання українських віршів у Канаді, переважно коломийок. Крім упорядника, тут узяли участь Д. Рараговський, Дмитро Макогон, І. Денис, І. Козак, Я. Кравець, Р. Д. Чорнейко, Петро Щерба та інші. Але Федик був серед них найяскравіший. Реалістичне зображення невідрад-

16 Цитуємо за книжкою *Поети Канади*, вірші українських робітничо-фермерських поетів (Київ, „Радянський письменник”, 1958), стор. 191-192. Звертаємо увагу на лексичні зміни в цьому виданні (в дужках подаємо первісний текст, перевірений за першодруком у часописі *Свобода*, 1 жовтня 1903 р.): раба (драба), пташки (птички), гаде (гади). Зміна „птичок” на „пташок” сприйнятлива для чистоти української лексики, але зміна „драба” на „раба” — це вже виразне втручання комуністичної ідеології.

них умов, гостра спостережливість і легкий вірш висували цього віршувальника на перше місце:

Хто приїде до Канади,
Мусить бідувати,
Як не шуфлев при роботі,
То ліси рубати.¹⁷⁾

Популярність коломийок, що виразно повідали про тяжке життя перших поселенців у Канаді, про їхню тугу за рідним краєм, була така велика, що вже 1914 р. вийшло п'яте видання, а 1927 р. — шосте, під зміненою назвою *Пісні про Старий і Новий Край*. Якщо вірити упорядникові *Антології українського письменства в Канаді* (Вінніпег, 1941), Федикові пісні „розійшлися в 50.000 примірниках... книжку замовляли також з Європи та зі Злучених Держав”.¹⁸⁾ Д-р Ватсон Кіркконнелл, канадський поет і перекладач, дуже влучно схарактеризував шосте видання: “This book, although very simple and artless, is profoundly human in its appeal”¹⁹⁾ і навіть переклав уривок з неї.

Такого успіху не мали *Робітничі пісні* (Вінніпег, 1908) ДМИТРА ПАРАГОВСЬКОГО (1878–1957), людини з меншим хистом до коломийок і, мабуть, ще менш письменної. Усе ж таки і в нього були рядки, що підспівували Федикові:

Приїхав я до Канади,
Щоб що заробити,
Щоби свою лиху долю
Трохи поліпшити.

Роблю собі та й думаю:
Зле настало жити
Не лиш в краю, бо в Канаді
Тра тяжко робити.²⁰⁾

Друга збірка Параговського, *Українські робітничі пісні* (Едмонтон, 1945), не показала жодного росту цього

17 *Пісні про Канаду і Австрію...* Зібрав Теодор Федик. П'яте перероблене і поправлене видання (Вінніпег, „Руська книгарня”, 1914), стор. 16.

18 *Антологія українського письменства в Канаді* (Вінніпег, 1941) частина I, стор. 8. Друга частина не з'явилася.

19 Watson Kirkconnell, *Canadian Overtones* (Winnipeg, 1935), p. 82.

20 Цитуємо за шостим виданням — *Пісні мігрантів про Старий і Новий Край* (Пісні про Канаду і Австрію). Зібрав Теодор Федик й інші. (Вінніпег, „Українська книгарня”, 1927), стор. 66. Першій збірці Параговського не має навіть його дружина, що живе в Західній Канаді.

віршувальника: там, де він відходив від коломийок, виходило гірше. Навіть суспільні мотиви, такі тоді актуальні, він трактував дуже поверхово; по-газетному.

З приводу появи збірок віршів Рараговського й Федика розгорнулася була дискусія щодо вартости їхніх творів. Петро Нусин (псевдонім?) написав статтю, в якій з'ясував красу народної творчости й суворо засудив книжкові первістки в Канаді:

Се звичайна собі мотанина слів, натягане і силкуване ся доказати своєї поетичної творчости... Пісні без найменшої гадки, один висказ перечить другому, повно орфографічних блудів... Федик взагалі забагато послуговує ся „поетичною свободою”... плаче, за кілька віршів уже сміє ся і тішить ся тим, від чого перед хвилию плакав.²¹⁾

Незабаром М. Хмеляр докинув до критики у *Свободі* ще й те, що якусь там „поезію мав викрасти Федик у Рараговського”,²²⁾ але, мабуть, не знав, що таке саме вчинив той же Федик із „Піснею про Канаду” С. Паламарюка.

Аполінарій Новак, у тому самому числі, був не менше суворим на адресу віршів Рараговського й Федика, що з'явилися „на сміх всякій критиці і на сором нашій поетичній творчості... сі два шкандали”.²³⁾

Але час показував, що Новакова критика була позатечією. Федик, виразник простого люду, ставав свого роду ідолом трудових мас. Той же Новак у листі до Онуфрія Гикавого писав 1910 р.:

Вже розійшлося друге видання в 4,000 примірників. А якби ви так піднесли на крилах музи і написали щось подібного, але далеко кращого. Можна б таку нову збірку окресити „Пісні про Канаду й Галичину”.²⁴⁾

Варто підкреслити національну свідомість Новака, який не вживає слова „Австрія” на означення Галичини, що робив у той час, мабуть, національно мало-свідомий Федик.

Перша українська поема в Канаді — це *Січинський в неволі* (Едмонтон, 1910) П. ТЕРНЕНКА (псевдонім

21 Петро Нусин, „Народні пісні і поезія”, *Свобода*, ч. 4 (1909).

22 Там же, ч. 7 (1909).

23 Там же.

24 Марунчак, *Студії...*, III, стор. 127.

полтавця Павла Крата, 1882-1952). На книжці не випадково стоїть „Пролетарі всего світу, єднайтесь!“ Прибувши до Канади 1907 р.,²⁵ революційно настроєний молодий поет, що боровся за український університет у Львові, пропагував соціалізм серед робітників, із якими й сам тяжко працював. Герой його поеми, Мирослав Січинський, що „межи очі грабові стрілив“, мріє про те, коли

Надійде година, Дністер каламутний
В червоній крові попливе;
Мов свічі, засвітять двори та фільварки,
Корчма із димами бухне!²⁶

25 Марунчак, *Студії...*, III, стор. 112. Пор. Кіркконелла, стор. 85 (відомості отримані, мабуть, від самого П. Крата).

26 П. Терненко, *Січинський в неволі* (Едмонтон, 1910), стор. 9. С. Ковбель подає в *Пропал'ятій книзі Українського Народного Дому в Виннепігу* (1949), що П. Крат мав збірку *Робітничі пісні* (1911), де також були вірші „Василя Головацького та Дмитра Рараговського“ (стор. 607). М. Мандрика в своїй англomовній історії повторює те саме, лише датує цю збірку 1910 роком. Гадаємо, що і Ковбель, і Мандрика зробили помилку: такої збірки ми ніде не знайшли і не натрапили на будь-які ранні свідчення про неї. М. Марунчак виправив цю помилку, подаючи в третьому томі *Студії...*: „В 1915 р. вишла друком збірка „Робітничі пісні“. В ній були поміщені вірші П. Крата, також вірші В. Головацького та Д. Рараговського“ (стор. 111). Дата і назва збірки правильні, але з віршів П. Крата ми знайшли в ній лише „Похоронний марш“ (Ви жертвою в бою нерівнім лягли), переклад з російської, до речі, улюбленої пісні В. Леніна. Кратів переклад з В. Г. Архангельського був уперше надрукований у часописі *Земля і воля* (Львів, 1907), коли сам перекладач ішов на барикади за український університет у Львові. Передруковано його у збірці поета *За землю і волю!* (1914?) та в багатьох радянських виданнях. Між іншим, *Пісні та романи українських поетів* (Київ, 1956), мають цей переклад під назвою „Жалібний марш“, подають автора оригіналу, а про перекладача — ані слова! (том 2, стор. 280 і 359).

Щодо збірки „пісень“, то ми, внаслідок довгих шукань, таки знайшли їх — це не „робітничі“, а *Соціалістичні пісні*, зібрав Павло Терненко, „організатор Федерації Україн. Соціалдемократів у Канаді“ (так на титульній сторінці), Едмонтон, 1909, 16 сторінок. Тут уміщено кілька віршів самого упорядника, себто П. Крата, але без підпису, — вони увійшли до його пізньої збірки *За землю і волю!* Є тут і перерібки В. Головацького, що пізніше увійшли до *Робітни-*

У цій слабенькій поемі поряд суспільних мотивів проступає навіть деяка психологічна характеристика героя. Ще виправнішими були вірші ПАВЛА КРАТА (уже під власним іменем) у збірці *За землю і волю!* (без позначення місця й часу видання, правдоподібно 1914 р., з портретом автора. До речі, тут передруковано і згадану поему після вірша „Мирославу Січинському”. Інші назви Кратових творів показують послідовне революційне прямування їх автора: „Досить терпіти!”, „Демонстрація”, „1905 р.”, „Маївка”, „Дума про волю”, „Пісня соціалістів” („з московської”), переклад „Похоронний марш” (Ви жертвою в бою нерівним лягли), „Червоний прапор” („з польської”) й т. п. Однак мистецька вартість цих віршів не дуже висока — вони лише зрідка виходять за межі газетної публіцистики. Крайні рядки ті, що межують з елементами народної творчості:

Ой, вже час, ой, вже час	За робочий нарід,
За себе повстати,	За права людини
Катів поскидати, —	Биймось до загину!
А чи пан, чи пропав, —	А чи пан, чи пропав —
Двічі не вмирати.	Нехай ворог гине.
Громадо, до зброї!	Громадо, до зброї! ²⁷⁾

А вже зовсім добрі строфи Крата, коли він перймається полум'яним шевченківським патосом:

Кайдани дзвонять по землі,
Працюють царики у млі...
Працуйте, клятї! Час з мечами
Вже за дверима. Чорний ввесь,
Огнем пекельним очі світять,
Ось-ось пожежею освітять
Вони країну. Запала

чих пісень (1915). Варто згадати, що Соціалістичні пісні відкриваються такою перерібною невідомого автора, може й самого П. Крата:

Не пора, не пора, не пора
Грубих трутнів на плечах носить,
Довершилась робітникам кривда стара [.]
Нам вже треба на себе робить. (Стор. 3)

При цій нагоді висловлюю подяку бібліотекареві, д-рові М. Суховерському, за допомогу в розшукові цієї збірки.

27 Павло Крат, *За землю і волю!* (місце і рік не позначені; правдоподібно 1914), стор. 35.

Тоді земля; огняне море
Під хмари вдаре, і полізе
До вас мозоляна рука
Раба, ошуканого вами...²⁸⁾

Безперечно, ці вірші, видані напередодні Української Революції, виконували свою роль і справляли враження. Пастор М. Залізник, 50 років пізніше, цитував наведені вище рядки з пам'яті авторів цього огляду — так вони йому запам'ятались після першого читання.

Справляє враження і Кратова стилізація „Дума про орла”, що була ніби попередником подібної „Думи про трьох вітрів” Павла Тичини. Але, отримавши духовну освіту, поет став пастором пресвітеріянської церкви і відійшов від революційних мотивів, хоч, бувало, зрідка займався науковою працею, корисною для визволення України (історична розвідка *Українська стародавність*, видана 1958 р. посмертно). З пізнішого часу варта згадки його „Канадійська елегія”, яку В. Кіркконнелл переклав на англійську мову.²⁹⁾

На відміну від ового соціалістичного сучасника ВАСИЛЬ КУДРИК (1880-1963), що прибув до Канади 1903 р., у збірці *Весна* (Вінніпег, 1911) виступає більше ліриком, ніж революціонером. Окремі його вірші підносились навіть до рівня поезії хатян чи молодомузців. Такі „Весна”, „Сон”, „Вечірня мрія”. Ліричний „Сон” варто навести повністю, бо він становить найкраще досягнення поетичної творчості Кудрика:

Ніч... і місяць до полудня	І ненависть враз заснула
доходив,	між людьми,
Чисту воду на ставочку	Хорі серця потішають
золотив.	гарні сни.
Срібне листя заблищало	Про веселе братнє щастя
довкрути,	тихо снять,
Потонули у півтіні	З ворогами о любові
береги.	гомонять.
У садочках, на горбочках	Стало чути тихі співи
цвіт зацвів,	із вікон,
Білі хати сон спокійний	Я здригнувся і проснувся...
оповив.	Був се сон. ³⁰⁾

28 Там же, стор. 5-6.

29 Kirkconnell, p. 87.

30 Василь Кудрик, *Весна* (Вінніпег, накладом автора, з друкарні „Українського голосу”, 1911), стор. 4.

Вірші Кудрика з революційними мотивами слабші від Кратових. В автора *Весни* вони довгі, одноманітні, хоч і вигладжені. Ось уривок із поеми „Відгомін подій 1905 і 1906 р.” (така прозаїчна назва!):

...Револуція! Чимало
Сердець на олтарі лягло!
Чимало голови поклали
В замін за правду! Загуло...
Могили гнівом затрусились
Перед богинею страшною,
І мертві тіні появились,
Ведучи військо за собою.³¹⁾

Ставши православним священиком, о. Кудрик відійшов від поезії, але з завзятістю поета поринув у релігійну полеміку з Ватиканом і видав цілу серію книг на цю тему. З часом про нього як поета забули, щоправда згадуючи зрідка його прозу з виразними суспільно-революційними мотивами (напр., оповідання „Щастя” і „Пімста робітника”). Коли на пошану отця протоєрея видали книгу *Муж ідеї і праці* (Вінніпег, 1958), у цьому ювілейному збірнику про поезію Кудрика не було й мови. В. Буряник у статті „Письменницька діяльність о. Василя Кудрика” навіть не згадав, що ювіляр писав вірші, як, зрештою, не подав і характеристики прозової творчості, обмежившись загальною завагою: „тон писань о. Кудрика є поважний (?! — ЯС) і діловий... він вміло (! — ЯС) знає також послужитися дотепом, гумором та легкою сатирою.”³²⁾

СЕМЕН КОВБЕЛЬ (1877-1966), прибувши з Галичини до Канади 1909 р., продовжував писати, чим займався ще в дитинстві,³³⁾ але визначився більше як драматург. Усе ж таки й серед його прозаїчних віршів, іноді

31 Там же, стор. 76.

32 В. Буряник, „Письменницька діяльність о. Василя Кудрика”, *Муж ідеї і праці*, до 50-ліття громадсько-журналістичної та церковної праці о. В. Кудрика (Вінніпег, видання Ювілейного комітету, 1958), стор. 55. „Стаття” страшно неграмотна!

33 *Пропам'ятна книга Українського Народного Дому в Вінніпегу* (1949), стор. 606. До речі, її впорядкував С. Ковбель, а зредагував Д. Дорошенко, що тоді коротко жив у Канаді.

неспівмірно довгих, напр., „Мені приснився сон” (про знущання польських жовнірів над українськими селянами),³⁴ є в нього непогані рефлексії щодо прибраної батьківщини, напр., у поезії „Злуда”:

Ні соловейка	Місяць щоправда
Чомусь не чути,	Блищить на небі,
Ані васильків,	Чи мені сниться?
Запаху рути.	Забув, далебі,
Хруща бо навіть	Що я в Канаді —
В садку не видно.	Не в ріднім краю!
І я забувся...	Та й весни-щастя
Аж мені стидно.	Ще забагаю. ³⁵)

Варто згадати, що 1917 р. Ковблів „Гимн вільної України”, написаний публіцистичними віршами, отримав першу нагороду на конкурсі в Вінніпезі. Початкова строфа цього славня:

На згарищах трону кривавих царів,
Вільна Україно, вставай!
По громах і тучах вже світ зазорів.
Світ сонця-свободи стрчай.
Від Кавказу і Дунаю до Карпат хай клич лунає:
Вставай, Україно, вставай!³⁶)

Перерібками з інших поетів або з народної творчости зарекомендував себе **ВАСИЛЬ К. ГОЛОВАЦЬКИЙ** у складеній ним збірці *Робітничі пісні* (Вінніпег, 1915), з портретом упорядника, а також віршами інших авторів (без підпису). Ось як витглядає український славень, перероблений на „Робітничий гимн” отим соціалістом:

Ще не вмерла наша доля,
Ні слава, ні воля,
Ще нам вільним дітям землі
Усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки,
Як роса на сонці, —

34 С. Ковбель, „Мені приснився сон”, *Ілюстрований календар „Канадійського українця”* на 1921 р. (Вінніпег), стор. 154–155. (Дві повні сторінки у дві колонки).

35 *Антологія українського письменства в Канаді* (Вінніпег, 1941), стор. 19. Тут розміщено чотири вірші С. Ковбля.

36 *Марунчак, Студії...*, III, стор. 161.

Запануєм і ми еще
На вільній земленці.
Душу й тіло ми положим
За нашу свободу,
І покажем, що ми діти
Вільного народу.³⁷⁾

А відомий програмовий твір І. Франка „Не пора...”
набуває у Головацького такого різновиду:

Не пора, не пора, не пора
Капіталу й неволі служить!
Довершилась робітників кривда стара —
Нам пора вже на себе робить!³⁸⁾

Між іншим, у цій збірці вміщено „Інтернаціонал”
(переклад з російської), „Шалійте” О. Колесси, „Дезер-
тира” Ю. Федьковича, „Варшавлянку” тощо.

Складається враження, що Головацький — поет не
оригінальний, переспівувач та ще й слабенський. Це вид-
ко не лише з його переробок, а і з „оригінального” вірша
„Зірка”, знайденого в *Канадійському фермері* М. Ма-
рунчаком.³⁹⁾

Таким же, навіть гіршим, віршувальником висту-
пив дуже малописьменний ЙОСИФ ЯСЕНЧУК (1893-
1970) у збірці з дзвінкою назвою *Канадійський кобзар*
(Едмонтон, 1918), але з глухими, кострубатими віршами
без хисту. Переглянувши ці примітивні вправи, ми знай-
шли єдині чотири рядки, варті того, щоб їх зачитувати:

Як довго сонце з неба сяє,
Як довго місяць ся блищить,
Як довго жите моє лунає,
Так довго думки не вгасить!⁴⁰⁾

Це з вірша, написаного 1 січня 1914 р. в Калгарі, до
100-річного ювілею з дня народження Т. Шевченка.
З цієї строфи ми викинули три непотрібні знаки запи-
тання, що стояли наприкінці трьох перших рядків.

37 Робітничі пісні. Зібрав Василь К. Головацький (Вінніпег,
„Руська книгарня”, 1915), стор. 43.

38 Там же, стор. 31.

39 Марунчак, *Студії...*, III, стор. 113.

40 Йосиф Ясенчук, *Канадійський кобзар* (Едмонтон, „Укра-
їнська книгарня”, 1918), стор. 6.

ПАНТЕЛЕЙМОН БОЖИК (1879-1944), що прибув до Канади 1900 р. з Буковини, віршував ще в десятих-двадцятих роках. Його збірка *Канадійська муза* (Йорктон, 1936) — це запізнілий відгомін піонерської доби. У вірші „Самітний батько” він скаржиться на нове покоління, що відходить від українства:

Маю поле, маю коні,	Відцурались мови, віри,
Маю і корови,	Старих нас забули,
Робив тяжко, та не даром,	Перейнялись чужиною,
Бо повні комори.	Домів не вернули.
Та лишенько, добрі люди,	Пощо було в Ріднім Краю
Діти відцурались,	Майно продавати,
Покинули мене й матір,	Пощо було до Канади
Деся у світ забрались;	З дітьми вандрувати. ⁴¹⁾

Канадська тематика Божика значно ширша, ніж у його ранніх сучасників, захоплює навіть Ніягару. Поряд опису того дива природи у вірші „Водопад Ніягара” є роздуми в дусі правдивої народної філософії:

Однаковий шум гуде,	Коли вслухатися в шум,
Бренькіт без перерви,	Думка напливає,
Ніби злоститься вода,	Чому й куди та вода
Показує нерви...	Вічно утікає? ⁴²⁾

Засобами свого віршування Божик належить до поетів початку сторіччя, хоч він подекуди трохи виправніший, іноді з метафорами й порівняннями — це вдосконалений Федик.

До піонерської доби примикає також ДАРІЯ МОГИЛЯНКА (псевдонім Д. Конашевич, потім Янди, а тепер МекМоллен), що народилася в Гімлі, Манітоба, вихованка Інституту ім. П. Могили в Саскатуні. Її фолкльорні вірші, зібрані в книжках *Думки летять на Україну* (Едмонтон, 1962) і *Пісні мого серця* (Едмонтон, 1964), — це автентичне віддзеркалення значної української стихії в Канаді. Поетка пише про себе:

В Канаді я родилася,
В Канаді зростала,
Тебе любить, рідний краю,
Я не перестала...

41 Пантелеймон Божик, *Канадійська муза* (Саскатун, 1936), стор. 85.

42 Там же, стор. 64.

Тута мене забирає,
Вдень, вночі карає,
До рідної України
Любов притягає...⁴³⁾

З багатьох віршів цієї авторки видно, що вона має хист, але дуже спізнилася з набуттям літературної освіти. Тепер, у літньому віці, надолужує втрачене.⁴⁴⁾

Обговорюючи поетів чи віршувальників першого періоду, ми зупинялись лише на кращих, у кого все ж таки проблискували іскорки поезії. Одночасно ми пропускали багатьох тих, зокрема „безкнижних”, хоч і дуже продуктивних, що засипали часописи своїми *flabby doggerel*,⁴⁵⁾ за влучним висловом В. Кіркконелла.

Перші дві декади українського віршування в Канаді були періодом становлення тутешньої літератури, в якій перед вела поезія, хоч була й вартісна проза. Кількісно ця творчість була найбільшою, якісно найменшою, тематично обмеженою. Майже все зводилось до тяжкого життя імігрантів у цій країні, до неволі на українських землях і мотивів революційного визволення. П. Крат і В. Кудрик були найвищим осягом у першому періоді; також має деякі заслуги їхній попередник С. Чернецький.

II

Підчас Української Революції 1917-20 років поезія на Батьківщині пішла великими кроками вперед, піднялася на значно вищий рівень. Згадати хочби *Соняшні кларнети* П. Тичини та *Під осінніми зорями* М. Рильського. Значні зміни сталися і в Канаді — на самому початку двадцятих років бачимо також якісне зростання української поезії. Справжньою віхою стали два вір-

43 Дарія Могиланка, *Думки летять на Україну* (Едмонтон, 1962), стор. 76.

44 Ширше про її творчість — у нашій статті „Дарія Могиланка: Українська народна поетка в Канаді”, *Український голос*, 5 грудня 1962 р.

45 W. Kirkconnell, “Ukrainian-Canadian Literature”, *Opinion*, vol. 3, no. 5 (1947), p. 3.

ші, а саме „Серед вічного простору” (1921) Онуфрія Іваха та „Блуканням умучені хмари” (1922) Івана Данильчука — тоді ще студентів Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні.

ІВАН ДАНИЛЬЧУК (1901-1942) народився на фермі поблизу Канори в Саскачевані.⁴⁶ Це був дуже талановитий поет, що принагідно також перекладав з англійської мови (Роберта Сервіса, А. Теннісона та інш.). Для нас цінне усне свідчення приятелів поета про те, що Данильчук захоплювався Джоном Кітсом, англійським романтиком, якого тепер часто ставлять у центрі уваги, особливо шанувальники поетичного мистецтва.

Єдина збірка поезій Данильчука *Світає день* (Вінніпег, 1929) дуже нерівна. Поет не мав доброго літературного оточення для розвитку свого таланту, а самотужки не спромігся вибитися з потоку сірятини, що заливала українські часописи в Канаді. Як би там не було, вірш „Блуканням умучені (намучені — ЯС) хмари”, уміщений у збірці, — доказ того, що наша поезія в цій країні вже вийшла була з пелюшок і стала літературою високої класи:

Блуканням умучені хмари
Віля західнього зійшлися престолу:
Вогні святі горять, сяють,
Забуваєсь щоденне страждання,
І утихає цілоденний вітер.
Домів ідуть зів'ялі ноги,
І серця, заперті в цілоденній праці,
Любови розпалюють жар.
О ви, всетихі вечірні години,
Навчіть відчути вдоволення спокій,
Щоб так спокійні були наші серця,
Як ті хмаринки на західньому крузі;
Щоби по щоденнім закінченню праці
Ми могли відчути спокою хвилини,
Щоб ми, що по долах тернові несемо
Вінки обов'язку,
Все снили сні безсмертних днів.⁴⁷

46 Іван Данильчук, „Життєпис”, *Західньоканадський збірник*, II (1975), стор. 139-140.

47 Іван Данильчук, *Світає (світає — ЯС) день* (Вінніпег, 1929), стор. 54.

Дарма що тут є прозаїзми („по щоденнім закінченню праці”), як і ритмічні перебої, у вірші чуємо Кітса, зокрема його „Оду до осені”. Данильчукове слово, повторюємо, набуває не лише звучання, але й магії, правдивої поезії, що загальною тональністю, метафоричністю (напр., „тернові... вінки обов’язку”) діє на освіченого читача. Щось подібне є в його „Молитві”,⁴⁸ написаний рік раніше. На жаль, це майже все, що найцінніше в цього непересічного поета. Щоправда, гарне враження справляє вірш „Серед бурі”,⁴⁹ написаний уже в іншому, відмінному стилі — чуємо не то відгомін „Льодоному” Григорія Чупринки, не то ритмічну своєрідність „Ворона” Едгара А. По.

Треба підкреслити, що Данильчук не сліпо наслідує — він творчо перетоплює ті нібито впливи, що трансформуються в струмі його власної енергії до невпізнання. Це добра школа для кожного поета! Тим більше прикро, що український поет, народжений у Канаді, маючи безпосередній доступ до багатой англійської літератури, цієї школи не скінчив. Решта віршів у його збірці, як і ті, що були надруковані протягом тридцятих років, не показали росту поета: віршуючи, він потонував у повені примітивізму свого оточення — лише зрідка показував те, що піднімало його понад голови інших („Пісня орача”, „Наш прапор” тощо).

Над цим дуже талановитим поетом тяжіло і слабе знання української мови, зокрема її стилю; на кожному кроці у збірці спотикаємось об галицькі говіркові фрази та слова (бодра, ділання, забуваєсь, вдираєсь і т. п.), що справді вдираються у тканину його віршів аж надто часто. Ще одна вада: неправильні наголоси (де-мОне, розкАжу, пошУкай та багато інших) приборкують пориви естетики поета, а правописні хиби шкодять повноті естетичного сприймання (напр., „світає” замість „світає” навіть у назві книжки).

Данильчуків побратим,⁵⁰ ОНУФРІЙ ІВАХ (1900-

48 Там же, стор. 25.

49 Там же, стор. 32.

50 О. Івах, „Спогади про поета Івана Данильчука”, *Український голос*, 6 листопада 1957 р.

1964), що прибув із Галичини до Канади 1909 р. і вже сформувався тут, має більші досяги в самовдосконаленні. Обточеність багатьох його строф — доказ упертої праці над собою. Але Івах, на жаль, не мав такого вродженого хисту, як Данильчук. „Серед вічного простору” (1921) — чи не єдиний своєрідний твір його пера. Саме завдяки цьому віршеві Іваха не забудуть в українській літературі — такий він оригінальний, неповторно-самобутній, хоч і з ритмічними переборами чи невірними наголосами (у словах „ефір” та „алмаз”):

Серед вічного простору	Та зовсім я не зітруся,
Мчуся кудею з фарфору	А лише перемінюся
У незнану даль.	В алмаз-камінець, —
Ефір кулю все лоскоче	Бо лиш вічна переміна,
Та боки шліфує, точе —	Все на краще й краще зміна —
Твердну на кришталь.	Ціль життя й кінець. ⁵¹⁾

Своєї оригінальності в цьому творі, як можна судити з наших розмов із поетом 1960 р., сорок років після написання, Івах зовсім не усвідомлював. Навпаки, він уважав Федика за... кращого від себе поета і щиро жалкував, що йому самому не вдалося досягнути подібної „народної популярності” (його власні слова). З такого хибного наставлення виійшла в останні роки його життя дуже примітивна поема „Гей-ну, до Давфіну!”, літературна вартість якої просто нікудишня.

Натомість Івахова поема про Сковороду, *Той, кого світ ловив та не спіймав* (Вінніпег, 1932; друге вид. 1945 р.), варта доброго слова — авторові вдалося створити своєрідний образ мислителя, для якого

Тільки серця вогонь —	Бог-Природа життя
то правдиве життя;	всім творінням дає;
коли згасне вогонь,	хто зневажить життя,
настає темнота.	той вмирає-гние.

Самий Бог — то життя,
серце Богом цвіте;
а Зло — все, що гние,
ні цвіте, ні росте.⁵²⁾

51 О. Івах, *Українське ешан-зілля в Канаді* (Вінніпег, 1960), стор. 9.

52 О. Івах, *Той, кого світ ловив, та не спіймав* (Вінніпег, 1932), стор. 21.

Варто згадати незлим словом і кілька інших віршів поета: „Калина, мов кров”,⁵³⁾ „Ясні дві зірнички” та „Дівчині-українці”.⁵⁴⁾ Усе це написано до 1932 р., після чого Івах як український поет і скінчився. Недарма перейшов на прозу й написав непогану повість *Голос землі* (Вінніпег 1937; друге вид., 1973). На щастя, Івах жив ще якийсь час англomовною версифікацією: його переклади, видані книжками *Ukrainian Songs and Lyrics* (1933) і *Ukrainian-Canadian Folklore* (1960) у Вінніпезі, справді добрі (нам невідомо, чи був у нього англomовний редактор, чи він сам так добре засвоїв мову оточення).

В останні роки свого страдницького життя (одна нога скалічена, постійне бідкування, мізерні гонорари за ведення сторінок в *Українському голосі* та *Новому шляху*) спалахнув Івах гарними рядками вірша „Музика душі”, якого присвятив ред. І. Сирникові, що також віршував у молодості. Як би суворо не ставитись до творчости цього автора лише трьох тонесеньких книжечок віршів (див. додану бібліографію), каталогуючи його плюси й мінуси, оті 60 рядків, старанно відібрані нами до *Антології української поезії в Канаді* (Едмонтон, 1975) — це незаперечний внесок у скарбницю загальної української літератури.

Правдивий лірик, МИРОСЛАВ ІЧНЯНСЬКИЙ (псевдонім пастора д-ра І. Кмети), що народився 1901 р. в Ічні на Чернігівщині і прибув до Канади 1929 р., активно продовжував творчу працю, показуючи в книзі *Ліра емігранта* (Вінніпег, 1936) не лише вправне віршування, а й широку, як на Канадську Україну, тематику. Це був ще один крок уперед у зростанні української поезії в цій країні.

Тяжке життя років депресії засвідчене у віршах „Безробітний”, „Демонстранти” та інших:

Ідуть, плывуть діди з горбами,
Не сиві ще. Всі молоді.

53 О. Івах, *Бойова сурма України* (Вінніпег, 1931), стор. 4.

54 Передруковані О. Гай-Головком у *Канадському фермері* 8 лютого 1960 р. Суто-газетна Гай-Головкова стаття про Іваха, поміщена поряд, не дає аналізу його творчости, але дані про поета подано вірно, без фактичних помилок (очевидно, отримано їх від самого О. Іваха).

Та, мов діди, кудись з торбами,
Гроби в очах любови й надій.⁵⁵⁾

Поряд суто-емігрантської розгубленості, Канада у книзі стає питомою вагою. Окремі явища цієї країни подає поет яскравими імпресіоністичними мазками: „Руді киреї одягли горби у шапці полубій Саскачевану”,⁵⁶⁾ „осінь пожегаром і сумом багата, а вітер — ох, шибеник вітер!”⁵⁷⁾ Чи не найтиповіший короткий вірш „Вітер на коні”:

Вітер — конем зі степів
Галопом по вулиці.
Мов індіанин, влетів
У хату. Кружиться:

Князь я канадських снігів,
Дарую полотна...
Раз — й жовто-синій Захід,
Сибіро-холодний.⁵⁸⁾

У такому ж дусі „кучерявих емоцій” (так названо навіть один вірш) звучать багато поезій збірки. Це даю підставу І. Огієнкові написати критичний відгук під назвою „Образність мови поета Ічнянського”.⁵⁹⁾

Канадська тематика підкреслена в „Канадійській елегії”, „Ніягарському карнавалі” та багатьох інших творах, де слова „канадський” і „канадійський” уживаються — як заманеться. Ніягару зображено так:

Удари грому. Шум кінноти.
І рев, і стогін. Плач і спів.
Вогонь у райдузі вогнів
У ніягарських лівих водах.

Сміється беріг канадійський
Сотнями золотих очей, —
Не шкодував Самсон плечей
Створити з будня казку дійсну.⁶⁰⁾

Лірика Ічнянського неспокійна, вихраста, часто не-впорядкована, іноді яскраво образна. Це ніби якийсь відгомін української поезії середини двадцятих років — не то Є. Плужника, не то М. Хвильового, почасти

55 Мирослав Ічнянський, *Ліра емігранта* (Вінніпег, 1936), стор. 10. При цій нагоді виправляємо нашу помилку в *Північному сяйві*, V (1971): ця книжка вийшла в світ не в Саскатуні, як ми повірили одному дослідникові і так написали, не перевіrivши.

56 Там же, стор. 22.

57 Там же, стор. 27.

58 Там же, стор. 32.

59 І. Огієнко, „Образність мови поета Ічнянського”, *Рідна мова* (червень, 1937).

60 *Ліра емігранта*, стор. 30.

В. Сосюри. Майже скрізь помітне намагання висловитись естетично, емоційно вплинути на читача, навіть коштом розхристаности, строфами переважно без точної, дзвінкої рими. Напр., у вірші „День зимовий” (1936) поет римує асонансами: блакитний — такий він, вітер — блакитний. Такого типу „рими” дуже часті і в віршах, написаних 1970 р. Поняття милозвучности для нього не існує: стеП В КРасі, раЗ Й Жовто-синій захід (останнє слово наголошує він на останньому складі), кудиСь З Торбами...

Біблійна тематика, в душі християнської філософії, займає в *Лірі емігранта* немале місце. Поет-богослов досягає тут справжніх успіхів:

Молись...
Віра — мов небо прозоре
Сьогодні.
Серце — флейта та весноока від вчора.
Молись.⁶¹⁾

Українські сонети в Канаді з'явилися ще в С. Чернецького, на початку сторіччя („Сучасні жовніри”). В Ічнянського вони значно вправніші; деякі насичені почуттям, напр., „Саронська лілія” (1936):

Я біла лілія задумливих долин,
Щодня дивлюсь на світ прозорими очима.
Вмиваюсь росами сріблясто-голубими,
Цвіту для вас — зірвуть і мати, й син.

Біжить. Шумить. Гурчить швидкого часу плин,
А тихий мій Сарон тче з рожами килими.
Я рожка і для тих, що минуться рясними
Сльозами ніч і день, підперши трухлий тин.

Саронська рожка я і лілія для вас...
Зігнулися? Жадний вогонь життя погас?
Візьміть мене живу тремтячими руками,

І чудо станеться. Воскреснете від смерти враз!
Ночами й днями жду. Я ваш Учитель, Спас,
В Сароні і в Сибіру все журюсь за вами.⁶²⁾

Цікаво, що це чи не вперше в українсько-канадській поезії з'явився такий „незрозумілий” чи з затемненим

61 Там же, стор. 87.

62 Там же, стор. 80.

змістом, із багатьма асоціаціями, сонет, що саме цими асоціаціями не поступається сонетам М. Зерова. В. Кіркконнелл переклав його на англійську мову, а в річному огляді відзначив, що Ічнянський

combines fecundity of aspiration with the artistic consciousness of the resources of language.⁶³⁾

Переїхавши до США 1940 р., поет не поривав зв'язків із Канадою. Його *Чаша золотá* (Вінніпег, 1964) під іменем ІВ. КМЕТИ-ІЧНЯНСЬКОГО зберігає попередні риси творчості,⁶⁴⁾ хоч і посилилось філософічне забарвлення у сприйманні довкілля дійсності:

Віжить життя, мов бистрі коні,	Життя, чекай! Життя, куди ти?
вмирають швидко сиві дні.	Так наче ми ще й не жили...
Віжать нові на перегонах,	Стою. Дивуюсь. Вчуся жити,
летять, як птахи голосні.	а смерть уже забила клин. ⁶⁵⁾

М. Щербак, рецензуючи *Чашу золоту*, вірно сха-
рактеризував особливості творчості Ів. Кмети-Ічнян-
ського:

В поета поєднуються емоційне й раціональне, або, простіше кажучи, серце й розум... вірші ллються прозорі й свіжі, а душевне горіння авторове передається читачеві.⁶⁶⁾

Ів. Кмета-Ічнянський продовжував українську перекладницьку працю на цьому континенті, почату, як уже згадано, І. Данильчуком у двадцятих роках (між іншим, найкращий Данильчуків переклад — „У переході життя” з А. Теннісона⁶⁷⁾). Наприкінці *Ліри емігранта* й *Чаші золотої* вміщено переспіви з В. Кіркконнелла, Р. Фроста, Е. Розетті, Е. Дікінсон, І. Крафорд, К. Сандберга, М. Затуринської, Р. Кіплінга, Ч. Робертса, Г. Лонгфелло, Л. Берда, А. Теннісона. Писав Ів. Кмета-Ічнянський також прозу.⁶⁸⁾

63 W. Kirkconnell, in *University of Toronto Quarterly*, vol. 7 (1937), p. 568.

64 Див. нашу рецензію на *Чашу золоту*, „Релігійний лірик”, *Північне сяйво*, V (1971), 176-177.

65 Ів. Кмета-Ічнянський, *Чаша золота* (Вінніпег, „Дорога правди”, 1964), стор. 53.

66 Микола Щербак, „Стежки й пісні”, *Свобода*, 13 квітня 1965 р.

67 Збірник *Камелярі* (Саскатун, 1948), стор. 40.

68 Ів. Кмета-Єфимович, *Записки розстріляного* (Вінніпег, 1929);

Остання збірка поета, *Крила над морем* (Філядельфія, 1970), показує деяку впорядкованість, але в основному автор залишився вірний своїй вихрестості. Відвідавши Україну в шістдесятих роках, написав немало поезій про рідну землю. Повернувшись до тутешньої тематики, у вірші „Ніягара” дуже влучно порівняв її могутні води до запорозького козацтва, що „плигає в бій”.⁶⁹ Цією книгою Ів. Кмета-Ічнянський ніби відзначив 45-річчя виходу в світ своєї першої збірки релігійних гимнів — *Арфа* (Київ, 1925; друге видання 1928).

Скромне місце посідає в тутешній поезії ВАСИЛЬ ТУЛЕВІТРИВ (псевдонім В. Д. Лисенка), що народився 1886 р. в Нікополі на Запоріжжі, а до Канади приїхав 1919 р. Перші його вірші були російською мовою: В. Нікопольський, *Весенние напевы* (Одеса). В єдиній збірці українських віршів, *Думи і пісні* (Торонто, 1938), поет признається, що рідна тісня для нього — „розрада в лютім горю... найкраща порада”.⁷⁰ Правдоподібно українське слово для цього козака не було внутрішнім покликанням, а власне „втіхою”, „розрадою” в нелегкому” житті заводського робітника, що вдавався до складання віршів лише принагідно. Загально кажучи, його прості твори вправні, а деякі навіть мелодійні, напр., „Цвіти душі” (1938):

Ніч (1935) і *Гураган* (1936), видані в Польщі; англійською мовою: *The Hurricane: A Tale of Evangelism in the U.S.S.R.* (Saskatoon, 1939). При цій нагоді виправляємо фактичні помилки, виявлені нами в англomовній історії літератури М. Мандрики: перше видання *Арфи* з'явилося 1925 р., як стоїть на обкладинці, а не 1924, друге вид. — 1928, а не 1927; поет прибув до Канади 1929 р., а не 1939; переїхав до США 1940 р., а не 1949; Ічнянський ніколи не мав збірки *Фрагменти* (1929), яку помилково приписав йому М. Мандрика. Це значить, що дослідник не користувався першоджерелами. Дуже можливо, що й сам поет, довіряючи своїй зрадливій пам'яті, невірно інформував М. Мандрику, як і нас, допускаючись неточностей у датах (на щастя, ми виявили все це й виправили).

⁶⁹ Ів. Кмета-Ічнянський, *Крила над морем* (Філядельфія, 1970), стор. 70.

⁷⁰ В. Тулевівтрів, *Думи і пісні* (Торонто, 1938), стор. 59.

В людській душі цвіти цвітуть,	Нераз запашний душецвіт
Прекрасні з вигляду й пахучі.	Мерців моральних відживляє,
А в тайниках її ростуть	А таємничий трійлоцвіт
Цвіти трійливі і колючі.	Найкращу здібність убиває. ⁷¹⁾

В. Тулевітрів — автор двох п'ес: *Така її доля* (1940), *Веселе і щасливе життя* (1944).

Своєрідне місце в українсько-канадській поезії займає доктор ТОМА (ТИМІШ) К. ПАВЛИЧЕНКО (1892-1958), родом з Винниччини, ботанік-еколог за фахом і активний діяч на політично-громадській ниві. Прибувши до Канади 1927 р., він доповнив свою освіту в Америці і викладав у Саскачеванському університеті. Його історіософічна поема *Дух нації* (Саскатун, 1940) — віддзеркалення доби, жорстокої, як вовчиця, за влучним висловом О. Ольжича, який своєю поемою „Городок” (1933) до певної міри вплинув на Павличенка.

Прихід тоталітарних урядів до влади — в Радянському Союзі та в Німеччині — піддав поетові думку про те, що у всьому світі керує не закон вищої справедливості, а груба сила, закон джунглів. Перемагає той, хто сильніший, — така основна ідея поеми, написаної 1934 р. в Саскатуні:

Степові хижаків
Налетіли на пса
Й розірвали в шматки...
Пес їм зла не завдав:
Він вертав від коров,
Але він збунтував
Їх воюючу кров —
Кров окремої, вовчої раси.⁷²⁾

Ця ідеологія сили, за поемою, існує скрізь у природі. Павличенко переконливо показує, як

Корняки бур'янів,
Мов вужі, розрослись:
Ссали сік з колосків,
Поки ті не звелись
І порожні стирчали на полі.⁷³⁾

Подібне відбувалось і відбувається, гадає автор, у суспільному житті держав і націй. Князь Святослав-

71 Там же, стор. 92.

72 Т. К. Павличенко, *Дух нації* (Саскатун, 1940), стор. 7.

73 Там же, стор. 9.

Завойовник побачив, що „Візантія слаба”, пішов походом, „Царгород обсадив” і „побідно у Київ вернувся”.⁷⁴

Візантія нічим не загрожувала Київській Державі — перемога другої над першою сталася в ім'я утвердження сили. Павличенко в даному випадку однозначний, без будь-якої полісемії чи пак багатозначности. Натомість у нього шляхетніше виглядають наступні розділи поеми, де прославлено Гетьмана Б. Хмельницького за його визвольні дії і змальовано прикрі незгоди серед українців, що стали нашою споконвічною трагедією. Окресливши поразку Української Революції 1917-20 рр. та її нам усім відомі наслідки, поет в останньому розділі проголошує „наказ духа нації”:

Раса расу гнітить,	Нарікання і плач,
Чужу кров пролива,	Милосердя апіль,
Во сама хоче жить,	Коли лютий палач
Свої власні права	Тебе садить на кіл,
В боротьбі добуває кривавій.	Є безцільним знаком слабосилля.

Це є вічний закон,
Що не терпить відмін,
Ні людських перепон...
Той панує над всім,
Хто дп'яв панування в побіді!⁷⁵

З погляду здорової націоналістичної мобілізованості *Дух нації* має своє вимовне значення: окремі місця справді переконливі. Але відсутність отого, вже згаданого, елемента вищої справедливості, як також і перенаголошення расії брутальної біологічної сили, не надають поемі універсального значення. Крім того, деякі діалектизми й нелітературні наголоси почасти шкодять естетичному сприйманню. Усе ж таки окремі строфи звучать сильно — поет будить свідомість читача, заставляє його задуматися над підневільним станом української нації, перейнятися соромом і взятися за визволення.

Можна провести певну паралелю між П. Кратом і Т. Павличенком. Перший 1914 р. орудував соціалістичними гаслами, щоб визволити Україну, другий 1940 р.

74 Так же, стор. 16.

75 Там же, стор. 37.

визволяв Україну націоналістичними закликами. Існує навіть подібність у стилі обох поетів, хоч Павличенко ваговитіший у порівнянні з Кратом.

Найбільш якісним осягом тутешньої поезії, створеної староканадцями, була творчість д-ра МИКИТИ І. МАНДРИКИ, що народився ще 1886 р., брав участь в Українській Революції 1917-20 рр., мандрував по Азії та Європі і прибув до Канади 1928 р., щоб тут, у Вінніпезі, прожити все своє життя, займаючись адвокатурою, і ще й досі, завершивши дев'яту десятку, не випускати пера з рук."⁷⁶

70 років трудився Мандрика на ниві української поезії. Його початки були слабкі, в дусі Б. Грінченка. Перша збірка — *Пісні* (Радомисль, 1907) під псевдонімом Гамалія — явно учнівська. Але вже *Пісні про анемону* (Київ, 1918) показали зрілого і сформованого поета.

Наступна книжка Мандрики, *Мій сад* (Вінніпег, 1941), з'явилася після більш як двадцятилітньої перерви. Включала вона й давні вірші, зокрема з *Книги гніву*, що мала вийти в світ ще 1918 р., але цього не сталося через цензурні обмеження, а потім через виїзд поета з України в 1919 р.

Після другої, майже двадцятилітньої, видавничої мовчанки, після того як новоприбулі українські літератори, серед повоєнної хвилі іміграції, пожвавили літературне життя в Канаді, Мандрика знову активізується. Одна за одною виходять у світ у Вінніпезі книги його давньої й нової творчості: *Золота осінь*, 1905-1957 (1958), *Радість* (1959), *Симфонія віків* (1961), *Сонцесвіт* (1965), *Вино життя* (1970). Із цих п'яти томів окремими відбитками з'являються поеми *Мазепа* (1960), *Канада* (1961), *Мандрівник* (1965), *Вік Петлюри* (1966), *Україна*, *Блаженні чистій серцем* (1970). Готується до друку поема *Збараж*. Коли цей огляд уже друкувався, побачила світ його найновіша книга — *Завершення літа* (Вінніпег, 1975), складена з поезій 1970-1974 років.

76 Життєписні дані про М. Мандрику вміщено в передмові до книги *Золота осінь* (Вінніпег, 1958), стор. 5-11; короткі дані є в *Антології українського письменства в Канаді* (1941), стор. 95-97. Нам пощастило знайти в *Українській хаті*, що поет видав одну п'єсу ще до першої світової війни.

Як згадано вже, початки Мандрики були слабкі, але *Пісні про Анемону* зарясніли гарними рядками щирої лірики:

В тумані плавають вогні,	Як віти дерева сплелись!
Дніпро в вогнях, як зорях...	Як листя тут шепоче!
З тобою, серце, ми одні	Платан над нами нахилився —
На цих високих горах.	Сказати щось нам хоче.

Що скаже нам він? На устах
Вже поцілунки тають... (тануть — ЯС)
По личеньку твоїм, брівках
Мої уста блукають.⁷⁷⁾

110 поезій цієї „симфонії кохання”, як зазначено в підназві, мають і різноманітну ритміку, і змінний настрій:

Дощ... під краплями важкими
Шелестять листки...
Чи доріжками пустими
Завітаєш ти?⁷⁸⁾

У той же самий час поет, безмежно закоханий у свою Анемону, забуває про потребу виношувати, шліфувати свої твори. Поряд задовільних строф часто трапляються незграбні рядки, невмотивована зміна ритму в тому самому вірші, неправильні наголоси й т. п. Якщо М. Зеров гнівався у *Книгарі* (1918) на Мандрику, то й мав повну слушність. Нам залишається лише простити закоханому баламуті, що не панував над собою.

Золота осінь відкрила справді золотий період у творчості Мандрики — кожна наступна книга була кращою за попередню. Різноманітна тематика, широкий діпазон творчої спроможности, вправний вірш — усе промовляє на позитивне conto поета. Тут і недавня визвольна боротьба українського народу, і поеми на історичні теми, і роздуми та елегії, і пейзажна та звичайна любовна лірика. Вірш у поета часто стає струнким, переважає точна рима:

Ти вернулась до мене, як тепла весна,
Бо ти любиш мене і любила,
І усмішка твоя — безтурботна, ясна,
Як та пташка в саду легкокрила.⁷⁹⁾

77 М. Мандрика, *Золота осінь*, поезії 1905 - 1957 (Вінніпер, „Тризуб”, 1958), стор. 21.

78 Там же, стор. 27.

79 М. Мандрика, *Радість* (Вінніпер, „Тризуб”, 1959), стор. 59.

Це з любовних переживань либонь 65-річного поета, удівця. Зрештою до любови причащається не лише кожен смертний різного віку („любови все возрасты покорны”), а й — тим більше — всякий поет. А ось із філософічних роздумів Мандрики (наведено ввесь вірш):

Коли Одвічність мудrimi перстами
Мене відпише з Книги Битія,
І полетить етерами-степами
Без слів моїх, моїх думок, земля:

І буде сонце — весняне й осіннє —
Без мене сходити, сади — цвісти;
Коли ніхто, ніде мене не стріне,
І світ людський без мене буде йти, —

Душа моя в моїх словах полине
В простори рідні — до Дніпра й степів —
І піснею у піснях України
Там стане — дар мій до її скарбів.

Співатиме грядущим поколінням
Про Волю і Красу, про радощі буття,
І наповнятиме серця хотінням
До світлого, як небеса, життя.⁸⁰⁾

Цей вірш дуже типовий для автора. Зрозумілий, простий, неглибокий (принаймні на перший погляд, а насправді глибший), невибагливий (навіть із неправильним наголосом у слові „піснях”), але точний лексичними засобами. Переважає, як завжди в поета, точна рима, але не завжди вишукана, часто одноманітна (покоління — хотіння). Асонансам також дано право. В усякому разі, перші два рядки бездоганні.

Історична тематика знайшла своє втілення передусім у поемах „Повість временних і невременних літ” і „Мазепа”, що домінують у книзі *Симфонія віків*. Намагається поет поширити лексику, вживати архаїзми, що варте похвали. Але не завжди це наші, українські слова. Русизми „стаї” (зграї), „ограблені” (пограбовані), „крававий” (кривавий), „тризна” (помин, учта), до речі, взяті лише з однієї сторінки⁸¹⁾ історичної поеми не надають

80 Там же, стор. 6.

81 М. Мандрика, *Симфонія віків* (Вінніпег, „Тризуб”, 1961), стор. 161.

бажаного колориту, хоч образ ченця-літописця намальовано й непогано.

Поема „Мазепа”, яку високо оцінив д-р В. Жила, на наш погляд, не належить до кращих творів Мандрика, з погляду артизму, дарма що треба згодитися з критиком:

Мандрика у поемі „Мазепа” виступає як глибоко національний поет, в уяві якого воскресла героїчна боротьба рідного народу. Цією поемою він зміцнив віру своїх земляків у майбутнє України.⁸²⁾

Не багато промовляє до читача й поема *Канада*, влучно окреслена тим же літературознавцем як „віршований репортаж”.⁸³⁾ Приблизно те саме можна сказати і про інші оповідні твори поета, що нерідко наближаються до римованої прози. Взагалі кажучи, серед більших творів автора „Мандрівник” нам здається найкращим — і то, перш за все, тими висловами, що межують із афоризмами. Говорячи про бурів у Африці, Мандрика зауважує:

Тут білий геній чорного примусив
До відступу від прадідних границь.⁸⁴⁾

Натомість, на наш погляд, заслуговує на похвалу та частина віршованої творчости, в якій Мандрика прагне малювати словом, уміло застосовуючи метафору, що стала органічною частиною його поетикальних засобів. *Сонцецвіт*, четвертий том поезії Мандрика, дуже рясніє тропами, яскравістю малюнка. Ось так відкривається книга:

У поли золоті вдягається мій сад,
Літанію розучують берези;
В багрянці чорноклен виконує обряд,
Бо дні тепла вже взято на терези.⁸⁵⁾

82 Микита Іванович Мандрика: Ювілейний збірник... За ред. М. Г. Марунчака (Вінніпег, 1973), стор. 51.

83 В. Жила, „Західня Канада в українській літературі”, *Західньоканадський збірник*, I (1973) стор. 133

84 М. Мандрика, *Сонцецвіт* (Вінніпег, 1965), стор. 88.

85 Там же, стор. 7. Див. також нашу статтю „Метафора в поезії М. Мандрика”, *Микита Іванович Мандрика: Ювілейний збірник...* (1973), стор. 56-59.

Можливо, що саме ці особливості творчості мав на увазі д-р К. Андрусишин, який у своїй рецензії назвав цю книгу "an inspiring work of art":

...one detects a greater and, at time, an intensified feeling of religiosity as he contemplates the nature around him from which he derives the spiritual content with which many of his lyrics are infused.⁸⁶⁾

Для Мандрики фізична старість не існує. Невичерпний у своїй творчій потенції, на порозі свого 85-річчя, він видав *Вино життя* — свою найкращу книгу.⁸⁷⁾ Ідучи в ногу з часом, відгукуючись на важливі події, написав поет вірш „Місяць”, на який приземлились астронавти, і почав його так:

Побитий віспою небесних епідемій,
Приймак Землі...⁸⁸⁾

Завдяки таким прекрасним тропам, артизм поета досягнув своєї верховини, свого апогею. Але, ясна річ, не все таке добре в поезії Мандрики: його лексика не завжди чиста й нормативна, трапляються неправильні наголоси, толерує він зовсім недопускальне нагромодження приголосних, без потреби скорочує слова („маєстичний”), робить правописні відхилення. Ясна річ, усе це знижує естетичний вплив його творчості навіть на масового, неперекірливого читача, для якого в першу чергу призначені його вірші.

Нижчий мистецький рівень має поезія о. д-ра СЕМЕНА СЕМЧУКА, що народився 1899 р. на Холмщині і 1928 р. прибув до Канади для душпастирської праці. Одинадцять збірок віршів має о. Семчук: *Метеори* (Львів, 1924), *Воскресення*, *Пісні зриву* (Жовква, 1927), *Фанфари* (Чикаго, 1931), *Канадійська рапсодія* (Вінніпег-Йорктон, 1959), видано в Вінніпезі: *Рефлексії* (1965), *Жерела* (1966), *Сотворення* (1968), *Поезія і проза* (1969), *Світлість думки* (1970), *Навколо світа* (1971). На жаль, кількість

86 С. Andrusyshen, "An Inspiring Work of Art," *The Ukrainian Weekly*, 14 August 1965.

87 Див. нашу рецензію на *Вино життя* в „Огляді українських видань у Канаді”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 172-174.

88 М. Мандрика, *Вино життя* (Вінніпег, 1970), стор. 39.

не відповідає якості: поява нової книжки щороку не пішла на користь авторіві.

Хист в о. Семчука, безперечно, є, не бракує йому літературної освіти, але над ним тяжить важким прокляттям галицька діалектна лексика, що дуже вражає, як на наш час, архаїзмом. Коли всі письменні галичани, йдучи за дороговказами великого І. Франка, давно вже засвоїли загальноукраїнську літературну мову, о. Семчук цупко тримається загумінку, виглядаючи якимсь упертим дивоглядом у сучасній літературі. Ця особливість відсуває його творчість назад принаймні на 50 років. Щоб не бути голослівним, наведемо приклади. Людина з вищою освітою, д-р Семчук у виданні 1971 р. не знає, що на означення *period*, рос. „точка”, ще в 1929 р. в українському правописі, що його, до речі, ентузіастично прийняло і схвалило НТШ у Львові, узаконено термін „крапка”,⁸⁹⁾ який на Наддніпрянщині поширився ще до першої світової війни. Д-р Семчук дає назву „Точка”⁹⁰⁾ цілому розділові, як також пише „филь”⁹¹⁾ (за польським зразком — *fala*) замість „хвиль”. Оцей московсько-польський намул (у лексиці, фразеології та правописі) гидкою слиззю лежить на кожному кроці в писаннях д-ра Семчука!

Остання (одинадцята) збірка поета, *Навколо світа* (має бути: світу), показує людину з передпотопного часу, поза могутньою течією української літератури, що всупереч московському поневоленню та австрійсько-польським обмеженням стала визнаним світовим фактором. Старенький автор так малює свій автопортрет:

Мене пожирає задух-самота...
Я висох, замнявся в собі,
запався, наче той гріб, —
нікому вже непотрібний...⁹²⁾

89 *Український правопис із словничком*. Упорядкував М. Возняк (Львів, НТШ, 1929), стор. 66. Пор. стор. 70, 74, де не радять уживати „точки”. До речі, в *Українській граматиці* Стоцького й Гартнера (передрук у Вінніпезі, 1919 р.) в пар. 258 ужито термін „кропка”, а „точки” там узагалі немає.

90 С. Семчук, *Навколо світа* (має бути: світу — ЯС) (Вінніпег, 1971), стор. 63.

91 Там же, стор. 65.

92 Там же.

Справді, кому потрібні його московські „точки” й польські „філі”, коли він і сам „як скаралуца порожна”? (Правильно має бути: шкаралуца порожня). Ще один зразок правопису д-ра Семчука:

Кольосею зчорніле каміння
колиб говорити хотіло,
комори свої глибоченні
всі кровю по вінці сповнилоб.⁹³

А це ж і не погана строфа, яка свідчить про те, що о. Семчук має поетичний талант. Як би виграв оцей чотиривірш, якби написати його нормально, за сучасним загальноприйнятим правописом!

Колізею зчорніле каміння,
коли б говорити хотіло,
комори свої глибоченні —
всі кров'ю по вінця сповнило б.

Між іншим, заради рими останнє „б” можна поставити перед дієсловом.

Гарних строф у поезії о. Семчука багато, але майже кожній такій строфі треба щось додати, щоб її привести до ладу. Напр., „Кленові листки Канади” починаються зовсім добре (ми зробили лише правильну пунктуацію — в дужках):

Океани [,] наче крила,
й серце [—] океан.
Груди силою сповняє
канадійський лан.⁹⁴

Кращий бік поезії о. Семчука оцінив В. Кіркконелл і переклав його програмовий твір, „Канадську рапсодію”, на англійську мову,⁹⁵ додавши два інші вірші. Уміщені вони там поряд кількох перекладів із творчости М. Мандрики.

Д-р К. Андрусішин у своєму огляді „Книти, видані

93 Там же.

94 Там же, стор. 46.

95 С. Семчук, *Канадійська рапсодія* (Вінніпег-Йорктон, 1959), стор. 75.

96 *The Ukrainian Poets, 1189—1962* (University of Toronto Press, 1963), p. 489—490.

в Канаді" слушно „збештав" о. Семчука за його дорікання „самому Богові", але одночасно подав дуже до речне визначення його творчості:

Будучи з природи суб'єктивною, його поезія великою мірою імпресіоністична і часто абстрактна до такої міри, що її семантичне значення незрідка губиться в кайданах його роздумувань.⁹⁷⁾

На наш погляд, усю поетичну творчість о. Семчука треба добре відредагувати, правильно поставити розділові знаки, очистити вірші від русизмів (як лексичних так і правописних), а також дещо прояснити не лише роздуми, а й пейзажі. Тоді вона займе своє скромне місце в українській поезії. Напр., „Степ" починається дуже добре (перші два рядки):

Колись вибігали вовки на прерію [.] неначе ягнята,
тури стояли на варті, де тирса шуміла завзята.
Вогнем вилітав зі скали орел, що пасинок сонця
й смереки стрічали яром своєї краси оборонця.⁹⁸⁾

Третій рядок, очевидно через брак належної пунктуації наприкінці, так затемнено, що останні два рядки незрозумілі. А це ж була б гарна строфа! Після відредагування вірші о. Семчука робитимуть значно краще враження. Варто додати, що поет перекладав з англійської мови, показуючи свій добрий смак у доборі оригіналів.⁹⁹⁾

Без редакторської руки вийшла в світ і збірка *На престіл майбутніх днів* (Вінніпег, 1964) ТЕТЯНИ ШЕВЧУК (потім Кройтор, а тепер Бішоп), що народилась 1904 р. в Західній Україні і приїхала з батьками до Канади один рік пізніше. Вихованка Інституту ім. Петра Могили, почала писати ще 1925 р.

У передмові до цієї двомовної книжки, д-р М. Мандрика пише: „Форма її віршів модерна, але не абстрактна. Думки її виразні й яскраві та глибоко естетичні”.¹⁰⁰⁾

97 К. Андрусишин, „Книги, видані в Канаді", *Західноканадський збірник*, II (1975), стор. 173.

98 С. Семчук, *Світлість думки* (Вінніпег, 1970), стор. 78.

99 *Канадійська рапсодія*, стор. 115-132.

100 Тетяна Шевчук, *На престіл майбутніх днів* (Вінніпег, 1964), стор. 6 (передмова).

Ми були більш суворі до цієї книжки,¹⁰¹ вважаючи, що ніякого модернізму в ній немає. Серед її порівняно слабших українських віршів і нібито сильніших англomовних чи не найкраща „Віра”, яку наводимо як зразок творчости Т. Шевчук:

Білі сніжинки
назовні вікна
линуть без шелесту,
липнуть до скла.
Скута морозом [,]
завмерла земля,
бо сонця-любви
на світі нема!
Зима...
Тюрма...
Бо сонця-любви
на світі нема!
В тихій кімнаті,

на тім же вікні
рожа цвіла [,]
немов навесні.
Байдужі її [йй — ЯС]
морози, сніги, —
схиливши голівку,
неначе з туги,
вдихала в кімнату
арому весни!
Луги...
Весни...
Вдихала в кімнату
арому весни!¹⁰²)

Нехай буде „арома” замість наших пахощів чи й запаху — вірш таки вартий того, щоб його зачитувати. Ще краще враження справляє *Пробудження духа* (Вінніпег, 1961) Т. Шевчук, що складається з дванадцяти теософічних розважань, написаних прозою. Релігійні люди знайдуть тут поживу для своїх духовних потреб.

Жанр української байки опрацьовували в Канаді ще в піонерську добу. „Бразилійський байкар” С. Калинець видав тут немалу збірку. До цього жанру вдавався також о. Семчук, який умістив у *Канадійській рапсодії* навіть розділ із семи байок. Але лише суддя МИХАЙЛО СТЕЧИШИН (1884-1964), що прибув із Західної України до Канади 1905 р., спромігся лишити глибший слід байкаря в українсько-канадській літературі. Його *Байки* (Вінніпег, 1959) — це щось середнє між байкою і співомовкою С. Руданського, ближче до останньої. Автор почав друкувати їх ще в двадцятих роках. „Собаки й шкури” дають повну уяву про цього роду творчість Стечишина:

101 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 182.

102 *На престіл майбутніх днів*, стор. 29.

Шкури в ставку намочив
Сільський кожем'яка,
І пронюхали їх там
Голодні собаки.
Шкури ці були важкі
Вже самі собою,
А крім того вони й ще
Накисли водою.
„Як здобути їх з води?“ —
Радились собаки...
Тягнуть їх сюди-туди,
Пробують усяко.
Брали їх вже найзручніш
Передом і задом, —
Не вдається! І тічня
Стала раду-в-раду:

„Дарма, браття, по воді
Безнадійно бродим!..
Краще б нам тут із ставка
Випити всю воду!
Висушим ставок до дна,
І буде по всьому!
Тоді шкури заберем,
На обід додому.
Зразу ж погодилися всі:
„Значить, буде діло!“
„Славно! Славно!!! — вся тічня
В захваті завила.
Пили воду ніч і день.
З того перепою
Полопала вся тічня
Отут над водою.

Кажуть люди: „Не пиріг, —
То й не пирожися”.
Не під силу тобі діло,
То ти не берися.¹⁰³⁾

В основному задовільна мова, зрідка афористичний вислів, оснований на приповідці, але й відсутність глибини у трактуванні теми, приступний вірш, — такі риси творчості цього байкаря. Д-р Юрій Мулик-Луцик у передмові до книжки так насвітлив байки Стечишина:

...вони, в історичному дзеркалі байкарства, характеризуються класичною формою і класичною універсальною метою; їхня форма класична тим, що автор користується традиційними родами тематики й канонічно-типових дійових постатей.¹⁰⁴⁾

Прості, невибагливі твори Стечишина добрі, передусім, для масового читача, зокрема для фермера й робітника. Біда лише в тому, що такого типу читача в Канаді дуже поменшало. Тут читає книжку переважно новоприбула інтелігенція. Українська молодь, народжена в цій країні, українською книжкою майже не цікавиться, а старші люди, староканадці, ще й досі заглядають у „сонники”.

Байкарем Стечишином закінчуємо другий період

103 Михайло Стечишин, *Байки*, частина I (Вінніпег, 1959), стор. 39-40. Друга частина не вийшла в світ.

104 Там же, стор. 21.

української поезії в Канаді. Це був час поширення тематики, поліпшення якості; загально кажучи, період професійного підходу до слова, а звідси впливав і вищий рівень віршованої творчості. Майже всі поети цього періоду мали вищу освіту, кілька з них — навіть науковий ступінь доктора, щоправда не з царини красного письменства. Одним словом, це була вже справжня література, що кращими своїми творами дорівнювала літературним появам на Батьківщині.

III

Друга світова війна вихлюпнула велику кількість літераторів з України. Одні йшли в широкий світ, бо не було іншого виходу, інші залишали Україну свідомо, з певною метою, можна сказати, з місією — прислужитися для неї, понести у світ правду про те, що робилося й робиться в Україні під московським поневоленням, радянського кольору, імперіялістичного змісту. Найамбітніші прагнули творити велику літературу в умовах вільного світу. Завдяки таким жертвним намірам, після 1948-50 років, коли творці українського слова масово поселились у Канаді та Америці, тутешня поезія дуже зросла якісно. Порівняно до староканадців, новоприбулі писали менше, зате краще опрацьовували свої твори. Якщо в другому періоді поняття літературного стилю було ще дуже відносним, то приблизно від 1950 р. можна говорити не лише про стилі, а й про українські літературні напрями, літературні школи на цьому континенті. Характеристично, що українські поети обох країн — Канади та Америки — творили в одному спільному потоці, до якого примикали також окремі одиниці, що опинилися в Південній Америці чи залишилися в Західній Європі. До другої світової війни такого спільного потоку не було, за винятком хібащо коломийкарів.

З прибуттям великого числа літераторів і мистців почали виникати літературно-мистецькі клуби — по всіх більших містах Канади та Америки. У Торонті до недавнього часу було їх аж два. Монреаль, Оттава, Торонто, Вінніпег, Едмонтон та інші міста ось уже чверть сторіччя систематично влаштовують літературні вечо-

ри, на яких виступають поети й письменники. Напівлітературний місячник *Нові дні* виходить у світ уже двадцять п'ятий рік. Літературні сторінки існують при багатьох тижневиках. Літературно-мистецький альманах *Північне сяйво* з'явився у п'яти книгах (Едмонтон, 1964-71), Об'єднання українських письменників у екзилі перенесло свою видавничу діяльність до Канади й видало тут уже два збірники *Слово* (Едмонтон, 1970-1973). Вийшло в світ і два томи збірника АДУК, *Естафета* (Торонто, 1970-73). Систематично появлявся літературний журнал *Київ* (Філадельфія, 1950-64). Продовжує виходити *Овід* у Чикаго. До поживавлення літературного процесу причинилися й наші наукові установи — УВАН і НТШ.

Хронологічно першим повоєнним виданням новопрібулих у Канаді була поема, з символічною назвою, *Прометей* митрополита Іларіона (д-ра Івана Огієнка, 1882-1972), що приїхав з Європи до Канади 1947 р. і тут, у Вінніпезі, продовжував наукову й літературну творчість.¹⁰⁵⁾

Вірші митрополита Іларіона відзначаються доброю мовою. Адже писав їх визначний український мовознавець. Тематика його творів мітологічна, історична й релігійна. Зокрема вирізняється релігійна лірика, перейнята почуттям. На жаль, ці вірші переважно одноманітні, монотонні, без розмаїття ритмів, традиційні й надто прості поетикальними засобами. Тому їхня впливова сила на читача не велика, хоч автор видав багато поем і віршованих п'єс. Зразок релігійної поезії митрополита Іларіона (цитуюмо уривок, датований 1960 р.):

Люблю я Господа душою,	Я чую рухи скрізь Господні,
Люблю Його і серцем всім,	Я чую подихи весни;
І все істотою своєю	І звуки Божі Великодні
Собі про Нього розповім!	Мені приносять тихі сні.
Я чую Бога кожним рухом,	Співзвучний ввесь я Господеві,
І в кожному звуці чуткий Він,	Немов чутлива та струна;
І чую серцем, чую духом	Як легіт в ніченьки липневі,
Його в природі тихий дзвін...	Бринить Творцем мені вона!... ¹⁰⁶⁾

105 Життєпис Митрополита Іларіона вміщено в *Ювілейній книзі на пошану Митрополита Іларіона* (Вінніпег, 1958).

106 Митрополит Іларіон, „Угору маймо серця! Вибрані релігійні поезії”, *Віра й культура*, XXXI, ч. 1-2 (Вінніпег, 1967), стор. 24.

Дуже промовиста назва цього вірша — „Умом я Бога не відчую”. Це визначає належне ставлення до релігії взагалі.

Такі ж, досить вправні, але також без напруги, його вірші на мітологічні теми. Наводимо повністю поезію „До сонця”:

Ікар усе вище несеться в просторі,
Забув остереження батька суворі,
Й до сонця він мчить орлом,
Бо щастя при сонці, де вічне проміння,
Де чується зоряна пахоц весіння, —
Несеться туди напролом!

І серце, як пташка, у грудях тріпоче,
Спраглива душа піднебесного хоче,
Й до щастя він мчить, як птах,
І він все із сонцем у гордій розмові,
А в спеці все меншають крила воскові,
Та лицар не знає про страх.

Й воскові в Ікара розтанули крила,
Але не зламалась в душі його сила,
І духом відважний не вмер:
Засяли йому невмирущій зорі,
І щастя знайшов у глибокому морі,
Що зветься Ікарське тепер...¹⁰⁷⁾

У віршованих п'єсах чи драматичних поемах Іларіона збережено правила драматичних композицій, але розгортання дії, як також окреслення характерів, не відзначаються ні оригінальністю, ані силою зображення.

ВОЛОДИМИР СКОРУПСЬКИЙ, що народився 1912 р. в Західній Україні, прибув до Канади 1949 р. За т. зв. таборової доби, ще в Зальцбурзі (Австрія) з'явилися його дві збірки поезій: *Весняний годин* (1946) і *Життя* (1947). В Едмонтоні вийшли в світ: *Моя оселя* (1954), *У дорозі* (1957), *Без рідного порога*, поеми (1958). Торонтські видання: *Із джерела* (1961), *Над могилою, вінок сонетів* (1963), *Айстри невідцвілі* (1972). Вісім збірок, дарма що тоненьких, — доробок не малий, хоч і не завжди якісний. Автор працював систематично, обдумуючи написане. Серед новопритулених, він був другим по-

107 Там же, стор. 25.

етом (після митрополита Іларіона), що виступив із книжковим виданням.

Велика позитивна риса Скорупського — від першої книжки до останньої — намагання мислити в поезії, не піддаватися самому надхненню, а — навпаки — панувати над ним. Добираючи слова, зберігає він сувору контролю над емоцією, що в нього аж надто стримана. Коротше кажучи, його поезія підпорядкована розумовості. Не випадково уже в першій збірці 34-літній поет заявляє про себе: „Навчився я різбити слово, годинами шукати форм”.¹⁰⁸ Майже те саме повторює він і в шостій збірці: „Мисле, наливайсь у кожне слово, наче сік в зарожевілий озоч”.¹⁰⁹ І справді, там де його вірш набуває віршувальної вправності, заавансований читач має правдиву насолоду від урівноваженої, думальної поезії:

Вселенна наша, наче океан,
А ми у ній лиш прибережні мушлі.
Та нам уваг від неї і пошан, —
Що лицарю по боротьбі ущухлій.¹¹⁰

Ще один вірш, дуже типовий для осягів Скорупського — „Жаль” (наводимо повністю):

Жаль, немов удар об браму
В час напасливого влому,
Та на серці шраму
Не знайти по ньому.

Та зоря у нім очам
Не заблисне, мов корона,
Бо він теж, мов над колискою з малям
Проти сяєва — заслона.¹¹¹

До речі, цей „написовий” вірш дорівнює того ж роду творам у М. Ореста, але Скорупський — цілком самостійний поет у даному випадку.

Із джерела — одна з кращих збірок української поезії в Канаді, не зважаючи на те, що в ній багато не-

108 В. Скорупський, *Весняний гоїм* (Зальцбург, 1946), стор. 4.

109 В. Скорупський, *Із джерела* (Торонто, 1961), стор. 6.

110 Там же, стор. 58.

111 Там же, стор. 54. У першому рядку замість коми треба поставити риску, що виконує роль присудка, якого бракує.

зграбних строф, нелітературних наголосів (мАнив, щА-
дить, склалОся, Ім'я, лИлася та інш.), русизмів (напр.,
„вселенна” замість українського „всесвіт”) та ще й на-
тягнута на український копил (недоожидало, опроки-
не, пестрить, бредня та інш.). Занадто багато тут і т. зв.
„народних”, усічених форм дієслова (налива, велича,
обиця, прославля та інш.), що їх останнім часом дуже
спопуляризував у радянській поезії А. Малишко — вони
навіть не разять у його пісенному стилі, але для стилю
Скорупського, що іноді нагадує навіть Р. М. Рільке, ніяк
не надаються. У попередніх збірках поета цих вад іще
більше. На превелике щастя, їх майже немає в останній
книжці, *Айстри невідцвілі*, а це переконує нас у тому,
що автор іде по дуже добрій дорозі, поволі звільняючись
від попередніх помилок і недоліків. Остання збірка,
складена з тристроф, має майстерні вірші. Наведемо
один повністю:

Напевно небо вигалодало ключ,
Щоб не добувся світ до тасмниць.
Тож, бунте мій, поміж проваль і круч —
Тобі ніколи не втекти з темниць.

Я в'язень — болю, мрії, далини,
І навіть тіні, що мій крок хитне.
Тремчу як висню нерозгадні сни,
Дівча з відром порожнім шлях протне.

Я ж в'язень! Цілий вік у боротьбі!
За хліб, за путь, за долю на землі!
Мій Пан — в мені, як хист мистця в різьбі,
Я в Панові, як відсвіт в джерелі. ¹¹²

(Звертаємо увагу на одну ідіоматичну помилку: в
Скорупського було в четвертому рядку „Тобі ніколи ви-
дертись з темниць”; оскільки „ніколи” вимагає обов'яз-
кової частки „не”, нам довелося порятувати автора;
„видертись з Темниць” не допоможе ніякому читачеві
„видертися” з накопичення приголосник, тому ми вста-
вили „не втекти”, щоб читач якось вимовив цей рядок.
Автор може підшукати щось краще за пропонувану
зміну.)

112 В. Скорупський, *Айстри невідцвілі* (Торонто, 1972), стор. 49.

Наш натяк на стилістичне чи бодай загальне споріднення Скорупського з Р. М. Рільке¹¹³⁾ підтверджено пізніше автором — в *Айстрах невідцвілих* — навіть епіграфом із того німецького символіста.¹¹⁴⁾ Взагалі кажучи, творчий шлях нашого поета почався від навчання в Б. І. Антоничча (напр., „Садок, мов циганчук смаглявий” у першій збірці), проліг через нібито творче змагання з Б. Кравцевим — до виразного власного голосу, що найкраще виявився у двох останніх збірках. Щоправда, цей голос можна було почути й раніше, напр., у *Моїй оселі*:

Під ніч поплаче дзвін.
І втихне, ген відбившись по долині.
Який звичайний чин,
А як самотньо без того людині!¹¹⁵⁾

(Якби наголос падав на „без того”, то це була б таки справжня поетична перлина. Може підчас перевидання автор подумає над цим нелітературним наголосом, який плутають, після прийменника, навіть в Україні.)

Створив Скорупський і вінок сонетів — *Над могилою*. Не всі сонети мають належну стрункість, не завжди належне й римування. Усе ж таки окремі катрени чи терцети цілком задовільні, як от, наприклад, строфа про ролю матері в родині:

Наріжний каменю під рід і дім
І рідности між ними — сил і крові!
Стовпи гранітні, брили мармурові
Ожити здатні лиш теплом твоїм.¹¹⁶⁾

Т. Матвієнко в рецензії на вінок сонетів слушно підкреслив:

...автор з невимушеною сердечністю співає похвалу і відданість, глибоку любов і подяку найближчій і найдорожчій людині — своїй матері, якій завдячує... життям і вихованням, моральним дороговказом, рідною мовою, наснагою на своїм шляху для досягнення цілі: „О мамо, джерело мого життя!”¹¹⁷⁾

113 Yar Slavutych, *Ukrainian Literature in Canada* (Edmonton: Slavuta, 1966), p. 10.

114 *Айстри невідцвілі*, стор. 31.

115 В. Скорупський, *Моя оселя* (Едмонтон, 1954), стор. 76.

116 В. Скорупський, *Над могилою* (Торонто, 1963), стор. 9.

117 Т. Матвієнко, „Рецензія”, *Вільне слово*, 29 лютого 1964 р.

Якщо добрі медитації стрічаємо у Скорупського в усіх збірках, зокрема в *Айстрах невідцвілих* та *Із джерела*,¹¹⁸⁾ то його поеми, власне кажучи довші вірші, зібрані в книжці *Без рідного порога*, на наш погляд, зовсім слабкі, надто публіцистичні, без розгортання дії та без накреслення характерів.

Творчий шлях Скорупського, здається нам, ще не завершений. Від поета можна й треба чекати нових творів. Щодо надрукованих, то майже всі вони потребують суворої редакторської руки: покращити милозвучність, усунути накопичення приголосних, дотримати тональності і надати ритмічної обклади, усунути нелітературні наголоси, як також в окремих випадках унормувати правопис. Тоді Скорупський, поет із хистом і власним обличчям, поет-мислитель, займе тривале місце у скарбниці української поезії. Значну редакторську працю він може виконати й сам, про що свідчить його остання збірка, з мовного та формального боку найбільш упорядкована, — у ній натрапляємо на справжні шедеври:

Боронять ратуш — два простерті леви,
Від водограю — свіж, і тінь — від бань.
Теж товпляться і діти, і дерева,
Лавки чекають бесід і кохань.

Пристаньмо й ми і киньмо гріш на воду,
А, може, праведна душа на дні
Майне русалкою і в нагороду
Пішле бажанням нашим щасні дні...

І враз між люд розбризне поговори:
Це ті, що народились у чіпку,
А ми повір'ям мудрим і прозорим
Хвалу здіємем за тривкість їх стійку.¹¹⁹⁾

(Знову ж таки, навіть у найкращих творах поета не можемо не вказати бодай на дрібні недоліки: його „чепок” ми змінили на „чіпок” (цього вимагає правопис), але залишаємо неправильний наголос у слові „здіємЕм”, хоч має бути „здіЙмем”: нехай автор сам

118 Див. нашу оцінку в „Огляді українських видань, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 184-85.

119 *Айстри невідцвілі*, стор. 17.

поправляє — у згоді з українським нормативним наголосуванням!)

Протилежністю до Скорупського є щирий, правдивий, але неглибокий, іноді просто бездумний, лірик БОГДАН МАЗЕПА, що народився 1928 р. на хуторі поблизу Денисова на Тернопільщині, а прибув до Канади 1948 р. *Зоряна даль* (Едмонтон, 1956) — хронологічно третя поетична поява серед новоприбулих — приваблює простотою й безпосередністю. Мелодійний вірш Мазепи, в якому майже немає кострубатостей Скорупського, діє передусім на такого читача, що... не хоче думати, що насолоджується музикою вірша, як співом щебетливої пташки.

Якщо в Скорупського — заглиблення, осмислення явищ, перепускання їх через призму власного бачення, то в Мазепи — поза кількома віршами, напр., „З хаосу днів...”, — ковзання по поверхні, але забарвлене автентичною щирістю, навіть банальною грайливістю, яких не можна байдуже проминути. Така відмінна природа цих двох своєрідних сучасників. Ніби усвідомлюючи своє а м п л ю а, Мазепа звертається до критика:

Поглянувши на кілька речень,
Не знайдеш тут модерних форм,
Лиш душу щиру, молодечу,
Що рвалась ринути орлом.¹²⁰⁾

Великий жаль, що талановитий автор так зневажливо ставиться до шукання, обмежуючи себе до традиційного замозаспокоювання. Саме тому його *Зоряна даль*, загально кажучи, слабка, хоч окремі вірші, наснажені ліричним теплом, залишають по собі немало впливову силу:

Ти ще й досі сумуєш сама? Часто бачу в тривожному сні
Крізь віконце мене виглядаєш? Твої очі і сльози, як перли.
Десь надворі лютує зима — Але знаю: розбурхані дні
Хуртовина сліди замітає. Нашу стежку навіки затерли.¹²¹⁾

120 Богдан Мазепа, *Зоряна даль* (Едмонтон, 1956), стор. 36.

121 Там же, стор. 52. З ласкавого дозволу автора змінюємо „Чи ще досі” на „Ти ще й досі”, запропоноване нами. Таким чином, гадаємо, виграє милозвучність.

Лірична температура ще більше піднялась у тих віршах Мазепа, що їх ми мали приємність надрукувати в альманасі *Північне сяйво*. Наведемо його „Мелодію”, де перші шість рядків — справжній шедевр: литше кінцівку годилось би якось підсилити:

Хто сказав, що зима навісна? Грають з вітром холодні драти,
Я люблю, як ридає хуртеча. А у серці таємні клярнети.
У душі тоді грає струна, Тож лети, моя пісне, лети
Моя ніжна струна молодеча. Крізь широкі степи і замети. ¹²²⁾

Пісенну ліричність поета оцінили наші композитори. Б. Веселовський поклав його вірш „Чи пригадуєш ніч, синьоока моя?” ¹²³⁾ надрукований у першій книзі *Північного сяйва*, на музику, а співак Дербіш так гарно виконав, що цей романс набув значної популярности по обох берегах Атлантийського океану (записано на платівці *Верба*).

Уводить Мазепа до своєї творчости також канадську тематику. Його „Вечір у Бенфі” вартий особливого відзначення, а „Лист до друзів”, з апотеозою Альберти, „мрійної сторони” ¹²⁴⁾ — це оригінальний внесок до канадіяни. Є в нього більше творів на місцеві теми, зокрема довгий вірш „Піонер”, який щоправда не відзначається високим рівнем.

У своєму вузькому ліричному діапазоні Мазепа має власне, хоч і дуже вузьеньке місце. Спроби розширити його за рахунок вільних віршів („Містика”, „Едмонтонів”) ¹²⁵⁾ не вдаються. Поет не панує над верлібром, що залишається в нього прозою. Трохи краще виходять патріотичні поезії, нар., „Львів”:

Рідний Львово, кохана столицє!
Ти стоїш, як чуткий вартовий,
На шляхах, де жувалася криця,
Де шугав гураган степовий!

122 Б. Мазепа, „Із збірки *Полум'яні акорди*”, *Північне сяйво*, I (1964), стор. 54.

123 Там же, стор. 55.

124 *Північне сяйво*, III (1967), стор. 5.

125 *Північне сяйво*, IV (1969), стор. 55.

Рідний Львовє, звияго Дєнила,
Ти відбив злі удари століть!
І нескорена галицька сила
В тайних мурах нестримно кипить!¹²⁶

Нам здається, що Мазепа так і зостанеться ліриком, автором яких десяти-двадцяти перлин, що переживуть самого творця. З перспективи часу завжди витрає якість — не кількість!

Добрий знавець української мови, ЛЕВКО РОМЕН (псевдонім), що народився 1891 р. на Наддніпрянщині, виступив у пресі ще підчас Української Революції 1917-20 років. Але перша збірка з'явилася аж у Новому Світі, коли поет уже почав збиратися на пенсію.

Роменові книжки *Передгір'я* (Філядельфія, 1953), *Поєми* (Торонто, 1956) і *Дуб-нелин* (Торонто, 1969) — наслідок послідовної, обдуманого творчої праці. Колишній вісниківець, поет продовжує вісниківську традицію в Канаді. Це видно з багатьох віршів, зокрема з того, що присвячений „світлій пам'яті Юрія Клена”, також вісниківця:

Зі стиску вирвавшись страшного,
Ти смолоскип утору звів —
І нам освітлював дорогу.
Нас бадьорив Твій вільний спів!

Поривний вітер буйних прерій,
Далекі обрії морів
Гойдали сни чужих імперій, —
Та не для них Твій дух горів.

Горів Твій дух для України,
Він не мирився, він — повстав!..
— Во ж стогін-зойк над світом лине
З її голготного Хреста!..¹²⁷

Патріотична поезія Ромена добре надається до сцени з нагоди національних свят. Такого типу вірші „Петлюра”, „Тарасові” та інші, зокрема у збірці *Дуб-нелин*, де тематичний засяг дуже широкий. Тут і вростання в прунт Канади, її стовпи „індіанських божист”, і Ніятара

126 В. Мазепа, „Львів”, *Українські вісті*, 1 листопада 1973 р.

127 Л. Ромен, *Передгір'я* (Філядельфія, 1953), стор. 19.

— з одного боку, і вірність Україні та її визвольній боротьбі — з другого.

Д-р Роман Кухар, що в поезії виступає під псевдонімом Р. Володимир, слушно вказав уже на те, що Ромен „характерний своєю гостротою, відзивністю на... своєрідність доби”.¹²⁸⁾ На жаль, Р. Володимир, цей найкострубатіший український поет поза Україною, сам добре не володіючи нормативною мовою, зовсім безпідставно покритував автора *Дуба-нелина* за неологізми:

манерою поета вважаємо його надмірну тягу до промощування шляху масі неологізмів. Їхній ужиток... робить твір нестраним, кострубатим. ¹²⁹⁾

По-перше, неологізмів у Ромена дуже мало, не „маса”, а лише кілька. Він просто орудує ширшою лексикою, ніж д-р Р. Кухар. По-друге, Роменова мова ніколи не буває кострубата, навпаки — вигладжена. Діагнозу треба поставити зовсім іншу: поет не має доброго відчуття мовостилю і вживає слова „різного породу” (М. Орест) у тому самому вірші. Це чи не найбільший негатив Ромена.¹³⁰⁾ Друга вада, якщо це не звичайна особливість поета, — відсутність напруги, брак наснаги в багатьох віршах: ніби й добра батарея, та не завжди заводиться мотор! Володіючи запашною лексикою, хоч і без добору, обдумано будуючи свої вірші, поет не завжди акумулює таку енергію, що видавала б іскру й запалювала.

Хочемо скристалізувати нашу думку: ми проти оголеного почуття. Таке буває в талановитих, але переважно недосконалих поетів. Таким був Михайло Ситник у своїх ранніх творах. Ми за те почуття, що пульсує в артистичному творі будь-якого стилю чи літературного напрямку. Олесь, Рильський, Тичина, Зеров, Бажан, Сосяра, Маланюк, Свідзинський, Ольжич, Антонич — які відмінні один від одного поети! Але як уміло насичують

128 Р. Кухар, „Дуб стійкості й досвіду”, *Канадійський фармер*, 18 квітня 1970 р.

129 Там же.

130 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 174-76. Тут — про стиль Л. Ромена.

вони почуттям свої артистичні твори! Обираймо собі вчителя, за власною подобою, і вчімся!

Ромен уміє працювати над словом, іноді він досягає дуже доброї тональності. Його „Осінній день” має такі гарні строфи:

Ця тепла й голублива сонця ласкавість
Надії вже родить і мужні бажання...
Але за осяйність, за світу хупавість
Чи ж можу простити безглузді страждання?

Під бурями йшов я шляхами вигнання,
Змагався за волю — словами й ділами...
Тож вірю і прагну: хай осінь — ще ж рання! —
Освіжить цю баню небесну — громами!¹³¹)

На жаль, такі витримані строфи бувають у Ромена рідко. У *Поемах* він ще слабший. Власне кажучи, це не поеми, а якісь публіцистичні перекази з історії України („На пружі” та інш.) або роздуми про мистецтво („Краса і врода”) чи екскурси в мітологію тощо. Прикро, що в них немає ні сюжету, ні дії, тим більше — характерів, хоч усюди — добра мова.

Наступна українська поява в Канаді — ЛЕВ Т. ОРЛИГОРА (псевдонім Л. Силенка), що став уже притчею во язицех. Погляньмо ж на нього тверезо — з погляду літератури і з погляду релігії. Адже він став уже для деякого Вчителем.

Писати вірші почав Силенко ще підчас другої світової війни. Видав першу збілочку, з портретом, *Люблю* (Едмонтон, 1958), після прибуття на цей материк, який він уже об'їздив з півночі до півдня (обіцяв робити навіть фільми, але дав хука!). Збірка поезій відкривається пророчим рядком — „Стрічайте вікінґа нового!”¹³²) (Оскільки друге слово наголошує автор на другому складі, цей рядок треба читати як амфібрахій, а не ямб, що було б нормально). Неправильні наголоси (згАньбигь, у макАх та інш.), разючі приклади немилозвучності („задивився кущеМ В Дно криниць”¹³³), дуже приблизні

131 Л. Ромен, *Дуб-велич* (Торонто, 1969), стор. 29.

132 Лев Т. Орлигора, *Люблю* (Едмонтон, 1958), стор. 5.

133 Там же, стор. 8.

чи дуже банальні рими, відхилення від правопису та нормативної пунктуації — усе це свідчить про те, що збіорчка явно початківська, як на немолодого вже тоді поета. А проте окремі строфи в ній зовсім непогані, написані з хистом:

Коли весні ти віриш, що відходить
Старим човном у далі голубі,
Юнацька кров над смертю верховодить
І множить радість у житті тобі!¹³⁴)

Поет називає Україну „сіллю землі”, „окрасою праокрас”, „сестрою Христа”. Вона „окрадена, сумна”, „Бога дар”, несе хрест, а „в очах — прощення”. Цілком християнський погляд! Автор, що безмежно любить залишену Україну, „як правду — Бог”, заявляє:

Ти кров моя, ти вічність праджерел,
Ти гимн життя, ти неоцвітний міт,
Тебе знайду і на руїнах сел,
В льохах тортур, в агонії сиріт! ¹³⁵

Оце „тебе знайду” стало життєвою посвятою поета, який незабаром і взявся її вперто й послідовно шукати, сягаючи праджерел, не лише праукраїнських, а й праіндо-європейських. Щоб краще зрозуміти сучасну пропаганду, ведену Силенком, удамося до мемуарного відступу.

Наприкінці 1944 р. доводилось нам ховатися від німецької поліції по руїнах Берліну. В одному перехідному таборі ми й зустріли Силенка. Позналилися. Також поет! Читали один одному свої недруковані твори. „А чого це у Вас таке ім'я, Яр?” „О, це ж український бог весни й кохання...”, — іронічно відповідаю. „Уперше чую! Невже?” — дивується Силенко. „А про Дажбога чули?” — питаю. „Та щось там говорили про нього в школі...”

На підставі цієї розмови можна припускати, що до війни теперішній пропагатор давньої нашої мітології, мабуть, нічого не знав про неї. Як усі ми, був християнином, хоч, під радянським ладом, непрактикуючим.

134 Там же, стор 9.

135 Там же, стор. 6.

Три роки пізніше, не без впливу гіндуїста Володимира Шаяна, Силенко став уже сформованим „антихристом”, як його тепер популярно називають, хоч, може, ще не відважувався відкрито про свої набуті переконання говорити. Навіть у збірці *Люблю нічого антихристиянського немає*.

Післявоєнні розчарування серед значної частини української інтелігенції, зневіра в Бога, який, мовляв, не допоміг визволитися Україні, та до певної міри антирелігійне виховання під радянським ладом призвели до виникнення т. зв. руху за Рідну Віру, що заперечує християнство і звертається до давньої мітології, яку підносить до рівня релігії.

Історичні розправи Силенка, друковані в *Канадійському фермері* протягом довгого часу, до речі, ніколи належно не документовані, викликають у найкращому разі усмішку, частіше — кепкування, зокрема з приводу епохальних відкриттів про те, що... українці ще до Христа завоювали Месопотамію, якщо не весь Єгипет. А вже справжньою сміховиною виглядає твердження Силенка про те, що санскрит походить... з української мови. В огляді поезії не місце займатися історико-філологічними справами (наш відступ і так задовгий!), але не можемо не сказати, що індо-європейські мови споріднені між собою до такої міри, що тепер уже немає жодного сумніву — усі вони походять від однієї прамови. Якщо цю прамову, на письмі незасвідчену, лише тепер приблизно відтворену мовознавцями, вживали також на теренах доісторичної України, скажімо за трипільських часів, то це ще не дає права називати її, оту прамову, українською. Англійський Орлигора, як німецький, грецький чи болгарський Орлигори, слушно протестуватимуть. Адже й ті представники сучасних індо-європейських націй (мов) мають таке ж право до прамови, як і ми, українці. Але не відбігаймо від нашого огляду.

Мага врата — це віршована біблія Рідної Української Національної Віри (РУНВІЗМ). З кожного рядка

699 строф клекотить сильна ненависть до християнства, висловлена часто не без хисту. Таким чином, ця маленька, всього на 92 сторінки, книжечка набуває значення (не легковажте, скептики!) нової евангелії, нового корану — назви можна міняти залежно від креда віровизнання. Цікаво, що по-блужнівському висміюючи „чуже” для українського народу християнство та його священослужителів, автор не знаходить у нашій праісторії „рідних” елементів, на які б можна опертися, і звертається знову ж таки до чужого санскриту — „мага врата”, що значить „магічні ворота, могутня сила, дороговказ”. Це дуже слабкий пункт у „вченні” Силенка. Уже краще було б, ясна річ, „рідніше”, якби він дав своїй книжці праукраїнську назву, напр., „Черти і різи”, про які нібито довідався чорноризець Храбр, зустрівшись із праукраїнцями. Якщо давні „Черти” гомонімічно нагадують декому сучасних „чортів”, то можна б отой вислів осучаснити — „карби”. А так „врата” кожному відразу навіває московські „врата” (ворота). Цього семантичного значення не мав на увазі автор.

Митрополит Іларіон, серед сучасних українців чи не найбільш авторитетна особа у справах релігії, дав таке окреслення свого ставлення до Творця Всесвіту: „Умом я Бога не відчую”.¹³⁷ Вірячи серцем, християни називають Його Богом і вірять у Нього, мусульмани — Аллахом, в індійських віруваннях — Татом чи просто Силою (дивно, що цієї подібності не використав сам Силенко!), а наші прадавні предки, що визнавали багатобожжя, величали Його Дажбогом... Кожен зі свого погляду мав і має слухність. Бог один, а доріг до Нього багато.

Якби новітній Учитель не висловлював своєї волюнчій нетолерантності до християнства, то й до нього толерантно ставились би християни, мовляв, нехай собі підносить мітологію до рівня релігії. Адже поетам усе дозволене. Тим більше, що всяка мітологія — це дуже цінний матеріал для літературної творчості. У світовій літературі можна знайти багато прикладів, коли

137 Див. примітку 106.

завдяки мітологічним навіюванням духова спадщина нації збагачувалась і входила в сучасну культуру як цінний складник. В українському письменстві можна знайти також світлі прояви цього типу.

Найцінніше у книжці *Мага врата* — це ненависть до найбільшого ворога України, до Москви, до комунізму, якого автор особливо гостро засуджує; одночасно палає у книжці велика любов до України та її кращих синів протягом усієї нашої історії. В багатьох моментах Силенко слушно бичує Ватикан за його загравання з ворогами незалежності України. Можливо історики східного християнства дадуть якусь там слухність Силенкові з приводу його нападів на Візантію, маючи на увазі політичні перипетії цесарів чи патріархів цієї імперії, з якою не завжди мирилися й наші київські князі. Отже, можна сказати, що — поза несправедливими нападами на християнство — у цій книжці багато цінного, рідного. Українські націоналісти всіх відтінків не можуть не прийняти того найціннішого, що створив поет.

Державні діячі керуються державною рацією, користою для своєї країни, її визволення чи скріплення влади. Очевидно, таким був і київський князь Володимир, варяг чи напівваряг, який офіційно запровадив у Київській державі християнство, що вже й до нього поширювалось. Християнство дало великий поштовх розвитку української культури: будували величні храми, писали книги, зорганізовували школи. Поступ завдяки християнській Церкві! Навіть об'єктивний безвірник повинен це визнати. Чому ж тоді не визнає цього Силенко? Перетворюючи мітологію в релігію, хоче він таким чином підсилити цей перехід тим, що несправедливо обплывує християнство в Україні та його величезні осяги, заслуги для нашої культури.

Той, хто повертається до передхристиянської релігії, робить великий крок назад. Мітологія (не хочемо вживати образливого слова „потанство”), хоч вона й наша спадщина, не зможе конкурувати з розвиненим християнством, що також є нашою спадщиною ось уже тисячу років! Уся наша історія, вся наша культура опромінена християнством, його українським різновидом.

Для кожної свідомої, освіченої людини — це незаперечні істини.

Як же розуміє ці істини автор книжки *Мага врата*?

Ми русини, духовні гібриди
Зайшлих правд і релігій, о, ми
Так навчилися чужинцю служити,
Що світ зве нас старими дітьми.

Ми попихачі римські, півлюди
Візантійських попів, грязь Москви.
Легко можна нас бачити всюди
Без своєї душі й голови.¹³⁸

Поряд же скаржитися автор на те, що „Ми не маємо свого Далай-Лами”. От тобі й маєш! З одного боку він проти всього чужого, а з другого — нехай буде в нас і чуже, лише не було б воно християнське! А того ніби й не знає, що всі найпоширеніші сучасні релігії мають між собою багато спільного. Підчас майже одномісячного перебування в Індії нам доводилось вивчати деякі основні засади гіндуїзму, зокрема його відгалуження — браманізму — ми чули в багатьох моментах доктрину християнства! Так ніби Христос ходив по Індії, перейняв з гіндуїзму деякі вислови й запровадив їх у своє вчення. А може й справді ходив там — у той період свого земного життя, що про нього ми так мало знаємо. Засліплений ненавистю Силенко не хоче цього визнати. Звичайно, „попихачів римських” у нас не бракує, немало і „грязі Москви” (слова Шевченка, а не Силенка!), русини ще служать *чужинцеві* (саме таку форму треба вживати й Силенкові, що любить усе своє, рідне; то лише московські комуністи пропагують закінчення Ю для цього типу іменників у давальному відмінку), безголових іще багато серед нас — зокрема тих, що не живуть за християнською правдою.

Непослідовність Учителя Рідної Віри очевидна на кожному кроці. Але хочемо бути об'єктивними і толерантними до нього. Силенко має непересічний талант. Це людина самопосвяти. Окремі строфи, навіть у його нечистій мові, звучать вимовно й переконливо:

138 Лев Силенко (Орлицора), *Мага врата* (Вінніпег, 1969), стор. 55. На титульній сторінці зазначено: „Вересень, 10.969 р.”

Русь, будись! Не лякайся мого ходу,
Я — твій син, твоя крапля крови,
Вольна іскра невольного роду,
Вольна мисля твоєї глави.¹³⁹⁾

Так закінчується остання (699-та) строфа книжки. Не можемо не зауважити, що Вчитель знаходиться ще в московському мовному полоні, вживаючи називний відмінок (Русь) замість кличного (Русе), наголошуючи „крови” замість „крОви”, зберігаючи типово-російську форму, успадковану з церковнослов'янської мови, „глави”. Три помилки, важливі помилки з погляду рідної мови та й Рідної Віри, в чотирьох лише рядках! Добре було б, якби сини й дочки бодай одного осіду на-м'яли вуха своєму Вчителеві, щоб більше дбав про чистоту рідної мови. Тоді й Рідна Віра стане ріднішою.

Не хочемо цілком відкидати *Магу врату*, твір української поезії. Уважаємо, що в толерантному світі має право на життя і своє власне вірування кожна людина. Адже й Силенко створений по подобию Божому. Тому, засуджуючи Силенкові нападів на християнство, ми з такою самою рішучістю засуджуємо й напад на нього якогось інквізитора Ю. Витриваленка, що своєю статтею „Ворог людства і Бога”¹⁴⁰⁾ прозрадив свій сталінський тоталітаризм. Шукання дороги до Бога — це не виключне право Витриваленка. По суті справи, Силенко не заперечує Бога, він лише шукає відмінної до Нього дороги. Шевченко і Франко кидали на адресу Бога куди сильніші інвективи, але не переставали бути правдивими християнами. Силенко — це ще „ягня” в порівнянні з тими „вовками”. Живемо в світі, де зобов'язує толеранція. Тому будьмо толерантними й до поета з хистом — Силенка, хоч і критикуймо його за недоліки у його світогляді, за помилки в його мові.

Давши багато місця Силенкові, обмежимось лише найголовнішими відомостями про себе. Д-р ЯР СЛАВУ-

139 Там же, стор. 92 (строфа 699).

140 Ю. Витриваленко, „Ворог людства і Бога”, *Новий шлях*, 12 жовтня 1974 р.

ТИЧ народився 1918 р. на Херсонщині, прибув до США 1949 р., переїхав до Канади 1960 р. Європейські видання: *Співає колос* (Авгсбург, 1945), *Гомін віків* (Авгсбург, 1946), *Правдоносці* (Мюнхен, 1948), *Спрага* (Франкфурт-на-Майні, 1950). Видано в Едмонтоні: *Оаза* (1960), *Маєстат* (1962), *Завойовники прерій* (1968), *Мудрощі мандрів* (1972). Зібрані поезії: *Трофеї, 1938-63* (Едмонтон, 1963). Окремою книжкою вийшла нагороджена на конкурсі „Америки” поема *Донька без імені* (Буенос-Айрес, 1952). Переклади з Джона Кітса: *Вибрані поезії* (Лондон, 1958). Чужомовні видання: *The Muse in Prison: Eleven Sketches of the Ukrainian Poets Killed by Communists and Twenty-Two Translations of Their Poems* (Jersey City, 1956), *Oasis: Selected Poems* (New York, 1959), *The Conquerors of the Prairies*, translated by R. H. Morrison (Edmonton, 1974), *Spiegel und Erneuerung*, ausgewählte Gedichte, übertragen von Volodymyr Derzavyn (Frankfurt a. M., 1949), *Ukrainian Literature in Canada* (Edmonton, 1966), *Mykhaylo Orest: A Thinker in Poetry* (reprint from CSP, 1970). Книжки з літературознавства: *Модерна українська поезія, 1900-1950* (Філадельфія, 1950), *Розстріляна муза* (Детройт, 1955), *Іван Франко і Росія* (Вінніпег, 1959), *Велич Шевченка* (Вінніпег, 1961), *Шевченкова поетика* (Едмонтон, 1964). Бібліографія наукових праць поміщена в *Західноканадському збірнику*, I (Едмонтон, НТШ, 1973).¹⁴¹ Оцінки творчості зібрано в ювілейній книжці *Полум'яне слово* М. Щербака й В. Т. Жили (Лондон, 1969),¹⁴² а також подано в статтях д-ра К. Андрусихина,¹⁴³ д-ра Юрія

141 Яр Славутич, „Бібліографія наукових праць”, *Західноканадський збірник*, I (Едмонтон, НТШ, 1973), стор. 197-202.

142 Микола Щербак, В. Т. Жила, *Полум'яне слово: До 50-річчя Яра Славутича* (Лондон, Українська видавнича спілка, 1969), стор. 5-19. „Голоси преси: Бібліографія критики на твори Яра Славутича, 1945-1969”, стор. 21-36.

143 С. Н. Andrusyshen, „Letters in Canada: Publications in Other Languages,” *University of Toronto Quarterly*, vol. XLII (1973), pp. 505-507; *ibid.*, XXXIX (1970), p. 451; *The Ukrainian Poets, 1189-1962* (University of Toronto Press, 1963), p. 486. Український переклад — у літературному додатку до *Гомону України*, 1 грудня 1973 р. та в *Новому шляху*, 22-29 грудня 1973 р.

Бойка,¹⁴⁴) д-ра Анни Власенко-Бойцун,¹⁴⁵) Віри Ворскло¹⁴⁶) В. Голуба,¹⁴⁷) В. Кіркконнелла,¹⁴⁸) М. Мандрижи,¹⁴⁹) І. Овечка,¹⁵⁰) д-ра Романа Рахманного,¹⁵¹) д-ра Яр. Розумного,¹⁵²) д-ра Д. Б. Чопика,¹⁵³) д-ра В. Т. Жили,¹⁵⁴) Б. Мазепи,¹⁵⁵) А. Юриняка, Я. Савки, Д. Чуба та інші. Упорядкував і видав п'ять книг альманаху *Північне сяйво* (Едмонтон, 1964-1971), зредагував два томи *Західньоканадського збірника, Slavs in Canada, etc.*

- 144 Юрій Бойко, *Вибране* (Мюнхен, 1974), том 2, стор. 205-212.
- 145 Анна Власенко-Бойцун, „Канада і світ очима українця”, *Нові дні*, ч. 284 (1973), стор. 23-24. Передруковано в *Українському козацтві*, річник 10, ч. 3, стор. 37-39. (Первісно надруковано як рецензії на збірки *Завойовники прерій* та *Мудрощі мандрів* в *Українській книзі*, чч. 2 і 3 за 1972 р.) Там же її рецензія в ч. 9-10 (1975), стор. 45-58, на збірку *Завойовники прерій*.
- 146 Віра Ворскло, „Навколо світу”, *Новий шлях* (Вінніпер), 15 грудня 1973 — 12 січня 1974 р. Передруковано в *Самостійній Україні* (Чікаго), 1974, річник XXVI, ч. 9-10, стор. 31-35.
- 147 В. Голуб, „Поет, перекладач, професор, мандрівник”, *Вільна думка* (Австралія), 5 серпня 1973 р.
- 148 Watson Kirkconnell, „Letters in Canada: Publications in Other Languages,” *University of Toronto Quarterly* (1963).
- 149 М. І. Mandryka, *History of Ukrainian Literature in Canada* (Winnipeg, UVAN, 1968), pp. 163-168.
- 150 Іван Овечко, „Щоденник мандрівника-поета”, *Канадійський фермер*, 23 квітня 1973 р. Уривки з його інших рецензій — у *Полум'яному слові*.
- 151 Роман Рахманний, „Слідами завойовників прерій”, *Український голос*, 27 травня 1970 р. Передруковано в *Нашій меті* (Торонто), 30 травня 1970 р. та в *Українському житті* (Чікаго), 7 червня 1970 р.
- 152 Яр. Розумний, „Між щирою інтимністю і надуманим оптимізмом”, *Сучасність*, 1969, ч. 12 (108), стор. 110-111.
- 153 Д. Б. Чопик, „Співець мандрів”, *Овід*, 1973, ч. 3-4 (166-167), стор. 27-30. Його рецензії в *Books Abroad*, 47 (1973), 389 і 49 (1975), 809-810.
- 154 В. Т. Жила, „Під знаком херсонського Марка Поло”, *Визвольний шлях*, 1972, ч. 12, 1403-1406.
- 155 Богдан Мазепа, „Мудрощі мандрів”, *Українські вісті*, 21 червня 1973 р., *Український голос*, 3 жовтня 1973 р. Як видно з цієї рецензії та з його статті „Лірика Яра Славутича”, в часописі *Українські вісті* (Едмонтон) за 23 квітня 1964 р., Б. Мазепа розуміє не лише власну лірику, а й таку ж творчість інших, що свідчить про його природний літературний смак. На жаль, він не дуже вхожий в лабіринти

Плідно продовжує неокласичний стиль в українській поезії ТЕОДОР МАТВІЄНКО, що народився 1924 р. на Наддніпрянщині, де встиг закінчити лише середню школу. Після війни продовжував освіту самотужки, виробляючи добрий літературний смак. До Канади прибув 1952 р.

Матвієнкова єдина збірка, *Сонети* (Торонто, 1961), відзначається філігранною працею над словом, доброю тональністю вірша, як також відмовою від особовости. Урівноважений, заокруглений у вислові, учень М. Рильського, Матвієнко прагне пластичного образу. У нього немає кращих чи гірших сонетів — усі вони більш-менш на однаковому рівні. Це переважно пейзажна лірика, трапляються пейзажі душі автора, що ніби зливається з природою:

Дрімає синь і лавка в холодку,
Де так мигтять метелики і мухи,
Де ніжний цвіт ясної завірюхи
Плете мережку сизу і тонку.

І на траву [.] духмяну і м'яку [.]
Лягає тінь весняної розрухи,
Зів'ялих мрій окреслення і рухи,
Що нам дарують тугу і тоску.

То ж одпочинь, коли прозорі хвилі
Об берег б'ються [.] сонячні і милі,
Щоб їхня міць п'янила і жила,

поетики. Напр., створений нами оксиморон („Земля п'ятьох материків мені лягала гордо в ноги", *Мудрощі мандрів*, стор. 37) викликав у нього таку дивну заввагу: „Тяжко повірити, щоб хтось лягав гордо комусь в ноги. Чейже сама гордість на це не дозволяє". Ми, навпаки, вважаємо, що земля, горда за того, хто пройшов її уздовж і впоперек, гордо лягає в ноги, даючи мандрівникові признання за подвиг. Це те ж саме, що й згаданий уже „крик німий людини" В. Ворскло, „солодка мука" В. Сосюри, „Ми рабами волі стали" І. Франка. В. Мазепа цього не усвідомлює. Останні статті: А. Юриняк, „Козацько-січові й сучасні вивольні мотиви в поезії Яра Славутича", *Нові дні*, ч. 310 (1975), 7-9; Я. Савка, „Гетьманська ідея в творчості Яра Славутича", *Батьківщина* (Торонто), 31 травня 1975 р.; А. Юриняк, „Завойовники прерій Яра Славутича", *Свобода*, 23-24 січня 1976 р.; Іван Боднарук, „Слідами Іллі Кириака", *Америка*, 31 січня — 3 лютого 1976 р.

Щоб назавжди проходила утома,
Щоб не лякала доля невідома
Й не поражала серця, мов стріла.¹⁵⁶⁾

Осяги поета в добірній пластичній образності незаперечні. По всій збірці розсипано багато чудових метафоричних малюнків: „тонкий струмок замріяного хмелю”,¹⁵⁷⁾ „кружіль золотобджола”...¹⁵⁸⁾ Як видно з останнього прикладу, поет полюблює складні прикметники. Ще кілька зразків: сонячнодитинна, сніжновеселий, золотоджмелий, благотворний, кришталеводзвінкий, кришталевопрозорий... Між іншим, останні два приклади своєю довготою, гадаємо, не зовсім благотворно діють, тим більше, що в ямбічному рядку доводиться наголосувати ТА, а не ЛЕ, що було б нормативно. Але для анапесту вони дуже відповідні.

Написані доброю мовою, сонети Матвієнка¹⁵⁹⁾ були б іще кращими, якби автор частіше вдавався до роздумів, до осмислення буття. Є в нього й вінок сонетів, покищо надрукований. Написав поет і епічний твір *Мій літопис*,¹⁶⁰⁾ де спокійна оповідь, насичена образністю, справляє краще враження за публіцистичні волення в поемах інших авторів.

Після великої вже перерви Матвієнкові треба подумати про нову збірку. Його талановиті твори не сміють лежати по валізах, які поет часто переносить з одного помешкання на інше.

Донедавна єдиний український модерніст у Канаді, д-р ДАНИЛО СТРУК (народився 1940 р. у Львові, приїхав до США 1949 р., а від 1963 р. постійно живе в цій країні) у своїй збірці *Гамма сі́ма* (Вінніпег, 1963) показав себе послідовним прихильником з одного боку П. Тичини, а з другого — американських новітніх поетів. Невипадково перекладав і Т. С. Еліота та йому подібних.

156 Теодор Матвієнко, *Сонети* (Торонто, 1961), стор. 49.

157 Там же, стор. 126.

158 Там же, стор. 127.

159 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II” у *Північному сяйві*, V (1971), стор. 187-188.

160 Уривки були надруковані в кількох книгах *Північного сяйва*.

Гамма сіґма — учнівська збірка. „Романтична соната” та інші вірші показують творчо неперетоплений вплив П. Тичини. Але власне обличчя поета накреслюється в „Мозаїках”:

Берізки: білі, стрункі...
любувались, що тисяча зір в небесах —
Упала одна: берізки в
сльозах.¹⁶¹⁾

Проступає пунктиром це власне обличчя поета і в „Креді емігранта”, де сатирично зображено модерного заробітчанина (дай, Боже, щоб таким не став сам Струк!):

Я гедоніст! Я сибарит!
Приємність — суть життя,
вигода [—] все добро!
Про все страшно:
про жаль і смерть,
я вже забув;
бо нектар зі солодкого життя я п'ю...¹⁶²⁾

Взагалі кажучи, *Гамма сіґма*¹⁶³⁾ — вже перейдений етап у Струка. Поет значно виріс, як видно з нових надрукованих творів, зокрема в *Українському голосі* (літературний додаток за липень 1972 р.). На жаль, він дуже рідко виступає з віршами у пресі, віддаючись більше дослідженню творчости В. Стефаника, М. Хвильового та інш. Якщо б Струк уже більше нічого не надрукував, то щонайменше одним твором заслужив собі почесне місце в українській поезії. Маємо на увазі його модерністичний „Джаз” — найвищий осяг поета:

Цигарки дим зигзагом
І негра спів хрипкий...
Щалено мигають кольори:
Калейдоскопні вишивки,
А парубки пригнули ноги,
усюди — ноги і задки — твіст!
Флейта плаче,
Вторує бас
під стогін саксофона.

161 Данило Струк, *Гамма сіґма* (Вінніпег, 1963), стор. 38.

162 Там же, стор. 13.

163 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 190-191.

І крик людини ззаду,
І негра спів хрипкий.
Трясуться стіни,
звук-товстун
об блиск долівки бубонить
до стелі лишне дим,
тіла блискучі всюди,
гадюкою сплелись зі всім —
джаз.¹⁶⁴⁾

Дуже побажано, щоб Струк, збагачений уже досвідом, поширив свою поетичну творчість саме в цьому напрямі. Видко, що лише в таких віршах він може виявити себе якнайкраще.

ДАН МУР, що народився 1914 р. в Галичині, а до Канади прибув 1949 р., почав друкуватись дуже пізно — десь наприкінці п'ятдесятих років. За останню декаду він так виріс, що відомий порівняльний вислів „небо і земля” добре надається до двох Мурів — сучасного майстра і недавнього початківця!

Дві збірки поета, *Жаль і гнів* (Едмонтон, 1966)¹⁶⁵⁾ та *Скрижалі туги* (Едмонтон, 1973),¹⁶⁶⁾ видані коштом відомих меценатів української культури Василя й Наталки Дужніїв, показують талановитого, вольового автора, хоч осягами нерівного. У багатьох його присвятах, зокрема церковникам, не завжди багато поезії. У віршах на національно-державницькі теми трапляється непереоплена публіцистика, але одночасно нуртує й непересічна сила слова. Зрідка спалахує такий яскравий образ, який тяжко забути, напр. в інсценізації „УПА”:

Нові з автомата мережу квітки
На грудях московського ката.¹⁶⁷⁾

Має повну рацію д-р Іван Овечко, підкреслюючи у своїй рецензії, що поет „безпощадний до ворогів, тут справжній гнів на них”.¹⁶⁸⁾ Додаймо, що це ж тут і мо-

164 Данило Струк, „Джаз”, *Північне сяйво*, I (1964), стор. 103.

165 Див. прим. 163, стор. 186-187.

166 Див. нашу рецензію „Відродження барокко”, *Гомін України*, 7 квітня 1973 р. (в літературно-мистецькому додатку).

167 Дан Мур, *Скрижалі туги* (Едмонтон, 1973), стор. 16. З ласкавого дозволу автора робимо деякі зміни, у другому рядку, —для покращання тексту.

гутня патетика визволення, отой авторів „Дух України”, який гартує „спрагою слави і подвигів голодом”, який „багнетами їжить ся січовиків”.

Спартанською славою вставши під Крутами,
Він сяє поривом біблійним стовпа;
Це він біля Бродів борцями невгнутими
Героїть безсмертно в легенді УПА.¹⁶⁸⁾

Ненависть до Москви, символу затарбництва, запеклого ворога української самостійності, в Мура така велика, як і в Є. Маланюка. Поет ані трохи не ватається кинути пристрасний докір навіть Ватиканові за його діялоги з московськими комуністами:

Святець братається з дияволом Кремля!
О, зглянься, Отче, з неба, в гнівний час над нами!
Над пеклом радісні тужавіють мости.
Для обездолених Павли стають Савлами,
Розіп'ятим нові вирощують хрести.¹⁶⁹⁾

Аполотет національного гніву, співець збройного визволення, „поет української правди”,¹⁷¹⁾ Мур потрапляє бути одночасно й ніжним ліриком, напр., у вірші „Черемха і бузок”¹⁷²⁾ та багатьох інших. Ліричний розділ „Пасма паморозі”, у другій збірці, — його найкращий мистецький осяг. Варто підкреслити, що Мурів „Плач серця”, з дуже цікавими строфічними особливостями, — це шедевр інтимної лірики на поширену, давню тему, але по-новому опрацьовану.

Новаторські замашки в Мура бувають дуже успішні. Він уміє милуватися звуками, перебирати їх — як перлини. Така його „Провесна” (наводимо повністю):

Пазелень пагорбів,	Пагілля парости,
Лати лісів,	Брості бруньки.
Видолин, вибоїн,	Пролісків прорості —
Срібло ставків.	Дзвонять дзвінки!

168 Іван Овечко, *Вибрані поезії, нариси, оповідання, статті, рецензії* (Лавленд, Колорадо, 1970), стор. 158.

169 *Скрижали туги*, стор. 7.

170 Там же, стор. 19.

171 Іван Болеківський, „Поет української правди”, *Канадійський фармер*, 6 травня 1967 р.

172 Дан Мур, *Жаль і гнів* (Едмонтон, 1966), стор. 81.

Просинь у проривах —
Хаоси хмар.
Обрідь на обріях —
Жужелі жар.¹⁷³⁾

Зразковий вірш, у якому повторюються — в кожному рядку — початкові звуки слів (п-п, л-л, в-в, с-с...). Найголовніше те, що вірш грає, переливається, а навмисного повторення читач майже не відчуває. Це свідчить про майстерність автора, який допасовує відповідні слова з великим хистом. Гадаємо, що й сам Григорій Чупринка похвалив би Дана Мура.

Появляються в нашого поета й виразні бароккові риси. Оця своєрідна барокковість яскраво висловлена в акростику „Любов”, що має „прямокутну” (з чотирьох боків!) риму. Наводимо лише першу строфу:

Л Ю Б О В

Лілейних серць дурманно-млосний пал
Юнь долі дань дає усім своЮ,
Бере в борги незбагненність приваБ,
Окрилює в цвіт райдуги судно.
Весільні дзвони золотих окоВ, —
Л Ю Б О В...¹⁷⁴⁾

Та це ж відроджений Іван Величковський! Майстер фігурних бароккових віршів сімнадцятого сторіччя перевтілюється в Дана Мура! Добре знаючи останнього, спостерігаючи його зростання, можемо посвідчити, що наш едмонтонець уперше довідався про Величковського після написання своєї „Любови”. Висновок: Мур прийшов до барокко своєю власною дорогою.

Живучи в цій країні, поет потроху охоплює й канадську тематику. Є в нього вірш „Канада”, що має такий гарний початок:

Перлино коштовна у лева короні!
Не змірять нікому твоїх берегів.
Від полудня жару обпалені скроні
Збіліють у хузі північних снігів.¹⁷⁵⁾

173 Скрижалі туги, стор. 62.

174 Там же, стор. 113.

175 Жаль і гнів, 52.

Не цурається Мур і таки досить заявленої теми заробітчанства, що вбиває людину в людині. Але як по-новому підходить до тлумачення цієї теми поет! У „Сповіді”, одному з найкращих творів української поезії в Канаді, він створює переконливий монолог духового самовбивці, що задля земних благ знищив у собі „святую, несплямлену людину”:

Запродану в ясир, у борг буття,
Знеславлену, повергнену на хпину,
Осиротив, зламав без співчуття, —
Дав волю їй за зраду батьківщини.¹⁷⁶⁾

Подібних самовбивців, серед українських поселенців у Канаді та США, — тепер хоч греблю гати! Але серед них є й такі, що усвідомлюють свою трагедію і ще каються в душі, катуючи своє сумління — як ліричний герой „Сповіді”.

Немає сумніву, Мур — поет цікавий, дарма що нерівний. Початківські плевели, яких немало в нього, зокрема в перших віршах, відсіюються з часом, а добірне зерно його поезії, його шукань та фактичних осягів, стане тоді більш очевидним і заслужено вийде у скарбницю української літератури.

Непересічний поетичний хист посідає ВІРА ВОРСКЛО (псевдонім), що народилась 1926 р. в Києві, а прибула до Канади 1951 р. У нашій рецензії на її єдину збірку *Листи без адреси* (Торонто, 1967) ми порівняли стикійну силу її таланту до Ніляґари, але й досить суворо сказали про її деяке недбальство в опрацюванні віршів, як також і про надто вже довільне римкування.¹⁷⁷⁾

Без перебільшення можемо сказати й тепер, що В. Ворскло — найбільш талановита українська поетка в Канаді. Здається, в цьому ніхто не сумнівається. Одним із найтисповіших її творів є „Скеля”, де — ніби в краплині води — віддзеркалено як її осяги так і недоліки. Наводимо повністю цей вірш:

176 Скрижалі туги, стор. 63.

177 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II” *Північне сяйво*, V (1971), стор. 188-189.

Орлам і хмарам ти причал
І сонцю золотому,
І накриває ночі шаль
Твою вдовину втому.

І обірвався стежки дріт, —
Їй гордість не під силу,
І хоч який великий світ, —
Маленькі має крила.

Я гляну у дзеркальність хвиль:
Там самоти глибини...
Закам'янів пекучий біль
І крик німий людини.

Завіщо Бог так покарав,
Дав лиш докори слухать,
Але кому він крил не дав,
Ні серця, ані вуха...

І хай ридає океан,
Тобі цілує ноги,
Ти, як неблаганий титан,
Не слухаєш нікого.

Якби ти знала чар казок
Веселих трав і квітів,
Ти б захотіла у пісок
Всю гордість перелити.

Але тобі незнаний діл
І простір розпростертий,
Тому тримай свій гордий біль [.]
Як знак живої смерті.¹⁷⁸⁾

Метафоричні вислови „вдовина втома” скелі, „стежки дріт”, „ридає океан... цілує ноги” скелі, як і виразні оксिमорони „знак живої смерті” та „німий крик людини” — це великі позитиви поетки. Тут малюнок самотньої скелі та її оточення, і філософічне осмислення теми: „тримай свій гордий біль [.] як знак живої смерті”. При такій чудовій фактурі вірша хотілося б мати й точнішу риму (замість приблизних „квітів — перелити” чи дієслівно-банальних „дав — покарав” і кращу пунктацію, зокрема в першій та останній строфах.

„Скеля” — це, можна сказати, зразок верховинних осягів В. Ворскло. Але й низовинні здобутки, перейняті спонтанним, щирим почуттям, яких повно у збірці, зворушують можливо ще більше (знову ж таки наводимо повністю — для повного сприйняття):

Ніхто мене так не любив,
Як рідна мила мама.
Вона мій біль, мої жалі
Скропила всі сльозами.

Коли мене забуде світ
І всі покинуть люди,
Сльозинка мами заблищить
І талісманом буде.

Ніхто мене так не жалів,
Не розумів з півслова,
І мама чула і без слів
Мою усю розмову.¹⁷⁹⁾

178 Віра Ворскло, *Листи без адреси* (Торонто, 1967), стор. 29.

179 Там же, стор. 58.

Поетикальні засоби в цій мініатюрі зведено до мінімуму (занотуємо хібащо анафору), рими дуже при-
близні й без будь-якого навантаження, наївність оче-
видна, але цей суто-жіночий вірш бере за серце. Це ще
одне свідчення того, що хист може вигравати за бага-
тьох обставин. Але до певної міри — не більше! Такі
вірші діятимуть не довго. Читачеві захочеться чогось
ваговитішого.

Проілюструвавши зразки везховинних і низовинних
осягів, звернімось тепер до середніх, добрих середніх
віршів, які заслуговують на те, щоб їх якнайбільше чи-
тав масовий читач:

Я стріч боюсь, бо в них живе розлука,
Я стріч боюсь, бо в них живе любов,
А де любов, там зрада чорним круком
Чекає з серця пити свіжу кров.

І я також боюсь краси палкої,
Боюсь я тьмяних і палких очей,
Бо де краса — немає там спокою
І там немає зоряних ночей.

Я стріч боюсь, в них можна заблудитись,
Немов вночі в провулочках чужих.
Нащо неспокій і нащо журитись,
Коли у серці музика і сміх?¹⁸⁰⁾

Третя строфа формально слабка, але перші дві
цілком задовільні, хоч тут і рими заяложені (кров —
любов, ночей — очей...), і неправильні наголоси (треба
вжити „наАщо” замість „нащО”). Можна виявляти більше
недоліків.

Нам здається, що поезія такого типу, який полюб-
ляє В. Ворскло, повинна мати точні рими. Або рими —
або білий вірш! Асонанси не годяться, зокрема такі: мо-
локо — село, розмовля — прогання, іскриться — пісня
(узято з одного вірша).¹⁸¹⁾

Прийнято вже, щоб до авторів ставити великі ви-
моги, але до талановитих треба ставити — подвійні!
Лише тоді буде поступ у літературі. В. Ворскло, як зга-

180 Там же, стор. 48.

181 Там же, стор 35.

дано вже, посідає надзвичайний талант, який можна розвинути щоденною працею до такого ступеня, що вона може стати визначною поеткою. Ясна річ, якщо буде послідовно самовдосконалюватись і шліфувати свої твори, а також дбати про чистоту української мови.

Ще разом зі Скорупським увійшов у літературу БОРИС ОЛЕКСАНДРІВ (народився 1921 р., прибув до Канади 1949 р.), видавши книжечку *Мої дні* (Зальцбург, 1946). Після дуже довгої перерви поет дав про себе знати збірками *Туга за сонцем* (Торонто, 1967) і *Колокруг* (Торонто, 1972), що наполовину складаються з перекладів.

Віршувальна вправність, музичність вірша, добра тональність, ліризм — це ті якості, що викликали ряд заслужених похвал на адресу автора. Однак, не зважаючи на згадані позитиви, на очевидну майстерність орудувати словом, поетове обличчя якесь невиразне. Рецензуючи його *Тугу за сонцем*, назвали ми Олександрова „майстром без власного обличчя”:

Поезія Б. Олександрова — це лірика, де все — ніби в тумані, наче в далекому диму... Якось там згадка про Україну, щось про любовні почуття, про якесь там розставання, але нічого такого виразного, сильного, що поклало б свою борозну в пам'яті читача.¹⁸²⁾

Це означення, свідомо зацитоване з нашої власної рецензії, можна з успіхом прикласти до *Колокругу* (назва незбагненно-тавтологічна!), хоч у ньому зустрічаємо три-чотири вірші, які виділяються певною свіжістю на загальному тлі, що дуже подібне до попередньої книжки. Це передусім „Чекання”, „Смерть механіка”, „1933” та особливо „Поет на Соловках”, що має такі прегарні рядки:

Білі ночі плывуть, як привиддя з полярної тьми,
І північна зоря холодіє на вістрях багнетів.
Дніпре, батьку наш Дніпре, до вічного неба греми,
Чорне море збуди — Біле море ховає поетів!¹⁸³⁾

(Тут лише треба виправити правописну помилку: грИми, а не грЕми).

182 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 189-190.

183 Борис Олександрів, *Колокруг* (Торонто, 1972), стор. 27.

З приємністю відзначаємо, що ця строфа запам'ятовується після першого ж читання. Одночасно в *Колокрузі* повніше, ніж у попередній збірці, зарисовується такий ліричний герой, що любить, як то кажуть в Україні, скакати в гречку. Тема нібито порушення вірності, принадності гріха варіюється автором на всі лади. Гріх за гріхом цього героя, його одне покаяння за іншим у колокрузі здогадно-любовних пригод, пробачний тон не то перед коханкою, не то перед дружиною — усе це червоною ниткою переходить через обидва канадські видання віршів Олександрова. Ми далекі від пуританізму, зокрема в поезії. Старших уже більше не зіпсуєш! „Квіти зла” давно здобули право на життя й процвітання також в українській літературі. Поет має повну слушність, кажучи:

Які слова гойдає ночі барка!
І що якби шануючи закон,
Та був замовк закоханий Петрарка?¹⁸⁴

Горе переможеному — не було б славетних канцон і мадригалів! Усе ж таки, як би там не було, такого типу поезії, як „Прогнав чоловік”, навряд чи варто було так щедро містити в журналі *Молода Україна*, що призначений виховувати нашу молодь. До речі, цей дуже добрий журнал забагато друкував і перекладів з російської мови — у молодого читача могло виробитись переконання, що ми такі бідні, що без російської літератури — ані кроку! Якраз таку настанову поширюють видання для молоді під радянським ладом. На щастя, останнім часом редакція журналу уважніше добирала матеріали до друку.

Мова Олександрова добра, літературна, але трапляються й небажані русизми, яким не місце в українського національного поета. Вкажемо лише на деякі (літерою Т позначено слова, взяті з *Туги за сонцем*, а К — це *Колокруг*, число означає сторінку): груз (Т 23), стреміти (Т 34), ехо (Т 44), рижий (Т 61)... ці виразні москалізми треба заступляти українськими відповідниками (за тим же порядком): тягар або вантаж, прагнути, луна, ру-

184 Там же, стор. 40.

дий... Крім того, не годиться нам, у вільному світі, вживати спопуляризований там русизм „буран” (Т 14), на який в українській мові є добрий десяток синонімів: метелиця, хурделиця, хуртеча, завія, сніговія, заметіль, метіль, сніговиця, хуртовина, завирюха, сніговир, біловир... Лише вибирай чи твори в такому ж дусі! Олександрового „чудака” (К 46) ліпше заступити „диваком”, замість „кружить” (К 18) ужити „кружляє”, замість „розграбити” (К 89) — „розграбувати”, „любимий” (К 22) — „улюблений” і т. п.

З наголосами в Олександрова дуже негаразд. Ще півбіди, коли ці неправильні наголоси бодай діалектно-українські (після зазначення сторінки подаємо слова з вірними наголосами): пожарУ (Т 11) — пожарУ; вікОн (Т 16) — вікон; гУчний (Т 15) — гучнИй; лОвлю (К 30) — ловлЮ; крижАні (Т 58) — крижанІ; подзвОню (К 23) — подзвонЮ; у грудЯх (К 46) — у грУдях; корОтав (К 53) — коротАв... На жаль, український поет, начитавшись російської літератури, яку він перекладає, уже виробив собі виразно зрусифіковану систему наголошування деяких слів, зокрема дієслів. Ще в 1967 р. він писав вірші, але в Колокрузі, п'ять років пізніше, — самі вірші (з наголосом наприкінці, за російським зразком — с т и х и), цей наголос він повторив майже десять разів! Цитуємо цю російщину в наголошуванні, за сторінками, подаючи поряд українські наголоси: підЕш (Т 36, К 20, 48) — підеш; відійдУть (Т 38) — відійдуть; зійдУться (Т 34) — зійдуться; пройде (Т 48) — проїде; на ХОртиці (Т 62) — на ХортИці; пригадаймо такий наголос у Шевченка та Щоголева; ні слідА (К 9) — ні слІду; знайдЕте (К 10) — знаЙдете; прийдЕ (К 23, 37, 38, 49) — приЙде; перейде (Т 26) — перЕйде; вернЕшся (К 26) — вЕрнешся; відійде (К 37) — відІде; дійдЕш (К 37) — дійдеш; косИй (К 56) — кОсий; прийдЕш (К 69) — приЙдеш...

Усі ці слова з наголосами за російським зразком (пойдЕшь, отойдУт, сойдУтся...) ми вибрали лише з оригінальної творчості Олександрова (приблизно 100 сторінок в обох книжках), лишаючи на боці його перекладну поезію, де також є подібні помилки. Наш ви-

сновок: український поет у вільному світі (гадаємо, несвідомо) русифікує наголошування українських слів.¹⁸⁵ Уже можна дістати добрі словники української мови (напр. *Словник наголосів* М. І. Погрібного, друге видання вийшло в світ іще 1964 р. — за три роки до появи *Туги за сонцем*, а в рік випуску *Колокругу* з'явився довідник *Українська літературна вимова і наголос* за редакцією М. А. Жовтобрюха), їх повно по тутешніх українських книгарнях, але Олександрів лінується в ті словники заглядати — на шкоду своїй мові.

Не бракує русизмів та по-російському наголошених українських слів і в перекладній книжечці Олександра Реквієм (Мюнхен, 1973) Анни Ахматової. Вкажемо бодай на кілька: снаряд (стор. 18) — набій; любимий (20) — улюблений; приречЕний (13) — прирЕчений; утравдом (18) — кербуд (керівник будинку)... Тут же „Дон” і „слідом”, які ліпше заступити українськими відповідниками: Дін, услід. Не вживає перекладач і кличного відмінка там, де він обов'язковий: „в твою, синок, тюрму” (16). Якраз тут і треба „синку” чи „сину”! Бракує кличного відмінка і в деяких оригінальних вір-

185 На з'їзді письменників „Слова” улітку 1973 р. стався такий випадок, який на кілька секунд воскресив неслану діпівщину. Роблячи доповідь про українську літературу в Канаді, автор цих рядків звернув увагу на неправильні наголоси в поезіях Б. Олександра. У цю ж мить Ганна Черинь, що прибула з Чикаго, почала несамовито кричати. Її підтримав, порозумівшись заздалегідь, П. Роечко, якому несподівано трапилась нагода помститися за виявлений плагіат (див. *Північне сяйво*, книга V, стор. 192-193). Отак чиказька геклериця й торонтський геклер обмакітрили управу „Слова” і внесли певне замішання й дезорганізацію. Після доповіді дискусії не відбулося. Незабаром Іван Боднарчук, якому автор цього огляду доводив до пуття його оповідання і вміщував їх у згаданому альманасі, віддячився тим, що за намовою критикованого поета умістив свій допис в *Українському голосі*, назвавши мій виступ „досить неетичним”. Вийшло так, що захист рідної мови в очах Боднарчука — це дуже неетична справа. Нехай читач сам вирішить, хто з нас неетичний. До речі, Боднарчуків допис надрукував такий собі Микола Гнатів, що в той час виконував обов'язки головного редактора *Українського голосу*, таким чином „подякувавши” нам за 25-річну безкорисну співпрацю з тим часописом, що почалася 1950 р.

пах поета (Т 48 та інш.). Русифікаційну практику, вже знаючи про наші застереження, продовжує автор і в новій збірці *Камінний берег* (Торонто, 1975).

Після того як ми звернули увагу на всі ці недопускальні помилки в мові Олександрова — на з'їзді „Слова” в Торонті, — появились в кількох часописах дописи, не без його участі, про торонтонського „поета-філолога”. Дуже добре, що письменник цікавиться філологією — вона кожному допоможе стати більш письменним. На жаль, як бачимо з наведених прикладів, поет Олександрів не має практичної користі з філолога Олександрова. Це особливо впадає в око з його правописних відхилень (поряд подано правильне написання): розхристував (Т 8) — розхристував; вдалені (Т 17) — вдалині; вечерова (Т 27, 41, К 21; ця друкарська помилка, на жаль, трапилася в словнику Г. Голоскевича, де також помилково подано „увечорі” замість правильного „увечері”) — вечорова; кумір (Т 34) — кумир; усім (Т 42) — усім; ятірі (Т 47) — ятері; вітровія (Т 51) — вітровію; греми (К 27) — грими; полині (К 64) — полини... Чомусь український поет у вільному світі дає перевагу типово-радянському написанню слів „зіТхнувши” (К 48) замість „зіДхнувши”, „наТхнення”¹⁸⁶, замість „наДхнення”, таким чином порушуючи наші загально-прийнятий академічний правопис 1929 р. Можна продовжувати список правописних помилок...

Уже згадано, що милозвучність дотримана в Олександрова. Але зрідка трапляються і в нього прикрі збіги, які дуже разять українське вухо, звикле до мелодійної мови, якої музичну перевагу визнають майже всі славісти. Отже, маємо в автора музичних віршів дослівно таке: „БродвееМ Йти” (Т 64), „жароМ В Зорі” (*Реквієм*, 16), „тепеР З ШПитального вікна” (К 73)... Останній приклад навіть неможливо плавко вимовити підчас

186 Молода Україна, ч. (197), стор. Там же, в ч. 221 (1974) ужито „зіТхаючи”, замість правильного „зіДхаючи”, на стор. 4. Більше про правописну й лексичну русифікацію сказано в нашій статті „Ігор Качуровський — оборонець русифікації?” *Визвольний шлях*, XXVIII, кн. 10 (1975), стор. 1202-1209.

нормального читання. Поет почав менше дбати про те, що стало вже його відмінною особливістю.

Ми зупинились довше на помилках у лексичді, наголошуванні та правописі Олександрова. Вони трапляються і в інших українських поетів у Канаді, що ми вже й відзначали. Але ж Олександрів — таки ліпший за більшість тутешніх авторів, поет з магістерською освітою та з хистом, елементарно грамотний поет, чого не можна сказати про багатьох інших на цьому континенті. Якби він міг позбутися наведених тут і ненаведених, із-за браку місця, інших помилок, то став би справді передовим творцем слова. Не маємо жодного упередження до нього, як то пробує створювати таке враження *Молода Україна*,¹⁸⁷ не без його власної участі, через однопартійців. Навпаки, хочемо допомогти цією критикою, щоб Олександрів вибився на чолі місце в українській поезії Канади, для чого він має багато підстав. Також бажаємо, щоб він позбувся російських стилістичних впливів, на які слушно вказав уже Вадим Сварог,¹⁸⁸ ніби повторюючи нашу думку на з'їзді „Слова”. В останніх віршах поета дає про себе знати ота завивальна надсонівщина, яка ще більше затуманює його й так невиразне власне обличчя. Хай уже Ахматова, Блок чи Брюсов (це визначні поети), але від Надсона — поли вірж та тікай!

ЛАРИСА МУРОВИЧ (псевдонім), що народилась 1917 р. в Чернівцях на Буковині, прибула до Канади 1948 р. з певним літературним багажем. Ще 1944 р. з'явилися її „дві юнацькі збірки — *Крилатий шлях* та *Свята земля*”,¹⁸⁹ але їхній наклад загинув підчас війни. Чверть століття пізніше, в Торонті вийшли, одна за одною, *Піонери святої землі* (1969), *Євшан*, поезії та поеми (1971)

187 З прикрістю стверджуємо, що це робить *Молода Україна*, орган ОДУМ-у, для якого автор цих рядків створив молодечий марш (покладений на музику Г. Китасти) — його таки співають одумівці! А от різновиду, підкиненого М. Мінським, — ніхто!

188 Вадим Сварог, рецензія в *Молодій Україні*, ч. 215 (1973), стор. 3.

189 Іван Овечко, „Лариса Мурович — поетка лірики й мітоломГ”, *Канадійський фармер*, 31 серпня 1968 р.

і *Жар-птаха* (1971), до яких включено дещо з попередніх збірок.

Свідомо праця над словом,¹⁹⁰ філософічні заглиблення в давню українську мітологію, як також осмислення сучасної української боротьби за існування й визволення з-під московської займанщини — такі ті риси, що цікують усю творчість Мурович. Її голос не гучний, мистецький рівень не підноситься на якісь надзвичайні верховини, але вся її творчість — літературне явище, яке не можна не оцінити з належною похвалою.

Піонери святої землі — це славень українським поселенцям у Канаді та їхнім предкам в Україні. Поетка була першою, що ввела в тутешню поезію оселю „Хортицю”, яка постала ще в 1875 р. в Манітобі:

Давним давно жили тут люди у землянках,
Та переможцями були в твердім житті,
Бо їм щоденно древня пуща, наче бранка,
Покірно скелями лягала на путі.

Лунав на прерії джагану спів веселий,
Бо ним завзяті рух ясили між озер,
А з ними Коцур був, козак як дуб дебелий,
Вітчизни степової — перший піонер.

Тоді то він, коли в руках дзвеніла криця,
Що завжди шлях промощує новій порі,
Надхненно цій оселі дав ім'я „Хортиця”,
На славу острова — на рідному Дніпрі.¹⁹¹

Оспівуючи українських піонерів серед канадських прерій, не забуває наша поетка й про індіан, перших володарів цієї країни. Її „Руки індіанки” добре характеризують і вдачу, і войовничість аборигенів, що хоробро боронили свою землю від затарбання білої людини:

Червоношкірі руки ніжні,	Та як причалять Блідолиці,
Бо вмють думи всі драпіжні	Ті руки (пазурі тигриці!)
Прогнати із чола дружини	Чоловікам гартують стріли,
Ласкавим дотиком єдиним.	Щоб гідно ворогів зустріли. ¹⁹²

190 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II”, *Північне сяйво*, V (1971), стор. 178-179.

191 Лариса Мурович, *Піонери святої землі* (Торонто, 1969), стор. 17-18.

192 Там же. стор. 13.

Давня українська мітологія, так яскраво скоплена окремими штрихами у творчості О. Лятуринської, продовжила своє літературне життя в поезіях Мурович. Більше того, поетка збагачує її мотивами з єгипетських мітів („Жрекиня Бога Ра”)¹⁹³ та з індіанських легенд. До цього додає вона й мотиви з нашого фолкльору.

Варто звернути особливу увагу на символічне трактування легенди „Євшан” — з огляду на канадське оточення. „Дідусь колись приніс” з України скриньку з „чарівним зіллям”. Ще за піонерських років підчас пожежі згоріла хата і десь під попелищем залишилася родинна реліквія. Тепер, багато літ пізніше, онук Тарас, якому батьки передали ключик, вирушає на розшуки, відкопує дідівський скарб, забиваючи „зміїще”, яке загнило в місці колишньої хати, і тріумфально несе скриньку додому:

Піт обтер юнак на скроні,
Молитовно склав долоні
І промовив:
„Слава Богу й Україні,
Що знайшов я скриньку нині!”¹⁹⁴

Поема написана скоріше для дітей, ніж для дорослих, не вирізняється вона якимись поетикальними особливостями, але ідея твору дуже вимовна. Добре було б, якби наші внуки й правнуки шукали подібну скриньку. Даймо їм лише ключик.

Оця казковість, мітологічність мимоволі скеровує поетку до наших прапředків — аж до трипільської доби. Нічого дивного, що такий напрям розгалужується й на мотиви з давньої індійської мітології, засвідченої в санскриті, як також на окремі штрихи з буддизму чи гіндуїзму, на перекази канадських індіан і т. п. Таким чином, постає *Жар-птаха* — найкраща збірка Мурович. Авторка не дивиться на мітологію як на релігію, лише — як на матеріал для власної літературної творчості. Якраз це те, що докорінно відрізняє поетку від Л. Силенка (Орлитори).

193 Лариса Мурович, *Євшан, поезії та поеми* (Торонто, 1971) стор. 24.

194 Там же, стор. 55.

Мурович прагне знайти загублений первень української доісторичної духовости, щоб на нього опертися, — для збереження новітнього українського Я. У час московського нищення нашої національної самобутности це набирає особливої ваги. Щось подібне відбилося і в творчості О. Лятуринської та О. Ольжича.

На цьому тлі „антропогенези (так називається навіть один вірш у поетки) *Жар-птаха* набуває своєрідного колориту. Т. Шевченко й новітні борці за розвиток української нації та її культури стають в уяві Мурович новітніми жерцями. Таке наświetлення випадає в око з вірша, присвяченого пам'яті Алли Гірської:

О мисткине у бравій когорті Тараса,
Він, тільки Він, сяйкого вітражу окраса,
Прометей, без вади, мужній народу геній!
Розкажи нам, кого, ніби зерно у жмені,
На вітражі до серця Тарас пригортає...
Відновім, відновім і вітраж, і рами,
Щоб любов Прометея до меншого брата —
Підійняла когорту на супостата!
Чей колись і в рідній, вільній святині,
Весь народ знайде місце — Тараса жрекині!¹⁹⁵

У Мурович є немало віршів, що виконані краще, як щойно зацитований, — ми дали перевагу ідейному змістові, а не формі чи зовнішнім якостям твору. Змістовних, філософічних віршів у поетки справді багато. Серед них бувають і такі, що насажені не лише почуттям, а й патосом:

В ім'я краси, і сили, і свободи,
О рідна земле, ми трипільські глеки
З ядра твого несе́м поміж народи,
Щоб зблизька вгледіли своє далеке,
Бо ж твій народ їм вирізьбив обличчя, —
Хай знов святяться давні тисячріччя!¹⁹⁶

Мурович опанувала літературну мову, лексика в неї добірна, але — нам здається — навмисне порушення ритмів у деяких віршах не досягає сподіваного ефекту. Напр., гарний, змістовний вірш „У ватрі предків” має

195 Там же, стор. 37,

196 Лариса Мурович, *Жар-птаха* (Торонто, 1971), стор. 27.

рядки (зокрема передостанній), що виглядають як ритмічні перебої, зриви, а саме цього не мала на увазі авторка:

Не завертайте мене з дороги,
Де з предками я зустрічаюсь,
Де ми говоримо не словами,
А алфавитом думок і серця
В нехитро-штучній, та щирій мові!
Тут кожна днина — мов тисячліття,
А тисячліття — мов день єдиний!
Не завертайте мене з дороги,
Де ватра предків — пільму прогонить (розганяє—ЯС)!
Коли я стлію в жертівній вірі,
Мене розвійте по рідній ниві,
Душа ж сама знайде пристань для себе.
Не завертайте мене з дороги!¹⁹⁷⁾

Можливо, що наше незадоволення з передостаннього рядка (який ми напевне змінили б на „Душа сама собі знайде пристань” або „Душа віднайде пристань для себе”) — це лише суто особисте міркування одного критика. Ритмічні порушення, зокрема в дуже виправних поетів, можуть бути ефектовними, але таким і подібним нововведенням треба надавати якоїсь пляновості чи законності бодай верлібру, вільного вірша.

До старших поетів, що сформувалися в Європі, що вже там поширили обрії нашої еміграційної літератури, належить ОЛЕКСА ГАЙ-ГОЛОВКО (народився 1910 р. на Поділлі, прибув до Канади 1949 р.). Нам невідомі його книжки, видані за „проклятих” (як мовив Ю. Клен) тридцятих років. Припускаємо, що вони не були правдивим виявом автора з огляду на політичне переслідування.

Гай-Головкова збірка *Сурмач* (Львів, 1942) показала доброго послідовника О. Олеса. Її привітав (щоправда без особливого ентузіазму) навіть Є. Маланюк.¹⁹⁸⁾ Але, на наш погляд, поетова *Коханіяда*, лірико-сатирична поема (Авгсбург, 1947) значно ліпша за попередню книжку, взагалі кажучи, найкраща збірка Гай-Головка.

197 Там же, стор. 29.

198 Євген Маланюк, „Inter arma,” *Краківські вісті*, 23 грудня 1943 р.

Творчо перетопивши в собі ліричний струмінь Гайнріха Гайне, з притаманною йому іронією чи сатирою, наш поет створив справді своєрідний цикл в українській поезії. Ось прекрасний зразок із „желиха третього”:

Я палко дівчину кохав,	Такі ж тривожні і сумні
Що мала очі, як тернини,	Були у мене з голубими...
Та й з карокою я мав	Чи не знайти іще мені
Тривожні і сумні хвилини.	Якусь з зеленими очима? ¹⁹⁹)

Д-р Юрій Мулик-Луцик слушно назвав *Коханіяду* „метеором... на небі поетичної творчості українських скитальців”.²⁰⁰) Було в цьому багато правди навіть із погляду наступних осягів: протягом яких тридцяти років Гай-Головка не видав жодної збірки нових віршів та й по журналах друкував дуже мало. Чи не усвідомлює поет свій спад? Чи не через це обмежив себе лише до перевидання *Сурмача* й *Коханіяди* — першої книги запланованого тритомника? Минуло п'ять років від її появи, а другий том так і не виходить. Судячи з того, що побачило світ у *Нових днях* та інших періодичних виданнях, канадська поетична творчість Гай-Головка здається нам нижчою від мистецького рівня його поезій сорокових років. Ми були б дуже раді, якби автор міг спростувати наш погляд недрукованими творами.

Зовсім недавня поетична поява — ОЛЬГА ТРЕТЯК, що народилась 1915 р. на Прилуччині; після короткого перебування в Бельгії приїхала 1951 р. до Канади. У Монреалі з'явилися її чотири збірки, видані фотодруком із машинопису: *Пісень моїх узори* (1972), *Лада* (1973), *Зорі, поезії для дітей і молоді* (1973), *Повір* (1974). Найновіша її збірка: *Полтавщина моя* (1975).

Твори Третяк дуже вражають альбомністю, прямолінійністю, надмірною простотою, слабким римуванням, дарма що поетка не молода — має вже й „хороших онуків”, яким і присвячує свою третю книжку. Надмірна простота часто не виходить за межі початківства, як це й видно з багатьох віршів, зокрема зі „Скитської баби”:

199 Олекса Гай-Головка, *Коханіяда* (Авгсбург, 1947), стор. 43.

200 Д-р Юрій Мулик-Луцик, передмова до книги О. Гай-Головка, *Поетичні твори в трьох томах* (Торонто, 1970), том I, стор. XXII.

В добу, коли бабу створила
Із каменя скитська рука, —
у рисах суворих відбила
пісні, що у серці несла.

Русяві дівчата збирали
Степові духмяні квітки —
Праматері-бабі складали
Ці скарги своєї землі.²⁰¹⁾

У всіх цих збірках багато віршів про квіти й трави, весняний цвіт дерев і т. п. Так, у першій книжці — „Безсмертник”, „Мої чорнобривці”, „Сон-трава”, „Тирса”, у другій — „Квітка”, „Троянда”, „Петунія”, „Хризантеми”, „Айстри” й т. п. Добре, що авторка любить квіти, але вони в її сприйманні не набувають притаманних їм рис чи особливостей.

Вірш у Третяк переважно вправний; іноді виходить вона поза традиційні строфи, що вносить певну свіжість:

Я сонце сьогодні спіймала в долоні —
й радіснька-рада була,
що маю, нарешті, доволі тепла.
Та тільки воно утекло —
лиш на скроні
лишився відбиток ласкавий тепла, —
лелітка, сріблиста, мала...²⁰²⁾

Мова Третяк в основному літературна, але іноді трапляються відхилення. Не можемо не зауважити, що кому, кому, а полтавський сусідці не годиться вживати „полтавчанка” замість кращого слова „полтавка”.²⁰³⁾ То лише в російських піснях заливаються тачанкою „полтавчанкою”.

Уже підчас коректи цього огляду попали на нашу адресу п'ять збірок під загальною назвою *Вірші* (1974-75), які сам видав прозаїк ОЛЕКСАНДЕР СМОТРИЧ у Торонті. Навмисне маскуючись під простацтво і навіть вульгарність, автор часто подає блискучі образки, багатозначні своїм змістом:

Вже не реве [,
лиш стогне Дніпр широкий,
кацап „Ей ухнем!” завива,

201 Ольга Третяк, *Пісень моїх узорі* (Монтреаль, 1972), стор. 14.

202 Ольга Третяк, *Лада* (Монтреаль, 1973), стор. 58.

203 Там же, стор. 29.

і матюками гне
при місяці і сонці
й на пляжах
жирні жоти гріє кацапня.^{203-А)}

На закінчення огляду згадаємо тих поетів, що не мають канадських видань, а через те й не можемо на них зупинятися — немає зібраного матеріялу. ОЛЕКСАНДРА ЧЕРНЕНКО випустила в світ філософічну поему *Людина* (Філадельфія, 1960), написану, здається, ще до прибуття в Канаду.²⁰⁴⁾ ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК (народився 1904 р. в Західній Україні, з 1949 р. в Канаді) видав збірку *Тінь і мандрівник* (Нью-Йорк, 1969) зі слідами запізнілого імажинізму.²⁰⁵⁾ Живучи в Монреалі, ближче за інших до Європи, він стоїть якось осторонь від українсько-канадського життя і друкується лише в літературному додатку до *Гомону України*, що тематично й світоглядово ближчий до Європи, ніж до властивої Канади. Не видав нічого нового, ані не перевидав старого, торонтонець ІВАН КОВАЛІВ, автор збірки поезій, що побачила світ у Львові (1942?). Його нові вірші, зрідка надруковані в альманахах, відзначаються мистецьким смаком. ОЛЕГ ЗУЄВСЬКИЙ (народився 1920 р., в Канаді з 1966 р.) віддається майже виключно перекладам з англійської та німецької мов. Лише кілька оригінальних віршів надрукував у цій країні, зокрема „Пігмалйон”.²⁰⁶⁾ Автор збірок поезій, виданих в Європі, та канадських книжок прози, НЕСТОР РІПЕЦЬКИЙ (1919-1974) випустив у світ *Пісні далеких островів* (Торонто, 1969) — переспіви з японської лірики.

Серед поетів, що пишуть для дітей, визначився торонтонець БОГДАН ФЕДЧУК (народився 1907 р., в Канаді з 1948 р.), автор тринадцяти, якщо не більше, книжечок, що складаються з віршованих загадок, іноді дощеплених метаграм, розв'яз і т. п. творів. ПАВЛО СТЕП

203-А Олександр Смотрич, *Вірші*, збірка друга (Сам видав, 1974), сторінки не нумеровані.

204 Див. нашу рецензію „Розмова двох голосів душі”, *Українські вісті* (Едмонтон), 2 січня 1961 р.

205 Див. наш „Огляд українських видань у Канаді, II” *Північне сяйво*, V (1971), стор. 183-184.

206 *Північне сяйво*, III (1967), стор. 81.

(1894?-1965), що в Канаді жив з 1954 р., після короткого побуту в Англії, видав віршовану казку для молоді *Брати* (Торонто, 1960). **НІНА МУДРИК-МРИЦ** дуже плідно працювала на ниві літератури для дітей: видала кілька книжечок. На жаль, не маємо повних відомостей про інших, що пишуть для молодого покоління.

Згадаємо також **СТЕФАНІЮ ГУРКО** (нар. 1924 р. на Станиславщині, в Канаді з 1956 р., після восьмирічного побуту в Австралії), **СВІТЛАНУ КУЗЬМЕНКО** (в Канаді з 1948 р.), **АРІЯДНУ ШУМ** (прибула до Канади після війни), **ЛІДУ ПАЛІЙ** (у Канаді з 1948 р.), що добре зарекомендували себе окремими віршами, але ще не видали й перших збірок — тому немає змоги про них більше сказати. З наймолодших варто згадати оригінальних модерністів **ІРИНУ МАКАРИК** та **МАРКА ЦАРИНИКА**, що незабаром, випустивши збірки, стануть літературною сенсацією. У збірці молодечої творчості *Контрасти* (Нью-Йорк, 1970) визначились канадки **ХРИСТИНА ВЕЛИГОРСЬКА** (нар. 1950 р. в Торонті) й **ДАРІЯ ЛАДА** (нар. 1948 р.).

У цьому огляді ми спинилися — довше чи коротше — на більш як тридцятьох поетах. Відмовившись від поділу авторів за стилістичними ознаками, як то було в нашій книзі *Модерна українська поезія, 1900-1950* (Філядельфія, 1950), ми вирішили обрати хронологічний підхід передусім із таких причин:

1. Поетів першого періоду, як також деяких із другого, не можна розглядати з погляду стилів, бо це, взагалі кажучи, поети безстильні. Їхня поетична грамотність, поза кількома винятками, дуже відносна.

2. Стилiстичний підхід вимагає суворішого аналізу; це можна робити хібащо з авторами, що вважають поезію за свою професію, а таких у Канаді дуже мало. Майже в кожного тутешнього автора література — це побічне заняття.

3. На цей огляд поезії ми дивимось передусім як на уводина, початковий облік, елементарний аналіз, щоб у першу чергу показати як осяги так і недоліки тутеш-

ніх поетів. Розмір огляду не дозволяв нам заглиблюватися в розгляд кожного. Ми були б дуже раді, якби автори, перевидаючи свої опубліковані твори або видаючи нові, звертали увагу на критиковані недоліки й позбувалися їх у майбутньому. Це значно підвищило б рівень тутешньої української літератури.

Українська поезія в Канаді, як згадано вже, багата й різноманітна, але якісно представлена лише окремими одиницями: ледве третина обговорюваних поетів літературно грамотна. Решта — це малописьменні автори, хоч і не позбавлені хисту. Не дивно, що їм потрібний редактор. Маючи на меті також практичну допомогу для тих, що прагнуть іще вдосконалюватися, ми звертали особливу увагу на те, як саме можна поліпшити віршовану творчість, як очистити мову від діалектних чи небажаних чужих впливів.

Намагаючись подавати якнайповніші цитати (коли це були короткі вірші, наведено їх повністю), ми ставили собі за мету показати не лише тематичну різноманітність, а й виявити фактичний рівень тутешнього віршування. Цей рівень, гадаємо, ще краще уяочнений у складеній нами *Антології української поезії в Канаді*, що друкується одночасно окремою книгою. Хто хоче мати повнішу картину, тому радимо звертатися під час читання цього огляду як до властивих добірок в антології так і до вміщених там біо-бібліографічних силіветок із критичною літературою, що меншою мірою наведена тут у примітках.

Українська стихія в Канаді, не зважаючи на постійну асиміляцію, ще дуже велика, мабуть більша ніж у США. Книжки українською мовою, що виходять щороку (напр., у 1973 р. зареєстровано 128 назов)²⁰⁷ — яскраве свідчення цієї стихії, що підсилюється вивченням української мови по школах. Якісно тутешня поезія не стоїть у пропорції до кількості надрукованого, все ж таки, гадаємо, тут є автори, що дорівнюють передовим поетам в Україні або й почасти перевищують їх. Високо тримаючи національний, державницький характер ук-

207 *Annual Report of National Librarian*, (Ottawa, 1974), p. 76.

раїнської літератури, тутешні поети збагачують наше духове життя. Майбутній історик не може поминути канадського внеску в скарбницю загальної української літератури, а для його нелепкої праці, сподіваємось, пригодиться також і наш огляд, що є по суті першою спробою аналітично охопити поетичні осяги українців у Канаді.

PS. Паралельно з цим оглядом надруковано на цю саму тему наш англomовний огляд, із перекладом цитованих поезій, а саме: Yar Slavutych, "Ukrainian Poetry in Canada: A Historical Account," *The Ukrainians in Alberta*, Edmonton, Ukrainian Pioneers' Association, 1975, 229—245.

Іван Данильчук

БІБЛІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ В КАНАДІ

Ця бібліографія охоплює лише канадські книжкові видання тих авторів, що жили або живуть у Канаді. Неканадці, в т. ч. українські класичні поети, чиї книжки виходили в світ у цій країні, сюди не включені.

Оскільки в минулому журналісти й деякі літературні критики не звертали належної уваги на датування (є свідчення, що робили це часто з пам'яті), упорядник завдав собі труда перевірити всі доступні йому збірки поезій. Кілька гасел, що їхніх книжок не вдалося побачити, мають позначку „не бачив - ЯС". Таким чином, уважаємо цю бібліографію за точну і майже повну. Якщо б хтось із читачів знав про якесь видання, тут не зазначене, ласкаво просимо повідомити.

Назви давніх книжок подаємо за сучасним правописом, напр. *Світає день* І. Данильчука змінюємо на *Світає день*, також „пісні” на „пісні”, але написання деяких чужих слів у назвах залишаємо без жодних змін: „антологія”.

Антологія українського письменства в Канаді. Том І. Вінніпег, Товариство української культури, 1941. 158 стор. (Антологія охоплює таких поетів і письменників: Т. Федик, С. Ковбель, О. Івах, Д. Гунькевич, М. Кумка, І. Павчук, І. Новосад, А. Пруська, М. Адамовська, К. Новосад, С. М. Дорошук, М. Крип'якевич, В. Тулевітрів, М. Мандрика, А. Господин, А. Новак, Т. Волохатюк, Г. Скегар, Т. Кройтор (Шевчук), М. Лазечко, М. Петрівський. Плянований другий том не вийшов у світ).

Бабієнко, В. В. *Варіят з 1906 р. Вірш. Між бурливими хвилями*. Вінніпег, „Український голос”, 1918. (Перші 25 стор. — вірші; драма написана прозою).

Битинський, Микола — див. *Сенотаф*.

Божик, Пантелеймон. *Канадійська муза*. Йорктон, „Голос Спасителя”, 1936. 192 стор. (У стилі фолкльорних віршів).

Василів, П., упор. *Перша ластівка українських пісень для української молодіжи в Канаді*. Вінніпег, „Українська видавнича спілка”, 1917. 64 стор.

Ворскло, Віра. *Листи без адреси*. Вибрані поезії. Торонто, 1967. 68 стор. (Це перша збірка віршів, отже вибрано з рукописів).

Гай-Головко, Олекса. *Поетичні твори в трьох томах*. Том перший (1933-1947). Торонто, „Нові дні”, 1970. 137 стор. (Додано зняток автора і вступну статтю Ю. Мулика-Луцика. Надруковано

у Вінніпезі. Наступні томи ще не вийшли у світ). Його ж: *Сурмач* (Краків - Львів, 1942), *Котаніяда* (Авгсбург, 1947). Має також дві книги прози, видані в Канаді.

Головацький, Василь, упор. *Робітничі пісні*. Вінніпег, „Руська книгарня”, 1915. 96 стор. (На звороті обкладинки знято упорядника, після змісту — „Вступне слівце”. Переклади соціалістичних пісень, перерібки творів І. Франка, Ю. Федьковича).

Гунькевич, Дмитро. *Рождественська ніч*. Вінніпег, 1924. 60 стор. (Віршована п'єса в серії „Канадська бібліотека”. Цей автор видав багато прозових п'єс).

Данильчук, Іван. *Світає день*. Поезії. Вінніпег, накладом автора, 1929. 55 стор. (на стор. 5 — зняток автора; присвята: „Дорогому Учителеві, бл. пам'яті Йос. Бачинському присвячує цю збірку автор”. Уміщено прозовий „Вступ” і 26 віршів, датованих від 1921 р., в т. ч. два переклади — з Лорда Теннісона й Роберта Сервіса. Назви окремих віршів: „Канаді”, „Вінніпег”, тут же — „Блуканням умучені хмари”, його найкращий твір).

Даркович, Михайло. *Київ і Рим*. Яничари. Чорт. Поема. Вінніпег, накладом Т. Золотухи, 1929. 80 стор.

Дзьобко, Йосафат. *Чие то полечко не зоране та інші народні пісні*. Вінніпег, 1956. (Пісні, власне, народні, трохи змінені).

Dziobko, J. *My songs. A selection of Ukrainian Folksongs in English*. Translation by Honore Ewach. Winnipeg, Ukrainian Canadian Pioneer's Library, 1958. 103 pp. (Додано портрет збирача цих пісень).

Дорошук, С. М. *Для рідних дітей*. Вінніпег, накладом автора, 1925. 130 стор. (У стилі фолкльорних віршів).

Жайворонок. Збірник пісень з нотами. Видання друге. Вінніпег, „Український голос”, 1955. 155 стор.

Захарчук, Дм. *На чужині, поезії*. Вінніпег, „Промінь”, 1934. 79 стор. (З передмови: „...бажав я представити..., як маєсь любити рідний Край” — стор. 5).

Івах, О. *Бойова сурма України*. Поезії. Вінніпег, 1931. 8 стор.

— . *Той, кого світ ловив та не спіймав*. Поема про славного українського філософа Григорія Сковороду. Вінніпег, 1932. 23 стор. (Додано зняток автора).

— . *Український мудрець*. Вінніпег, 1945. 16 стор. (Друге видання попередньої поеми).

— . *Українське свшан-зілля в Канаді*. Ювілейна збірка творів О. Іваха в 40-ліття його праці пером. 1920-1960. Вінніпег, „Тризуб”, 1960. 31 стор. (Вибрані поезії. Автобіографія. Відгуки на творчість. Тут же — „Серед вічного простору”, його найкращий вірш. Додано портрет автора). Крім цього, Онуфрій Івах має надруковану прозову повість *Голос землі* (Вінніпег, 1937) та інші.

Ewach, Honore, tr. *Ukrainian Songs and Lyrics*. Winnipeg, Ukrainian Publ. Co., 1933. 8 pp.

Іларіон, Митрополит [Іван Огієнко]. *Народження людини*. Філософська містерія. Вінніпег, 1948. 122 стор.

— . *Прометей*. Смерть старогрецьких богів. Поема. Вінніпег, 1948. 68 стор.

— . *Жертва вечірня (Ісус і Варавва)*. Третє вид. Вінніпег, 1949. 48 стор. (Попередні видання були, мабуть, в Європі.)

Українець, Іван [Митрополит Іларіон]. *За Україну*. Вінніпег, „Наша культура”, 1951. 68 стор.

Іларіон, Митрополит. *Твори*, т. I. Філософські містерії. Вінніпег, „Тризуб”, 1957. 336 стор.

— . *Вікові наші рани*. *Твори*, т. II. Вінніпег, „Віра й культура”, 1960. 272 стор.

— . *Розп'ятий Мазепа*. Історична драма на п'ять дій. Вінніпег, 1961. 88 стор. (Віршована).

— . *Наш бій за державність*. Історична епопея. Частина перша. Вінніпег, „Наша культура”, 1962. 224 стор.

— . *Наш бій за державність*. Історична епопея. Частина друга. Вінніпег, „Наша культура”, 1966. 144 стор. Його ж паризькі видання: *Легенди світу* (1946), *Марія Єгиптянка* (1947), *На Голготі* (1947), *Туми* (1947). Загально кажучи, віршовані твори І. Огієнка написані доброю мовою, але без належного поетичного хисту. Лише в деяких релігійних поезіях помітний талант.

Ічнянський, Мирослав [псевдонім І. Кмети]. *Ліра емігранта*. Лірика. Вінніпег, „Українська книгарня”, 1936. 138 стор. (З канадської тематики: „Ніягарський карнавал”, „Осінь канадійська” та інші. Переважає релігійна лірика, теми з Біблії; переспіви з Р. Кіплінга, Ч. Д. Робертса, В. Кіркконелла, Г. Лонгфело, Ізабелі Крафорд, Теннісона).

Кмета-Ічнянський, Іван. *Чаша золоті. Вибране*. Лірика. Вінніпег, „Дорога Правди”, 1964. 94 стор. (Додано переклади з Хр. Розетті, Е. Дікінсон, К. Санберга, М. Затуринської, Р. Кіплінга та інші. Зняток автора й біографічна довідка на стор. 87-89). Його ж: *Арфа* (Київ, 1924, 1928), прозові *Записки розстріляного* (Вінніпег, 1929), вірші *Крила над морем* (Філядельфія, 1970) та одна книжка англ. мовою (проза).

Кайрез, Микола. *Меч і серце*. Торонто, 1949. 128 стор. (Автор, здається, виїхав із Канади до Сполучених Держав Америки).

Кедр, Р. *Лісові чорти*. Торонто, „Пласт”, 1957. (Не бачив — ЯС).

— . *Скобине гніздо*, пластова поема, Торонто, ОПДЛ, 1957. 20 стор.

Kirkconnell, Watson. *Canadian Overtones*. An anthology of Canadian poetry... Winnipeg: Columbia Press, 1935. Після вступної статті про українсько-канадську поезію вміщено переклади з таких авторів: Т. Федик, В. Кудрик, С. Ковбель, П. Карманський (перебував коротко в Канаді), П. Крат, В. Тулевітрів, Петро Василь Чайківський, Й. Ясенчук, І. Киріак, М. Кумка, Т. Волохатюк, С. В. Савчук, К. Новосад, О. Івах, Іван Кмета-Єфимович, І. Данильчук, Т. Кройтор (Шевчук). Див. продовження цієї праці в *The Ukrainian Poets*.

Колесников, Іван О. *Українська арфа*. Вінніпег (?), „Свідок правди”, 191 (?). 136 стор. (Не бачив - ЯС).

Костів О., упор. *Травневий вінок*. Збірка віршів... до дня матері. Торонто, 1963. 196 стор. (додано оповідання).

Крат, Павло. *За землю і волю*. Вінніпег (?), „Робочий народ”, 1914 (?). 64 стор. (Тут - „Січинський в неволі” та інші революційні вірші. Зі вступної статті: „...увійшли майже всі політичні поезії Павла Крата, котрі він написав межи роками 1901 - 1914”. Додано зняток автора). Див. Терненко, П.

Кудрик, Василь. *Весна*. Збірка поезій. Вінніпег, „Український голос”, 1911. 128 стор. (29 віршів. Наприкінці — пояснення деяких імен та архаїзмів. Це п'ята книжка українських віршів, видана в Канаді).

Отлукавин, Охрип [псевдонім Василя Кудрика]. *Перша пригода Ничипора Довгочлупа*. Вінніпег, „Український голос”, (Поема). 1911. 62 стор.

Кузьменко, Світлана. *Івасик і його абетка*. Торонто, ОПДЛ, 1974. 46 стор. (Для дітей).

Кумка, Михайло, упор. *Шкільний співаник у трьох частих*. Вінніпег, 1926. 157 стор. (Додано музичні ноти).

— . *Найкращі загадки і забавки для старих і малих*. Вінніпег, „Український голос”, 1931. 91 стор. (Деякі віршовані).

— . Упор. *Сніп*, декляматор у двох томах. Вінніпег, 1937 і 1940. (Кожен том складається з трьох частин. Нумерація сторінок у кожній частині окрема).

Мазепа, Богдан. *Зоряна даль*. Едмонтон, накладом приятелів автора. 1956. 62 стор.

— . *Полум'яні акорди*. Едмонтон. (Друкується).

Мандрика, Микита. *Мій сад*. Поезії. Том другий. Вінніпег, 1941. 125 стор. (Додано життєпис. Правдоподібно „том перший” був виданий ще в Україні).

— . *Золота осінь*. Поезії. 1905 - 1957. Вінніпег, „Тризуб”, 1958. 175 стор. (Сюди включено *Мій сад* і все попереднє. Додано життєпис і зняток автора).

— . *Радість*. Книга друга після „Золотої осені”. Вінніпег, „Тризуб”, 1959. 143 стор. (Додано рецензії Я. Рудницького, О. Іваха, К. Андрусишина, П. Юзика, В. Кіркконнелла та Яра Славутича на попередню книгу *Золота осінь* — стор. 127-140).

— . *Симфонія віків*. Поеми і лірика. Том III. Вінніпег, „Тризуб”, 1961. 215 стор. (Включено поеми „Канада” й „Мазепа”).

— . *Сонцесвіт*. Поезії. Том IV. Вінніпег, „Тризуб”, 1965. 123 стор. (Додано зняток із 1925 р. з допискою „Початок моєї наукової праці”. Включено поему „Мандрівник” із поясненнями).

— . *Вино життя*. Вибране для вибраних з поезій за 1965-1969 роки. В оригінальних манускриптах автора. Присвячується століттю Манітоби і наступному 85-літтю автора. Том V. Вінніпег, 1970. 176 стор.

— . *Мазепа*. Історична поема. Вінніпег, 1960. 86 стор.

— . Канада. Поема. Вінніпег, 1961. 39 стор. (Додано передмову Я. Рудницького і словник, у якому є канадизми).

— , Мандрівник. Поема. Вінніпег, 1965. 48 стор.

— . Вік Петлюри. Поема. Вінніпег, 1966. 47 стор. (Додано пояснення).

Матвієнко, Теодор. Сонети. Торонто, „Київ”, 1961. 128 стор. (Додано зняток автора).

Михайл, Архиепископ [М. Хороший]. Світова епопея. I. Торонто, 1954. 72 стор.

— . Світова епопея. II. Торонто, 1953. 79 стор.

— . Світова епопея. III. Торонто, 1956. 100 стор.

Могилянка, Дарія. Думки летять на Україну. Народні вірші. Едмонтон, 1962. 123 стор. (Додано знятки з України).

— . Пісні мого серця. Друга збірка поезій. Едмонтон, 1964. 126 стор. (Додано зняток авторки). Під іменем Янда, Доріс — *Canadian Tapestry* (Winnipeg, 1970).

Мудрик-Мриц, Ніна. На світанку. Торонто, ОПДЛ, 1974. 13 стор. (Вірші для дітей, ілюстровано).

Мулярчук, І. Жнива досіли. Поезії. Вінніпег, 1917. 17 стор. (Примітивні вірші, обтяжені галицькими діалектизмами). Його ж: *Промінь життя* (Детройт, 1937), *Сміх праміса* (Детройт, 1937). Автор коротко перебував у Канаді.

Мур, Дан. Жаль і гнів. Поезії. Едмонтон, коштом Василя й Наталки Духніїв, 1966. 96 стор. (Тут же — „Канада”).

— . Скрижали туги. Поезії. Едмонтон, коштом Василя й Наталки Духніїв, 1973. 120 стор. (Тут же — „Сповідь” і „Дух України”).

Мурович, Лариса. Піонери святої землі. Третя збірка. Торонто, „Світання”, 1969. 64 стор. (Додано зняток авторки і вступну статтю Івана Овечка). Її дві книжки видано ще в Буковині.

— . Євшан. Поезії та поеми. Торонто, „Світання”, 1971. 64 стор.

— . Жар-птаха. Вибрані поезії. Торонто, „Світання”, 1971. 47 стор. (Додано одне оповідання, стор. 39-46).

Новий збірник українських народних пісень, дум, думок, коломийок і пісень весільних. Вінніпег, „Українська книтарня” (без дати). 118 стор.

Олександрів, Борис. Туга за сонцем. Поезії. 1945-1965. Торонто, „Слово”, 1967. 120 стор. (Переклади з російських та інших поетів і примітки до них, стор. 65-118).

— . Колокруг. Поезії. Торонто, „Київ”, 1972. 101 стор. (Переклади з російських та інших поетів, стор. 77-93). Додано зняток автора. Його ж: *Мої дні* (Австрія, 1946) та дві книги прози, видані в Канаді.

Олійник, Григорій. Емігрантські вірші галицького селянина. Упор. О. Зілинський. Торонто, „Кобзар”, 1972. 64 стор.

Орлигора, Лев Т. Люблю. Лірика. Едмонтон, 1958. 23 стор. (Додано зняток автора).

Силенко, Лев (Орлигора). Мага врата. Вінніпег, „Оріяна”, 1969. 93 стор. (699 строф — проповідування РУНВІЗМУ, „модерної

філософії Рідної Української Національної Віри", з передмови А. Вілецького).

Остапчук, Володимир, упор. *Проміння*, збірка християнських поезій. Вінніпег, 1954. 248 стор. (Вірші М. Ічнянського, М. Подворняка, О. Гарбузюка та інші.)

Павличенко, Т. К. *Дух нації*. Саскатун, Українське Національне Об'єднання, 1940. 48 стор. (Додано пояснення деяких слів).

Пісні про Канаду і Австрію. Вінніпег, 1908. (Не бачив — ЯС). Це перше книжкове видання української поезії в Канаді. Автори — Т. Федик та інші. Друге, третє й четверте видання з'явилися до 1913 р.

Пісні про Канаду і Австрію. З додатком *Пісні та думки про Січинського*. Зібрав Теодор Федик. П'яте побільшене видання. Вінніпег, „Руська книгарня", 1914. 192 стор. Зазначено Copyright, 1912. Зі вступного слова: „Се одинока книжка у нас, Українців в Вітчизні і в Америці, що вийшла п'ятим накладом").

Пісні імigrantів про Старий і Новий Край (Пісні про Канаду і Австрію). Зібрав Теодор Федик та інші. Вінніпег, „Українська книгарня", 1927. 139 стор. (У передмові зазначено, що „Українська книгарня, 660 Мейн Ст., Вінніпег... відкупила від п. Т. Федика авторство цієї книжки і пускає в світ своїм накладом оце четверте видання". Неясно, чи це лише четверте видання самої книгарні, чи помилково подано „четверте" замість сподіваного слова „шосте", бо п'яте видання було ще 1914 р.

Рараговський, Д. *Робітничі пісні*. Вінніпег, 1908. (Не бачив — ЯС).

— *Українські робітничі пісні*. Том II. Едмонтон, 1945. 160 стор. (Додано зняток і життєпис автора. Дуже примітивні вірші, суспільна тематика).

Революційні пісні. Вінніпег, Накладом Українських Робітничих Вістей, 1921. 32 стор. Відкривається „Інтернаціоналом", перерібки з І. Франка тощо.

Ріпецький, Нестор. *Пісні далеких островів*. Переспіви з японської лірики. Торонто, АДУК, 1969. 47 стор. (На стор. 47 — бібліографія видань автора. Увідне слово Володимира Гаврилюка. Ілюстровано японськими пейзажами).

Робітничі пісні. Друге побільшене видання. Торонто, „Робітнича книгарня і видавнича спілка", 1916 (?). (Не бачив — ЯС.). Можє, це друге видання збірки, складеної В. Головацьким?. Книжки Д. Рараговського не перевидавали.

Ромен, Левко. *Поеми*. Торонто, „Євшан-зілля". 1956. 72 стор. (Уміщено 6 поем).

— *Дуб-великий*. Торонто, „Світання", 1969. 80 стор. (Тут же — цикл „Канадські мотиви", вірш „Водоспад Ніагари"). Його ж: *Передгір'я* (Філадельфія, 1953) і *Жовтосил*, драматична п'єса із дій УПА (Едмонтон, 1965), написана прозою, але вкраплено вірші.

Семчук, Степан. *Канадійська рапсодія*. Поезія і проза. Вінніпег — Йорктон, 1959. 136 стор. Додано зняток автора. На стор.

136 — бібліографія попередніх видань, у т. ч. *Метеори* (Львів, 1924), *Воскресення* (Жовква, 1927), *Фанфари* (Чикаго, 1931).

— *Рефлексії*. Поезій книжка п'ята. Вінніпег, 1965. 51 стор.

— *Жерела*. Поезій книжка шоста. Вінніпег, 1966. 52 стор.

— *Поеми*. Вінніпег, 1967. 68 стор. (Тут же — цикл „Пісня Канади“, що охоплює вірші „Ніягара“, „Саскачеван“, „Озеро Маніту“, „Саскатун“, „Калгарі“ та інші.)

— *Сотворення*. Вінніпег, 1968. 76 стор.

— *Поезія і проза*. Книжка дев'ята. Вінніпег, 1969. 79 стор.

— *Світлість думки*. Поезій книжка десята. Вінніпег, 1970. 95 стор. (Додаю зняток автора й короткий життєпис. Бібліографія видань на стор. 95).

— *Навколо світа*. Поезій книжка XI. Вінніпег, 1971. 77 стор. (З подорожей по світу. Мова дуже забарвлена діалектизмами. Бібліографія видань на стор. 77. Додано знятки з Єрусалиму й Царгороду).

Сенютаф. Торонто, Український Воєнно-Історичний Інститут, 1962. 72 стор. (Тут на стор. 7-55 уміщено поезії М. Оверковича (псевд. Миколи Битинського) під назвою „Багатирський епос“).

Скорупський, Володимир. *Моя оселя*. Едмонтон, 1954. 88 стор. (Попередні збірки: *Весняний гомін* (Зальцбург, 1946), *Життя* (Зальцбург, 1947).

— *У дорозі*. Поезії. Едмонтон, накладом автора, 1957. 56 стор.

— *Без рідного порога*. Поеми. Едмонтон, Українська Стрілецька Громада, 1958. 62 стор.

— *Із джерела*. Поезії. Торонто, накладом автора, 1961. 80 стор. (Наприкінці — бібліографія видань автора).

— *Над могилою*. Вінок сонетів. Торонто, 1963. 21 стор.

— *Айстри невідцвілі*. Поезії. Торонто, 1972. 56 стор.

Слаутич, Яр. *Оаза*. П'ята збірка поезій. Едмонтон, „Славута“, 1960. 64 стор. (Попередні збірки: *Співає колос* (Авгсбург, 1945), *Гомін віків* (Авгсбург, 1946), *Правдомосці* (Мюнхен, 1948), *Спрага* (Франкфурт н. М., 1950) та інші.)

— *Масстат*. Шоста збірка поезій. Едмонтон, „Славута“, 1962. 48 стор. (Наприкінці — бібліографія видань автора).

— *Завойовники прерій*. Сьома збірка поезій. Едмонтон, „Славута“, 1968. 49 стор. (Західньоканадська тематика, цикл лірики „Північне саяво“).

— *Мудрощі мандрів*. Восьма збірка поезій. Едмонтон, „Славута“, 1972. 97 стор. (З подорожей по Європі, Африці, Азії, Австралії та навколо світу. Уміщено зняток автора. Наприкінці — бібліографія всіх видань автора).

— *Трофеї, 1938-1963*. Едмонтон, „Славута“, 1963. 320 стор. (Зібрано поезії з перших шести збірок, додаю поему *Донька без імені* (Буенос-Айрес), 1952) і першу пісню з епопеї. На стор. 303-312 — „Початок життєпису“ та бібліографія видань автора. Репродукція скульптурного портрета у виконанні С. Литвиненка). Його ж: Джон Кітс, *Вибрані поезії*. Вступна стаття й переклади

Яра Славутича. Лондон, „Українська Видавнича Спілка”, 1958. 50 стор.

— . *The Conquerors of the Prairies*. Parallel text edition. Translated by R. H. Morrison. Edmonton, Slavuta Publishers, 1974. 112 pp. (His other translated books: *Oasis*, selected poems translated from the Ukrainian by Morse Manly (New York: Vantage Press, 1959), *The Muse in Prison*, eleven sketches of Ukrainian poets killed by Communists and twenty-two translations of their poems (Jersey City: Svoboda, 1956), *Spiegel und Erneuerung*, ausgewählte Gedichte, aus dem Ukrainischen uebertragen von Volodymyr Derzavyn (Frankfurt a. M., MUR, 1949).

— . *L'oiseau de feu*. Traduit et adapté par René Coulet du Gard. Edition des Deux Mondes, 1976. IX+50 стор. (Вибрані поезії з восьми збірок із вступною статтею).

Смотрич, Олександр. *Вірші*. Торонто, сам видав, 1975. (9 книжечок без пагінації). Рахуємо їх як одне видання.

Степ, Павло. *Брати*. Поема для дітей. Торонто, „Батьківщина”, 1960. 38 стор.

Стечишин, Михайло. *Байки*. Частина I. Вінніпег, 1959. 190 стор. (Уміщено „Слово від автора” і передмову „Про сутність байки” Ю. Мулика-Луцика).

Стороженко, Сергій. *Вулкан волі*. Роздуми і сентенції. Торонто, 1961. 30 стор.

Струк, Данило. *Гамма сіма*. Вінніпег, 1963. 40 стор. (Модерністичні вірші).

Терненко, Павло. *Соціалістичні пісні*. Едмонтон, 1909. 16 стор. (Тут зібрано оригінальні вірші П. Крата, перерібки творів І. Франка, О. Колесси та інш., але без підпису авторів).

Терненко, П. [псевдонім Павла Крата]. *Січинський в неволі*. Едмонтон, „Робочий народ”, 1910, 14 стор. (Перша книжка українських віршів індивідуального автора в Канаді. Додано портрет М. Січинського. Раніше вийшла в світ лише „антологія”, укладена Т. Федиком, а також *Соціалістичні пісні*). Див. Павло Крат.

П. Терненко [Павло Крат]. *Січинський в неволі*. Вінніпег, накладом „Робочого народу”, 1910. (На обкладинці: „Друге видане. З портретом Мир. Січинського та ілюстрацією Діброви”).

Третяк, Ольга. *Пісень моїх узори*. Дещо з родинного альбома. Монреаль, 1972. 98 стор. (Циклостильне видання).

— . *Зорі*. Для дітей і молоді. Монреаль, 1973. 105 стор.

— . *Лада*. Монреаль, 1973. 103 стор. (Як і попередні, циклостильне видання. Усі три збірки великого формату).

— . *Повір*. Монреаль, 1974. 101 стор.

— . *Полтавицтво моя*. Монреаль, 1975. 105 стор.

Тулевітрів, В. *Думи і пісні*. Збірник дум і пісень, написаних в Канаді. Торонто, 1938. 99 стор. (Найраніші вірші датовано 1920-ми р.) Його ж: *Така її доля*. Драма з часів визвольних змагань на Карпатській Україні в 1939 р. В 4-ьох діях (Гамільтон, Онт., 1941. 28 стор.), написана прозою, але вкраплено вірші, зокрема переклад англійського славня на українську мову).

The Ukrainian Poets. 1189-1962. Selected and Translated into English by C. H. Andrusyshen and Watson Kirkconnell. Toronto: University of Toronto Press, 1963. 500 pp. Тут уміщено також англійські переклади з творів М. Мандрики, С. Семчука, О. Іваха та Яра Славутича.

Федик, Т. — див. *Пісні про Канаду і Австрію*.

Федчук, Богдан. *Хто відгадає? Перша книжечка загадок*. Торонто, „Об'єднання Українських Педагогів у Канаді”, 1961. 60 стор. (Після цієї книжки для дітей автор видав як продовження понад 10 збірок під різними назвами. Див. нижче.)

— . *Сто загадок для наших дітей*. Друга книжечка. Торонто, ОПДЛ, 1961. 51 стор.

— . *Хто це? Що це?* Третя книжечка загадок. Торонто, накладом автора, 1963. 47 стор.

— . *Загадки*. Четверта книжечка. Торонто, накладом автора, 1958. 47 стор.

— . *Для розваги і науки*. П'ята книжечка загадок. Торонто, накладом автора, 1964. 51 стор.

— . *Рідна книжка всім у руки для розваги і науки*. Шоста книжечка. Торонто, накладом автора, 1965. 61 стор.

— . *Загадки. Для розваги і науки*. Сьома книжечка. Торонто, накладом автора, 1965. 51 стор.

— . *100 загадок для наших дітей*. Торонто, накладом автора, 1966. 47 стор.

— . *Відгадай*. Дев'ята книжечка. Торонто, накладом автора, 1966. 48 стор.

— . *Сто, 1867-1967 і п'ятдесят, 1917-1967*. Десята книжечка загадок. Післямова С. Парфанович. Торонто, 1967. 64 стор.

— . *Загадки*. Одинадцята збірка. Торонто, накладом автора, 1967. 68 стор.

— . *Загадки на дозвіллі*. Дванадцята збірка. Торонто, накладом автора, 1971. 54 стор.

— . *Загадки*. Тринадцята збірка віршованих загадок. Торонто, ОУПК, 1974. 77 стор.

— . *Загадки*. Чотирнадцята збірка. Торонто, ОУПК, 1975. 79 стор.

— . *Загадки*. П'ятнадцята збірка. Торонто, ОУПК, 1976. (Друкується).

Церковні пісні. Четверте видання. Йорктон, ЧНІ, 1953. 89 стор. (Про попередні видання немає відомостей).

Червоний кобзар. Збірник робітничих пісень і поезій. Монреаль, „Новий світ”, (без року вид.). (Не бачив — ЯС).

Червоний кобзар. Друга збірка робітничих пісень і поезій. Зібрав Ів. Гнида. Монреаль, „Новий світ”, 1914. 29 стор. (Крім передруків з Т. Шевченка та інших, уміщено вірш Е. Гуцайла „В новий світ”).

Шарик, Михайло. *Розсипані перли*. Торонто, накладом автора, 1965. 67 стор. Його ж: кілька книг споминів.

Шевчук, Тетяна. *На престіл майбутніх днів*. Поезії. Передмова

М. Мандрики. Вінніпег, 1964. 79 стор. (Раніше друкувала вірші під Т. Кройтор. Додано знято: авторки). Її ж: *Пробудження духа* (1961), релігійно-філософські медитації, написані прозою.

Щипавка, Гриць (псевд.). *Хруніда і Новомодні пісні. Мон-треаль, „Загальна книгарня”, 1913. 46 стор. (Віршована сатира і гумор, пародії та інш.)*

Нові пісні з старим кінцем. Переспіви Щипавки і Драпавки з додатком народніх пісень. Друге побільшене видання. Вінніпег, 1913. 92 стор. (Крім попередніх віршів, уміщено твори І. Франка, В. Самійленка, Осипа Шпитка та інш.)

Шкварок, Юрко. *Історія України-Руси віршами.* Вінніпег, „Канадійський русин”, 1918. 39 стор. (Написано коломийками).

Ясенчук, Йосиф. *Канадійський кобзар.* Едмонтон, „Українська книгарня”, 1918. 64 стор. (Дуже примітивні вірші). Його ж п'єса написана прозобою: *Поміч в нещастю* (Вінніпег, 1948).

Крім зазначених вище книжок, українсько-канадські поети друкували свої твори в таких канадських літературних виданнях: збірники *Каменярі* (від 1919 р.); окремі журнали літературного напрямку, що не тривали довго; *Нові дні* (з 1950 р.), альманах *Північне сяйво*, п'ять книг (Едмонтон, 1964-1971); збірники *Слово* (Едмонтон, 1970 і 1973); *Естафета* (Торонто, 1970 і 1974); *Хрестоматія з нової української літератури* (Торонто, 1970).

Індивідуальні книжки поетів у нашій бібліографії охоплені, мабуть, усі. Хібащо якась мала збірка з дитячої віршованої літератури не попала нам на око. На жаль, не вдалося побачити всіх давніх збірних видань, про які є непевні відомості.

За приблизним підрахунком (припускаємо, що якесь книжкове видання залишилось поза нашою увагою), протягом 75 років української літератури в Канаді (1899-1974) видано 151 книжку віршів 54-ох українсько-канадських поетів.

За кількістю книжкових видань українська поезія в Канаді хронологічно виглядає так:

Рік	Кільк. книжк. вид.	Автори (іноді упорядн. й перекладачі)
1908	2	Федик, Рараговський
1909	2	Терненко, Федик (друге вид.)
1910	3	Терненко (Крат) два вид., Федик (третє вид.)
1911	2	Кудрик, Отлукавич (Кудрик)
1912	1	Федик (четв. вид.)
1913	2	Щипавка (псевд.)
1914	3	Крат, Федик (п'яте вид.), Червоний кобзар
1915	1	Головацький
1916(?)	1(?)	Робітничі пісні
1917	2	Василів (упор.), Мулярчик
1918	3	Ясенчук, Шкварок, Бабієнко
1921	2	Револуційні пісні, Загадки
1924	1	Гунькевич

<i>Рік</i>	<i>Кільк. книжк. вид.</i>	<i>Автори (іноді упорядн. й перекладачі)</i>
1925	1	Дорошук
1926	1	Кумка (упор.)
1927	1	Федик (шосте вид.)
1929	2	Данильчук, Даркович
1931	2	Івах, Кумка
1932	1	Івах
1933	1	Івах (перекл.)
1934	1	Захарчук
1935	1	Кіркконнелл (перекл.)
1936	2	Божик, Ічнянський (Кмета)
1937	1	Кумка (упор.)
1938	1	Тулевітрів
1940	2	Павличенко, Кумка (упор.)
1941	2	Антольогія, Мандрика
1945	2	Іван, Параговський
1948	2	Іларіон
1949	2	Іларіон, Кайрез
1951	1	Іларіон
1953	2	Михаїл, Церковні пісні
1954	3	Михаїл, Скорупський, Остапчук
1955	1	Жайворонок
1956	4	Дзьобко, Мазепа, Михаїл, Ромен
1957	4	Іларіон, Кедр, Скорупський
1958	5	Дзьобко, Мандрика, Орлигора, Скорупський, Федчук
1959	3	Мандрика, Семчук, Стечишин
1960	5	Івах, Іларіон, Мандрика, Славутич, Степ
1961	8	Іларіон, Мандрика, Матвієнко, Скорупський, Стороженко, Федчук
1962	4	Іларіон, Могилянка, Оверкович (Битинський), Славутич
1963	6	Андрусишин і Кіркконнелл (перекл.), Костів (упор.), Скорупський, Славутич, Струк, Федчук
1964	4	Кмета (Ічн.), Могилянка, Федчук, Шевчук
1965	6	Мандрика, Семчук, Федчук, Шарик
1966	6	Іларіон, Мандрика, Мур, Семчук, Федчук
1967	5	Ворсклю, Олександрів, Семчук, Федчук
1968	2	Семчук, Славутич
1969	5	Мурович, Силенко, Ріпецький, Ромен, Семчук
1970	3	Гай-Головко, Мандрика, Семчук
1971	4	Мурович, Семчук, Федчук

Рік	Кільк. книжк. вид.	Автори (іноді упорядк. й перекладачі)
1972	4	Олександрів, Скорупський, Славутич, Олійник
1973	3	Мур, Третьак
1974	5	Кузьменко, Мриц, Славутич, Третьак, Федчук
1975	4	Смотрич, Третьак, Федчук, Антологія
1976	3	Мазепа, Славутич, Федчук
Неусталено	7	Колесников, Новий збірник, Церковні пісні (1-3 вид.), Червоний кобзар

Усі ці книжкові видання української поезії написані канадцями — за місцем поселення. Правдоподібно всі автори стали канадськими громадянами. К. Андрусишин, І. Данильчук і Д. Могилянка народилися в Канаді.

Українське книгодрукування в Канаді почалося 1904 р., коли вийшов у світ *Християнський катехизм* у Вінніпезі. *Пісні про Канаду і Австрію* (Вінніпег, 1908) Т. Федика, як уже зазначено, були першим виданням української поезії в цій країні. Першою індивідуальною збіркою віршів у Канаді була поема *Січинський в неволі* (Едмонтон, 1910) П. Терненка (псевдонім П. Крата).

Від самого початку щороку виходило в світ по одній чи дві книжки віршів до 1918 р. включно, після чого наступила перерва аж до 1921 р. Опісля знову, майже щороку, з'являється якась книжка, іноді дві. Підчас другої світової війни вірші перестають появлятися, бо коли гримлять гармати, тоді мовчать музи. 1945 р. українська поезія в Канаді знов починає виходити в світ. Значне пожвавлення приходить 1956 р., що сягає наших днів. Найбільше збірок поезій надруковано 1961 р. — вісім! По шість виходить у світ 1963, 1965 і 1966 років. Узагалі кажучи, шістдесяті роки були найбільш урожайними кількісно і якісно.

Початок сімдесятих років засвідчує деякий спад у книгодрукуванні, що правдоподібно тривожитиме й далі видавців та авторів: неймовірно високі ціни паперу і друку, а також... брак читачів. Український поселенець у Канаді тепер майже не читає української книжки. Переважна більшість накладу (поезія звичайно має по 500-1000 прим.) іде на експорт — поза Канаду.

Цікаво порівняти кількість книжкових видань за місцем. Виявляється, що найбільше видано української поезії у Вінніпезі — 71 назва. Далі йдуть такі міста: Торонто — 42, Едмонтон — 27, Монреаль — 8, Йорктон — 2 і Саскатун — 1. Місце видання семи видань поезії не усталено. Разом 158 назв (роки 1899-1976).

Українсько-канадські поети дружували збірки своїх поезій також поза Канадою — в США та Європі. Ці книжки не входять в орбіту нашої бібліографії. Як уже згадано, оминаємо канадські книжкові видання поезії неканадців (у т. ч. Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки та інші.) У приготуванні цієї бібліографії до друку брав участь Богдан Славутич, за що належить йому велика подяка.

ДОДАТОК

Антологія української поезії в Канаді, 1898 - 1973. Упорядкував Яр Славутич. Едмонтон, Об'єднання українських письменників у Канаді „Слово”, 1975. 159 стор. (Добірки творів 45 поетів та віршарів. Додано біо-бібліографічні нариси. У передмові — хронологічне наświetлення канадських видань української поезії тих авторів, що жили чи живуть у Канаді.)

Битинський, Микола. Сузір'я лицарів. Зібрані твори. Торонто, накладом Надії Битинської, 1975. 190 стор. (Другу половину книжки становить проза.)

Олександрів, Б. Камінний берег. Торонто, „Слово”. 72 стор. (Попередні збірки *Туга за сонцем* і *Колокруг*, позначені містами Нью-Йорк та Мюнхен, фактично надруковані в Торонті.)

